

Jenny Johannisson:
FÖRÄNDRINGAR I
KULTURPOLITIKENS GEOGRAFI
KULTURPOLITISK FORSKNING #1

Förändringar i kulturpolitikens geografi

av Jenny Johannisson

Tryck: Elanders, Sweden, 2010

© Statens kulturråd 2010

ISBN 978-91-85259-70-0

Foto omslag: Askungen på Malmö Opera, foto: Malin Arnesson

Kulturrådet, Box 27215, 102 53 Stockholm Besök: Borgvägen 1–5

Tel: 08 519 264 00 Fax: 08 519 264 99 E-post: kulturradet@kulturradet.se Webbplats: www.kulturradet.se

KULTURRÅDET

INNEHÅLL

Förord sid. 5

Sammanfattning sid. 6

Summary sid. 8

1. Inledning sid. 10

2. Utgångspunkter och perspektiv: kulturalisering,
globalisering och kulturpolitik sid. 16

3. Kulturpolitik i Skåne och Västra Götaland: en kort introduktion sid. 36

4. Nya rum, gamla berättelser? Skapandet av regional
kulturpolitisk identitet sid. 48

5. Förändringar i den svenska kulturpolitiska geografin sid. 91

Referenser sid. 101

Jenny Johannisson är verksam som forskare vid Centrum för kulturpolitisk forskning, Institutionen Biblioteks- och informationsvetenskap/Bibliotekshögskolan, Högskolan i Borås. Hon är också vice ordförande för SweCult, samt biträdande redaktör för tidskriften *Culture Unbound*, båda förlagda till Tema Q, Linköpings universitet. 2006 disputerade hon på en avhandling om Göteborgs kulturpolitik och hon har sedan dess fortsatt att intressera sig huvudsakligen för kommunal och regional kulturpolitik mot bakgrund av globaliseringsprocesser.

FÖRORD

Statens kulturråd fördelar årligen ca 2 miljoner kronor till forskningsrelaterade projekt inom kulturområdet. Syftet är att främja kunskapsuppbyggnaden inom fältet. Bidragen fördelas efter spontana ansökningar eller efter dialog med enskilda forskare och de forskarmiljöer som verkar inom området. Den rapport som nu publiceras har tillkommit efter en sådan dialog med Centrum för kulturpolitisk forskning i Borås.

Bland ett antal möjliga forskningsprojekt som Centrum för kulturpolitisk forskning presenterade för Kulturrådet 2006 bedömde rådet att Jenny Johannissons planerade studie av hur regionala och lokala kulturpolitiska identiteter förändrats var särskilt intressant. Projektet kunde ta sin början 2007 och har sedan med stöd från Kulturrådet genomförts på deltid under loppet av två kalenderår och resultaten av arbetet presenteras härmed.

Det finns flera skäl till att Kulturrådet väljer att publicera Jenny Johannissons studie. Vi menar att den har betydelse för Kulturrådets fortsatta arbete med regionala avsiktsförklaringar och för den nya samverkansmodell mellan stat, regioner och kommuner som ska införas från och med 2011. Dessutom ser vi publiceringen av rapporten som början på ett mer utåtriktat arbete i linje med de förslag som lades fram i regeringens kulturproposition hösten 2009, vilket innebär en förstärkning av dagens uppdrag att sprida information om kulturell verksamhet och om åtgärder och initiativ på området. Avsikten är nu att på ett mer systematiskt sätt än tidigare sprida resultat av forskningsinsatser och utvecklingsprojekt som blivit gjorda med bidrag från Kulturrådet i tryckt och digital form. Som komplement planerar Kulturrådet att anordna kulturpolitiska seminarier, delvis med utgångspunkt från de projekt som Kulturrådet varit med och finansierat. Vår förhoppning är att på detta sätt kunna bidra till kunskapsuppbyggnaden och debatten inom kulturområdet.

De slutsatser och kommentarer som görs i den här rapporten är helt och hållet forskarens egna.

Kennet Johansson
Generaldirektör

SAMMANFATTNING

Med de regionförsök som inleddes i Sverige under slutet av 1990-talet, påbörjades en regionalisering av den svenska kulturpolitiken. Regionaliseringen påverkar inte bara den regionala nivån, utan får även konsekvenser för kommunal och statlig kulturpolitik. Den måste också sättas i relation till ett internationellt sammanhang. Vad innebär regionaliseringen för den svenska kulturpolitiken? Tycker kommuner, regioner och stat likadant om en förstärkt regional nivå? Hur ser kulturpolitiken i de nya regionerna ut?

I denna rapport presenteras resultaten från ett forskningsprojekt som syftar till att belysa ovanstående frågor. I fokus står Region Skåne och Västra Götalandsregionen, Sveriges två mest etablerade regioner. I varje region har en kommun och ett EU-finansierat kulturprojekt studerats särskilt: Vellinge och KNUT-projektet i Skåne respektive Mellerud och UniTon-projektet i Västra Götaland. Sveriges Kommuner och Landsting är inkluderade för att belysa regionala och kommunala kulturpolitiska intressen i samlad bemärkelse. Statens kulturråd representerar den statliga nivån.

Genom en jämförande analys av kulturpolitiska strategidokument och intervjuer med kulturpolitiker och kulturtjänstemän på de olika nivåerna, synliggörs olika förhållningssätt till den förstärkta regionala nivån. Skillnaderna mellan olika förhållningssätt finns mellan den kommunala, regionala respektive statliga nivån, snarare än inom dem.

- Från ett kommunalt perspektiv betraktas regionaliseringen som något positivt, då den innebär politisk decentralisering från statlig till regionkommunal nivå. Även existerande regioners tendens att integrera kulturpolitiska målsättningar med målsättningar som rör hållbar samhällsutveckling betraktas som positiv. Samtidigt finns en oro för att det från ett kommunalt perspektiv sker en centralisering inom regionerna och att regionerna blir statens förlängda arm snarare än företrädare för samlade kommunala intressen.
- Från ett regionalt perspektiv är det viktigt att markera en ökad självständighet gentemot staten på det kulturpolitiska området. Trots den ökade förankringen i hållbar samhällsutveckling, tenderar dock regionerna att återskapa en statlig syn på kulturpolitikens målsättningar och organisation. Precis som för staten blir det från det regionala perspektivet viktigt att argumentera för att en framgångsrik kulturpolitik kräver en viss politiskt-administrativ storlek för att kunna förverkligas.
- Även på den statliga nivån har kulturpolitikens förankring i hållbar samhällsutveckling fått genomslag. Från ett statligt perspektiv utgör

dock de större regionernas förbättrade möjligheter att upprätthålla god konstnärlig kvalitet på regional och lokal nivå det främsta skälet till att de betraktas positivt. Även från det statliga perspektivet utgör en viss politiskt-administrativ storlek en förutsättning för att bygga upp de resurser och den expertis som krävs för en framgångsrik kulturpolitik. Från både ett statligt och regionalt perspektiv är det endast stat och större regioner som mäktar med detta uppdrag.

Sammantaget visar resultaten att regionaliseringen inte på något enkelt sätt kan sägas ha förändrat den svenska kulturpolitiken. Den förstärkta regionala nivån innebär en tydlig förändring av kulturpolitikens rumsliga organisation, där relationerna mellan stat och region präglas av förhandlingar snarare än direktiv. Samtidigt tenderar regionerna att delvis återskapa ett statligt perspektiv på kulturpolitikens innehåll. Fortsatt är det kommunerna som avviker mest från statens och regionernas syn på kulturpolitik. I förverkligandet av den nya samverkansmodellen, vars utformning för närvarande utreds på uppdrag av regeringen, verkar det därför som om det är kommunernas position i en ny rumslig kulturpolitisk organisation som behöver belysas ytterligare. Ska den framtida svenska kulturpolitiken fortsatt utgå från den övergripande målsättningen att skapa ett likformigt kulturpolitiskt utbud över hela landet, eller från målsättningen att ett likvärdigt utbud skapas genom att främja en mångfald av kulturpolitiska synsätt och organisationsformer?

SUMMARY

The attempts that were begun at the end of the 1990s to divide Sweden into new regions heralded regionalism in Swedish cultural policy. The effects of this regionalism are felt not only on a regional level but also have repercussions in local and national policy making. There is also an international perspective to consider. What has regionalism meant for Swedish cultural policies? Do local municipalities, regions and central authorities share similar views concerning increased regionalism? How do cultural policies work in these new regions?

This report is a presentation of the results of a research project aimed at illustrating these questions. Focus was directed to Region Skåne and Västra Götalandsregionen, Sweden's two oldest regions. In each case a local authority and an EU-financed cultural project were studied: the KNUT project in Vellinge, Scania and the UniTon project in Mellerud, Västra Götaland. The Swedish Association of Local Authorities and Regions (SALAR) was included to illustrate the collected interests of municipal and regional cultural policies. The Swedish Arts Council represents the national level.

Comparative analysis of cultural policy strategy documents and interviews with cultural politicians and cultural officials on various levels, reveal different attitudes occurring across, rather than within, district, regional and national levels.

- From the municipal point of view regionalism is seen as constructive, since it involves political decentralisation from national to local-authority level. The tendency for existing regions to integrate cultural policies with sustainable societal development is also seen in a positive light. At the same time there is unease from the municipalities' perspective over the centralising of regions, and how the regions are becoming the extended arm of the national government rather representatives of the collective interests of local authorities.
- From a regional perspective it is important to note an increasing independence from the state in the sphere of cultural policy. Despite an increased anchorage in sustainable societal development, however, regions tend to reiterate the views of central authorities concerning the aims and organization of cultural policies. Precisely as these, regions are arguing more and more that successful cultural policies demand substantial political administrative size to be realised.
- Even at national level, the strong rooting of cultural policy in sustainable societal development is welcomed. However, from a national

standpoint, most support is due to the better possibility that larger regions have to maintain good artistic quality on a regional and local level. From a national perspective, a certain political administrative size is seen as necessary for assembling the resources and expertise required for successful cultural policies. From a national and regional viewpoint, only central authorities and larger regions are capable of assuming this task.

All in all, the results show that regionalism cannot in any straightforward way be said to have altered Swedish cultural policy. The strengthened regional axis has led to clear changes in cultural policy in terms of spatial organization where the relationship between state and region is now marked by negotiation rather than directives. But at the same time, the regions are tending to re-create state perspectives on cultural policy. The municipalities still continue to stand out more than the state and regions in their view of policy aims. When putting the "new model of collaboration" into practice, the form of which is still being examined by a governmental commission, it seems therefore that it is the position of the municipalities within a new spatial organization for cultural policies that needs more elucidation. Should future Swedish cultural policy continue to be based on the all-embracing goal to offer a similar selection of cultural activities throughout the country? Or on the goal that a selection of similar value should be on offer by encouraging a diversity of cultural policies and organizational forms?

1. INLEDNING

Är den svenska kulturpolitiska kartan på väg att ritas om? Denna stora fråga har på en övergripande nivå väglett det forskningsprojekt som presenteras i föreliggande slutrapport. Den del av kartan som utforskas är relationen mellan olika politiska nivåer på det kulturpolitiska området – den lokala, regionala, statliga och internationella. Med kulturpolitik avses fortsättningsvis det politiska sakområde, med tillhörande förvaltning, vars utformning och målsättningar formellt fastställs av folkvalda politiker. Kulturpolitik studeras alltså i rapporten som en del av det demokratiska system, där kulturpolitik avser det offentliga åtgärder på kulturområdet. Tillblivelsen av kulturpolitik som självständigt politiskt sakområde brukar dateras till 1974, då en enig riksdag för första gången fattade ett samlat beslut om den svenska kulturpolitikens målsättningar, medelstilldelning, metoder och ansvarsfördelning. I denna rapport står som sagt ansvarsfördelningen mellan olika politiska nivåer i centrum. Närmare bestämt utforskas den förstärkta regionala nivån i den svenska kulturpolitiken, genom att belysa exemplen Skåne och Västra Götaland.

Regionaliseringen av den svenska kulturpolitiken

Trots att mer än 35 år förflutit sedan kulturpolitiken blev ett självständigt sakområde, har detta sakområde i princip förblivit detsamma. Sedan 1990-talet och framåt kan dock viktiga förändringstendenser skönjas; förändringstendenser som i första hand berör ansvarsfördelningen mellan olika nivåer, men som i förlängningen även kan få konsekvenser för kulturpolitikens målsättningar, medelstilldelning och metoder. På 1990-talet inleddes, särskilt underblåst av Sveriges inträde i Europeiska Unionen (EU) 1995, den idag tydligt aktualiserade regionaliseringen av svensk politik, inklusive kulturpolitik. Denna regionalisering har sina uppenbara uttryck i den omformade regionala nivån, där Region Skåne och Västra Götalandsregionen är de mest etablerade exemplen. De beslut som ledde fram till formandet av dessa två regioner, innebar förändringar för flera aspekter av den svenska politiskt-administrativa organisationen.

- För det första innebar besluten en förändring av den länsbaserade indelningen av den statliga förvaltningen, då tidigare Kristianstads län och Malmöhus län genom ett regeringsbeslut i december 1996 uppgick i ett enat Skåne län den 1 januari 1997. Den 1 januari 1998 bildades Västra Götalands län genom en sammanslagning av Skaraborgs län (utom Habo och Mullsjö kommuner), Älvsborgs län samt Göteborgs och Bohus län.

1. I Kalmar och på Gotland, som också omfattades av riksdagens beslut 1996, upphörde dock försöksverksamheten 2002.

- För det andra innebar riksdagens beslut vid samma tidpunkt om att bedriva försöksverksamhet med ändrad regional ansvarsfördelning (SFS 1996:1414), att länsstyrelsens tidigare ansvar för det regionala utvecklingsarbetet överfördes till Regionförbundet Skåne från och med den 1 juli 1997 och till Västra Götalandsregionen från och med den 1 januari 1999. Försöksverksamheten med en ändrad regional ansvarsfördelning fastställdes i den ursprungliga lagstiftningen gälla fram till 2002. Genom riksdagsbeslut förlängdes försöksverksamheten först till 2006 och därefter till 2010 (SFS 2004:1224).¹ I januari 2009 beslöt den sittande regeringen att försöksverksamheten ska permanentas från och med den 1 januari 2011.
- För det tredje innebar regionaliseringsbesluten en förändring av den landstingskommunala organisationen, där tidigare Kristianstads läns landsting och Malmöhus läns landsting uppgick i ett gemensamt landsting som sedan den 1 januari 1999 benämns Region Skåne. Till nämnda region överfördes också ansvar från Malmö kommun, som därtills stått utanför landstinget. I Västra Götaland slogs på ett motsvarande sätt Landstinget i Älvsborg, Bohuslandstinget, Landstinget Skaraborg samt sjukvårdsverksamheten i Göteborg samman till ett gemensamt landsting.

En viktig skillnad finns dock mellan Region Skåne och Västra Götalandsregionen. Från och med 1999 överfördes från Statens kulturråd till Region Skåne ”befogenheten att besluta om fördelningen av statsbidrag till regionala kulturinstitutioner enligt vad som närmare föreskrivs av regeringen” (SFS 1996:1414, § 2.3). Av den förordning som Kulturdepartementet utfärdade i samband med försöksverksamhetens inrättande (SFS 1996:1598), framgår att endast de institutioner som regeringen förklarat berättigade till statligt stöd kan komma ifråga. Den modell för statlig bidragsgivning till regional kulturverksamhet – som kommit att benämnas kulturpåsen – omfattade inte Västra Götalandsregionen, som istället tillämpat en mer förhandlingsorienterad modell. Sammantaget kan dessa båda modeller ses som föregångare till den så kallade portföljmodell som Kulturutredningen (SOU 2009:16, del 2, kap. 12) föreslår. Denna modell kan också sägas delvis ha realiserats i en redan genomförd åtgärd, som består i de så kallade avsiktsförklaringar som Statens kulturråd har upprättat med flera regioner och landsting och där Region Skåne var först ut. Modellen ingår också i den regeringsproposition (prop. 2009/10:3) som baseras på Kulturutredningens förslag och remissinstansernas reaktioner på detta förslag. Hösten 2009 tillsatte regeringen en särskild utredare, som fått i uppdrag att presentera ett mer detaljerat förslag till modellens genomförande i februari 2010 (dir. 2009:97).

Det finns således anledning att tro att Region Skåne och Västra Götalandsregionen kommer att utgöra pionjärer i en fortsatt regionalisering av den svenska kulturpolitiken. Denna iakttagelse förstärks av Ansvarskommitténs slutbetänkande (SOU 2007:10), i vilket föreslås att den framtida landstingskommunala organisationen följer ovanstående linje, det vill säga att Sverige delas in i 6–9 större regionkommuner. I januari 2009 tilldelades både Gotland och Halland regionstatus. Hur regering och riksdag ställer sig till Ansvarskommitténs förslag i övrigt är i skrivande stund inte klart, men det framstår som sannolikt att utvecklingen mot större och politiskt mer inflytelserika regioner kommer att fortsätta. Ansvarskommitté, Kulturutredning och sittande regering är i princip överens om att den regionala nivån bör få ett större inflytande över hur de statliga bidragen till regional kulturverksamhet fördelas. Den svenska kulturpolitiken håller därmed på att regionaliseras, där regionalisering definieras som följer av den svenske statsvetaren Anders Östhol:

Regionalisering är en form av decentralisering som sker genom att regioner antingen upprättas, får utökade ekonomiska resurser, större lagliga befogenheter eller ökat politiskt handlingsutrymme. (Östhol 1996, s. 11)

I denna forskningsrapport utforskas kulturpolitisk regionalisering genom att belysa de två mest etablerade exemplen, Region Skåne och Västra Götalandsregionen. I fokus står det eventuellt utökade politiska handlingsutrymme för regioner som regionaliseringen kan tänkas medföra. Parallellt med att den statliga nivån har överlåtit beslutsbefogenheter till den regionala nivån, ger både regioner och kommuner i ökad utsträckning uttryck för självständiga kulturpolitiska prioriteringar. Detta är bland annat tydligt i regionala och lokala kulturpolitiska strategier, där Sveriges Kommuner och Landsting (2008a) konstaterar att ”.../ kultur och fritid har i ökad utsträckning kommit att ses som strategiskt viktiga frågor för att stärka ortens, kommunens och regionens attraktivitet”.² På detta sätt kopplas således kulturpolitik ihop med lokal och regional utvecklingspolitik, där Sveriges Kommuner och Landsting ser en övergripande tendens till att kulturpolitiken minskar sin ”självständighet/isolering” (ibid.) från övriga politikområden. Samma iakttagelser görs i den granskning av regionala tillväxtstrategier som genomförts i samarbete mellan ett antal statliga myndigheter på kulturområdet, däribland Statens kulturråd (ITPS et al. 2008). I den omvärldsanalys som ligger till grund för Kulturrådets ”kunskapsstrategier” 2005–2008 uppmärksammas också denna utveckling i termer av att ”.../ en ny kulturpolitisk agenda håller på att ta form lokalt och regionalt vid sidan av den statliga mer sektoriserade kulturpolitiken” (Statens kulturråd 2003, s. 7).

2. Denna slutsats dras från en totalundersökning av Sveriges kommuner 2007. Sveriges Kommuner och Landsting har under fyra mandatperioder genomfört nämnda totalundersökningar våren efter varje valår, där syftet är att åstadkomma en kartläggning av den kommunala organisationen av kultur- och fritidsfrågor över tid (Sveriges Kommuner och Landsting 2008a).

3. Denna slutsats dras från ännu en totalundersökning av Sveriges kommuner, där frågorna gällde konkurrens, sponsring och partnerskap mellan offentligt och privat. Till skillnad från undersökningen som rapporteras ovan (Sveriges Kommuner och Landsting 2008a), är denna undersökning den första i sitt slag och jämförelser över tid är således inte möjliga.

4. Jag vill tacka de kulturpolitiker och kulturtjänstemän som ställt upp för intervju inom ramen för projektet. Jag vill även tacka Helene Egeland och Roger Blomgren som har läst och kommenterat ett utkast till denna rapport, liksom Veronica Trépagny som genomförde en förstudie inom projektet. Sist – men inte minst – vill jag tacka Daniel Hallgren för att ha transkriberat intervjuerna.

Den ”nya kulturpolitiska agendan” antas präglas av en mer gränsöverskridande syn på kulturpolitik. Detta tar sig bland annat uttryck i ett närmare samarbete mellan offentlig och privat verksamhet: Sveriges Kommuner och Landsting (2008b) konstaterar att gemensamma satsningar mellan kommun och näringsliv förekommer i 37 procent av Sveriges kommuner.³ En tätare koppling mellan kulturpolitiska och ekonomiska tillväxtmål relateras av Kulturrådet även till de internationaliseringsprocesser som har ett av sina viktigaste institutionella uttryck i EU. Förutom att påverka förutsättningarna för den statliga nivån som kulturpolitisk aktör, kan EU sägas understödja utvecklingen mot mer självständiga regionala och lokala miljöer, inte minst genom ekonomiska incitament. EU:s strukturfonder är ett exempel på hur EU bidrar till regionalpolitisk anpassning, vilket också lyfts fram i en programskrift från Sveriges Kommuner och Landsting (Björklund 2005, s. 36). Decentralisering bör således betraktas i relation till internationalisering, vilket – som Kulturrådet också betonar i ovan nämnda strategidokument – bidrar till förändrade förutsättningar för den kulturpolitiska ansvarsfördelningen mellan olika politiska nivåer. På en övergripande nivå kan regionaliseringen av den svenska kulturpolitiken således betraktas som nära sammankopplad med det som brukar benämnas politiska globaliseringsprocesser. Sådana processer bygger på en parallell decentralisering och internationalisering av politiskt-administrativa organisationer, där transnationella såväl som subnationella aktörer förväntas få större inflytande än tidigare (Östhol 1996, s. 32).

Syfte och frågeställningar

Forskningen om kulturpolitik har hittills i mycket liten utsträckning belyst den ”nya kulturpolitiska agenda” som vuxit fram på regional och lokal nivå. Fördjupad kunskap behövs därför om denna agenda, samt, kanske framförallt, om relationen mellan kulturpolitik på olika politiska nivåer. Det forskningsprojekt som presenteras här, syftar till att skapa kunskap om regionaliseringens konsekvenser för denna relation på det kulturpolitiska området. Forskningsprojektet är finansierat av Statens Kulturråds forskningsanslag, det vill säga Kulturrådet har inte haft något inflytande över problemformulering, genomförande eller resultat. Det har omfattat ett årsverk och genomförts under perioden 2007–2009.⁴ Kulturrådet är i egenskap av myndighet som ansvarar för fördelning av statliga bidrag till regional kulturverksamhet också inkluderad i studien. I förgrunden står dock en jämförelse av två exempel på regional kulturpolitik, Region Skåne respektive Västra Götalandsregionen och två exempel på kommunal kulturpolitik inom dessa regioner, Vellinge kommun i Region Skåne respektive Melleruds kommun i Västra Götalandsregionen.

För att konkretisera studien samt för att tillföra möjligheten att belysa även relationen till den internationella nivån i form av EU, har två av EU:s strukturfonder finansierade projekt studerats särskilt. Dessa projekt är Kulturdriven näringslivsutveckling (KNUT) i Vellinge och ett samarbete mellan kommunala musikskolor i Fyrbodalen i Sverige och Östfold i Norge (UniTon) i Mellerud. Projektens olikartade innehållsmässiga karaktär syftar till att belysa olika aspekter av den ”kulturpolitiska agendan”. Till sist har även Sveriges Kommuner och Landsting inkluderats, då organisationen kan sägas företräda kommunala och regionala kulturpolitiska intressen i en mer samlad bemärkelse. Huvudfokus i studien ligger dock på den regionala nivån. Materialet består av kulturpolitiska dokument samt intervjuer med både kulturpolitiker och kulturtjänstemän som representerar de valda instanserna.

Där det övergripande syftet rör förändringar i relationen mellan olika politiska nivåer, rör därför studiens konkreta analysfråga skapandet av regional kulturpolitisk identitet. Som framgår av de teoretiska utgångspunkter som presenteras i kapitel 2, bygger denna identitet på att en specifik relation upprättas mellan politiskt rum och geografiskt territorium. Genom att särskilt fokusera på den förstärkta regionala nivån i svensk kulturpolitik – där Region Skåne och Västra Götalandsregionen utgör de konkreta exemplen – möjliggörs en granskning av vad denna nivå inkluderar/exkluderar i sitt kulturpolitiska identitetsskapande. Genom att även studera uttryck för kulturpolitik på lokal, statlig och internationell nivå, möjliggörs ett synliggörande av hur identitetsskapande på regional nivå positioneras i relation till identitetsskapande på övriga nivåer. Därmed blir det möjligt att säga något om vilka förhållningssätt som i det studerade materialet dominerar avseende den förstärkta regionala nivån. Utgångspunkten är att det inte finns några objektiva kriterier för identitetsskapande, utan att de betydelser som identitet tilldelas är uttryck för ett politiskt projekt. Detta politiska projekt syftar till att etablera och upprätthålla respektive nivå som politiskt-administrativ aktör, grundad i ett specifikt rumsligt territorium. Region Skånes och Västra Götalandsregionens identitetsbygge betraktas som uttryck för en förstärkt regional nivå och därmed en reformering av regional kulturpolitisk identitet, där reformering används i den bemärkelse som anges av den svenske organisationsforskaren Christian Jensen:

Det som kallas reformering ses då som en argumentativ process där politikens innehåll skapas genom att argumenten för något framhävs och motargumenten oskadliggörs. Tillträdet till den reformerade verkligheten går med andra ord genom språket. (Jensen 2002, s. 13)

Skapandet av regional kulturpolitisk identitet betraktas som ”argumentativa processer” i Jensens bemärkelse. De argument som jag utforskar återfinns i kulturpolitiska dokument samt i intervjuer med centrala kulturpolitiska företrädare på olika politiska nivåer. De frågeställningar som styr analysen av materialet är följande:

1. Hur framställs regional kulturpolitisk identitet i kulturpolitiska dokument och i intervjuer med kulturpolitiska aktörer?
2. Hur positioneras denna regionala kulturpolitiska identitet i relation till kulturpolitiska identiteter på lokal, statlig samt internationell nivå?
3. Vilka likheter och skillnader, avseende kulturpolitikens målsättningar och organisation, finns mellan kulturpolitiska identiteter på olika nivåer och vilka kulturpolitiska konsekvenser kan dessa likheter och skillnader förväntas få?

Rapportens disposition

I kapitel 2 presenteras studiens teoretiska utgångspunkter och tillvägagångssätt. I kapitel 3 presenteras kortfattat de regionala och kommunala kulturpolitiska verksamheter som ingår i studien – Region Skåne, Västra Götalandsregionen, Vellinge kommun, Melleruds kommun, samt KNUT och UniTon. I kapitel 4 analyseras studiens material med utgångspunkt i fyra teman: Regional frigörelse, Regionala allianser, Regionalt mervärde samt Regional utveckling. I kapitel 5 förs en sammanfattande diskussion om de olika perspektiv på en förstärkt regional nivå som analysen av materialet identifierar. Avslutningsvis förs en diskussion om analysens kulturpolitiska konsekvenser samt kulturpolitiska forskningsbehov.

2. UTGÅNGSPUNKTER OCH PERSPEKTIV: kulturalisering, globalisering och kulturpolitik

I detta kapitel presenteras utgångspunkterna för min studie av förändringar i kulturpolitikens geografi, både avseende teoretiska perspektiv och upplägg av den empiriska studien. De teoretiska utgångspunkterna är hämtade från en rad olika ämnesdiscipliner, såsom statsvetenskap, politisk geografi och kulturstudier, samt från det forskningsområde som specifikt behandlar kulturpolitik.⁵ I både Sverige och internationellt har fokus för forskningen om kulturpolitik hittills varit statlig kulturpolitik, samt enskilda konstnärliga områden i relation till sådan kulturpolitik. Forskningen om lokal och regional kulturpolitik har varit kraftigt underutvecklad, även om en tendens till ökat intresse särskilt för urban kulturpolitik kan märkas under de senaste åren (se t.ex. *International Journal of Cultural Policy*, vol. 14, nr 4, 2008). Den relation mellan kulturpolitik på olika politiska nivåer – den lokala, regionala, statliga och internationella – som står i förgrunden i denna studie, är dock mycket sparsamt behandlad i kulturpolitikforskningen. Samtidigt har den belysts av studier i statsvetenskap och politisk geografi, vilka kommer till användning i föreliggande rapport. Kulturstudier används i första hand för att synliggöra och problematisera de kulturbegrepp som tillämpas i svensk kulturpolitik.

Grundläggande i en belysning av relationen mellan olika politiska nivåer på det kulturpolitiska området är teoretiskt välgrundade förståelser av framförallt två relationer: den mellan kultur och politik, det vill säga kulturpolitik, samt den mellan kulturpolitik och rumslig organisation. Jag har därför lagt upp kapitlet så, att jag först presenterar utgångspunkterna för min förståelse av det område som kulturpolitiken ska omfatta, nämligen kultur. Här kommer jag att utgå från kulturpolitikens traditionella distinktion mellan ett estetiskt och ett antropologiskt kulturbegrepp, för att därefter knyta an till de resonemang som framförts om samhällets övergripande kulturalisering. Detta resonemang medför också ett specifikt synsätt på politisk makt. Med avseende på politikbegreppet, kommer jag därefter att fokusera på de aspekter som rör politikens rumsliga organisation, genom att belysa globaliseringsprocesser och medföljande förskjutningar i relationen mellan olika politiska nivåer på det kulturpolitiska området. Syftet med resonemanget är att utmytna i teoretiskt välgrundade arbetsdefinitioner av kultur, politik och rum/plats, vilket framförallt kommer att användas i en analys av hur dessa begrepp på olika sätt relateras till varandra i skapandet av en regional kulturpolitisk identitet. Kapitlet tjänar även som en övergripande introduktion till hur dessa begrepp hittills hanterats i svensk kulturpolitik.

5. Det kulturpolitiska forskningsområdet är sedan mitten av 1990-talet på väg att institutionaliseras både internationellt och i Sverige, där uttryck för denna institutionalisering är etablerandet av en internationell vetenskaplig tidskrift, *The International Journal of Cultural Policy*, och en vidhängande biannual internationell forskningskonferens, samt på nordisk nivå, etablerandet av *Nordisk Kulturpolitisk Tidskrift* och en vidhängande nordisk forskningskonferens.

Kulturalisering: från tydliga distinktioner till flytande relationer

Vad är kultur, den verksamhet som kulturpolitiken är riktad mot? Uppdelningen mellan ett estetiskt kulturbegrepp, med fokus på utövandet och tillägnet av de traditionella konstarterna och ett antropologiskt kulturbegrepp, med fokus på en ”människas totala livssituation”, samt de olika historier som dessa kulturbegrepp bär på, är redan väl dokumenterade (jfr t.ex. Fink 1988a, 1988b; Fornäs 1995; Hall 1997; Williams 1985). Kulturpolitikens hantering av både det estetiska och det antropologiska kulturbegreppet är också delvis dokumenterad (se t.ex. Duelund 1995; Frenander 2005; Johannisson 2006, McGuigan 1996, 2004). En gemensam slutsats från dessa ansträngningar kan sägas vara att den svenska kulturpolitiken, i den bemärkelse som begreppet använts sedan 1974 och framåt, huvudsakligen förankrats i en sektorsorienterad och institutionsbaserad version av det estetiska kulturbegreppet. Detta sektorsbaserade kulturbegrepp kan sägas utgå från ett producentperspektiv på kulturpolitik, där villkoren för professionellt konstnärligt utövande står i centrum. Begreppet gör vidare universella giltighetsanspråk i det att kriterierna för vad som ska bedömas som god respektive dålig konst förväntas bestå över tid och rum.

Det antropologiska kulturbegreppet kan istället sägas vara särskiljande till sin karaktär. Samtidigt som det lägger fokus på de materiella och immateriella villkor som förenar individer i olika grupper, medför det en större betoning av vad som skiljer denna grupp från en annan, där dessa skillnader antas variera över tid och rum. Istället för att som det estetiska kulturbegreppet sätta *Kulturen* i centrum, omfattar det antropologiska kulturbegreppet en mängd olika *kulturer* (Johannisson 2006, s. 46ff.). I den svenska kulturpolitiken har det antropologiska kulturbegreppet använts framförallt för att förmedla ett medborgarperspektiv, där villkoren för människors deltagande i det estetiskt inriktade utbudet samt eget kulturellt utövande prioriterats. Det antropologiska kulturbegreppet har också använts för att problematisera kulturpolitikens uppboundenhet vid det estetiska kulturbegreppet. Både i Sverige och internationellt har dock denna problematisering haft svårt att få genomslag i den förda kulturpolitiken. Kulturpolitikforskaren Raj Isar hänvisar till MONDIACULT, den världskonferens om kulturpolitik som UNESCO anordnade i Mexico 1982, som ett första steg i ett globalt erkännande av det antropologiska kulturbegreppet. Men Isar konstaterar samtidigt följande:

Throughout the world, political rhetoric uses the 'ways of life' notion: the 'cultures' of different nations, as in the MONDIACULT definition already cited. But in every case, 'high' culture is the real remit. (Isar 2008, s. 77)

En intressant fråga i föreliggande studie är hur distinktionen mellan ett estetiskt och ett antropologiskt kulturbegrepp hanteras i kulturpolitiska strategier och i intervjuer med kulturpolitiska aktörer som representerar olika politiska nivåer. Är det överhuvudtaget denna distinktion som i materialet ter sig som den mest avgörande avseende de betydelser som tilldelas kultur i kommunal, regional, statlig och internationell kulturpolitik? För att belysa den sistnämnda frågan vänder jag mig till teoribildningar som fokuserar på det senmoderna samhällets övergripande ”kulturalisering”.

Kulturens mångfacetterade karaktär

Den svenske kulturforskaren Johan Fornäs definierar tillsammans med ett antal kollegor kulturalisering på följande sätt:

In several dimensions, culture seems to become progressively less bound, liberated from traditional fetters, invading all possible sectors and practices, expanding across the whole of society and everyday life, and blurring all conventional distinctions. After science, technology and industrialism, a new Prometheus seems to be unbound in the globalised, mediatised, late modern and post-industrial world. There is a worldwide contemporary conviction that ‘culture’ is becoming increasingly important economically, politically and socially, including ideas that we are entering the ‘Experience Economy’ where ‘Art takes command’, that global mediatisation and a pervasive process of aesthetisation restructure most social practices, that entertainment, fiction and virtuality are increasingly omnipresent, that traditional borders transecting the cultural sphere are increasingly blurred and that accelerating cultural processes and cultural practices are radically transformed. Linked to processes like modernisation, secularisation, urbanisation, aestheticisation, mediatisation and reflexivisation, each with its own genealogy and implications, claims of such changes may be termed ‘culturalisation’. (Fornäs et al. 2007, s. 9)

Ovanstående beskrivning av förändringar i både kulturbegrepp och kulturverksamhet används som utgångspunkt även i föreliggande rapport. På vilka sätt relaterar dessa förändringsprocesser till förändringar i den svenska kulturpolitiken? Fornäs et al. belyser själva dessa frågor genom att utmejsla olika dimensioner utifrån vilka kulturaliseringens uttryck i teori och praktik kan gestaltas. Inom ramen för en så kallad ontologisk dimension, bidrar kulturaliseringen till att överskrida den för kulturbegreppet tidigare så avgörande distinktionen mellan natur och kultur. Denna distinktion har också varit verksam inom det antropologiska kulturbegrepp som refererades ovan, där detta kulturbegrepp omfattat ”[a]llt mänskligt beteende som inte är bio-

logiskt betingat” (Åhlberg 1995, s. 172). I och med att gränsen mellan det mänskligt skapade och det av naturen givna blir svårare att dra, blir därmed också det antropologiska kulturbegreppets gränser vidgade, vilket leder till att kritiken mot dess användbarhet växer (jfr Fornäs 1995, s. 135ff.; McGuigan 1996, s. 6). Att även det estetiska kulturbegreppet befinner sig under utvidgning – avseende vad som ska betraktas som en konststart – bidrar också till att den inledande distinktionen mellan ett estetiskt och ett antropologiskt kulturbegrepp kanske inte är den mest intressanta, vare sig ur ett kulturpolitiskt eller kulturanalytiskt perspektiv.

Utvidgningen av det sektorsorienterade kulturbegrepp som ligger till grund för den svenska kulturpolitikens avgränsning behandlas inom ramen för det som Fornäs et al. (2007) benämner kulturaliseringens institutionella dimension. Här diskuteras de gränsöverskridningar som i ökad utsträckning sker mellan det som den klassiska sociologin analyserat som separata sfärer: staten, marknaden och civilsamhället. 1974 års kulturpolitiska beslut kan betraktas som just en institutionalisering av den svenska kulturpolitiken; det vill säga att regler för kulturpolitikens syfte, avgränsning, organisation och finansiering fastställdes. I den offentliga debatten framstår det ofta som att den svenska kulturpolitiken började existera först 1974. Med hjälp av institutionaliseringsbegreppet kan det dock synliggöras att det visst fanns kulturpolitik i Sverige före 1974 och att de övergripande beslut som då fattades handlade om en formalisering av redan existerande rutiner och praktiker (Blomgren 1991, s. 228; Nilsson 1999, s. 314). Härvidlag kan 1974 års kulturpolitiska beslut betraktas som ett resultat av den standardiserings- och rationaliseringsprocess som var en integrerad del av den nordiska välfärdspolitik som modernt projekt (Mangset 1984, s. 13). Kulturpolitiken blev en modern samhällelig institution.

Initiativet till att formalisera kulturpolitik på detta sätt, togs sedan framförallt 1950-talet och framåt av den statliga nivån. Samtidigt är det kommuner som på det kulturpolitiska området, liksom på övriga välfärdspolitiska områden (Bogason 1996, s. 2; Petersson 2001, s. 56), stått för en lika stor del av kostnaderna som staten för genomförandet av en institutionaliserad kulturpolitik. Sedan särskilt 1990-talet har kommuner och regioner även fått större inflytande över det kulturpolitiska tolkningföreträdet – över vilka intressen som representeras i svensk kulturpolitik (jfr Kangas 2004). Härvidlag har de bidragit till att utmana den svenska kulturpolitiken som institution, avseende vilka politiska nivåer som har inflytande över kulturpolitikens utformning och organisation. I dessa processer spelar tidigare nämnda gränsöverskridningar mellan stat, marknad och civilsamhälle en stor roll: avseende relationen mellan politiskt-administrativ organisation (stat) och marknad knyter lokal och regional kulturpolitik i allt högre ut-

sträckning an till marknadsbaserad logik och målsättningar inriktade på ekonomisk tillväxt. Avseende relationen mellan politiskt-administrativ organisation och civilsamhälle har denna alltid varit nära på det kulturpolitiska området; när det gäller kommunal kulturpolitik kan en stor del av den kulturpolitiska verksamheten betraktas som en kolonisation av de traditionella folkrörelsernas verksamhet (Viirman & Johannisson 2008). Idag framställs de verksamheter som skapas i mötet mellan det offentliga, näringslivet och ett revitaliserat civilt samhälle (eller tredje sektor) som viktiga framtidssatsningar (se t.ex. Sveriges Kommuner och Lands-ting 2009a). Parallellt med individers ökade möjligheter att skapa sin egen identitet, finns det alltså idag större möjligheter för aktörer från hittills skilda sektorer och verksamheter att samverka. Här bidrar den tendens till uppluckring av distinktionen mellan utövare och åskådare, samt av distinktionen mellan amatör och professionell, till att vidga det antal möjliga aktörer som tillåts utöva kulturpolitik. Denna uppluckring har kanske särskilt skyndats på i de digitala miljöer som med hjälp av informations- och kommunikationstekniska redskap gör alla till medskapare i enlighet med visionen om Webb 2.0 (O'Reilly 2005).

Informations- och kommunikationstekniska redskap har också bidragit till att förändra det som Fornäs et al. (2007) benämner kulturaliseringens estetiska dimension. Denna dimension har sin förankring i det estetiska kulturbegreppet, men den traditionella definitionen av vad som utgör konst problematiseras som sagt med hjälp av ny teknik och nya media, som ger upphov till både nya konstnärliga genrer och en större betoning av tolkningen av konstnärlig verksamhet. Denna dimension är den som utforskas i minst utsträckning i den studie som presenteras här; istället ligger fokus på förändringar i kulturpolitikens politiskt-administrativa målsättningar och rumsliga organisation. Med detta avses att analytiskt fokus inte ligger på att utforska förändringar i den estetiska dimensionen av det kulturpolitiska utfall som produceras i de utvalda exemplen. Samtidigt kommer de kulturbegrepp som kommer till uttryck i studiens material att synliggöras och problematiseras. Den estetiska dimensionen kommer också att beröras i form av en problematisering av den syn på kvalitet som kommer till uttryck i materialet. Den svenska kulturpolitikens kvalitetsbegrepp kan hittills ses som ett tydligt uttryck för ett synsätt där kultur befinner sig i en ständig historisk utveckling mot något hela tiden bättre: "Culturalisation is here viewed as a victory not only over nature but also over qualitatively inferior cultural forms" (Fornäs et al. 2007, s. 20). Tron på en sådan utvecklingsprocess kan förväntas leva kvar i svensk kulturpolitik, vid sidan av att synen på vad som betraktas som "hög" och "låg" kultur utmanas (Bjurström 2008).

Kultur, makt och politik

Kulturalisering bidrar också till att utmana rådande föreställningar om hur ovanstående förändringsprocesser kan analyseras och förstås (jfr Fornäs et al. 2007, s. 24f.). I den studie av relationen mellan olika politiska nivåer som presenteras här, fokuserar jag på framställningar av hur regional kulturpolitisk identitet skapas, reproduceras och förändras i samspel mellan olika aktörer på det kulturpolitiska området. Istället för att bedöma förändringar i denna relation som resultatet av strikt rationella handlingar utifrån i förväg uppställda och tydliga mål, utforskar jag dem som uttryck för förhandlingsbaserade relationer mellan olika aktörer, som visserligen drivs av delvis rationella målsättningar, men där både dessa mål och vilka handlingar som bidrar till att uppnå dem förändras under resans gång (jfr Jensen 2002). Fokus ligger således på språkligt förmedlade förhandlingsprocesser, snarare än på kvantitativt mätbara jämförelser av kulturpolitiska resurser. Detta betyder dock inte att jag endast belyser kulturpolitikens retoriska nivå; språkliga betydelser som tilldelas kulturpolitik är också en viktig del av kulturpolitikens högst materiella utformning. Jag använder diskursbegreppet för att synliggöra denna relation mellan språk, praktik och makt. Med diskurs avses härnäst de regeluppsättningar som styr hur man kan tala om ett visst fenomen, i det här fallet kulturpolitik (Johannisson 2006, s. 23f.)

Diskursbegreppet, såsom det definierats av Michel Foucault (1994) har enligt min uppfattning framförallt två fördelar: det är inriktat på att synliggöra hur språkliga betydelser skapas i faktisk interaktion mellan människor och det synliggör relationen mellan språklig betydelseproduktion och sociala relationer, det vill säga det kan bidra till att synliggöra maktspekter (Bratich et al. 2003, s. 4). Den akademiska diskussionen om Foucaults maktbegrepp är omfattande och jag ska inte gå närmare in på den här. Nämnas bör dock att det maktbegrepp som tillämpas i denna studie utgår från att det finns olika former av makt, där en huvudsaklig distinktion kan sägas gå mellan makt betraktad som en egenskap och makt betraktad som en social relation. I det förstnämnda fallet är makt huvudsakligen ett objektivt mätbart fenomen; en egenskap som vissa aktörer har och andra inte har. I det sistnämnda fallet betonas att makt är en i grunden social relation vilken därmed präglar all verksamhet där människor interagerar med varandra, det vill säga makt är inte något som endast utövas av den som befinner sig i en överordnad position gentemot den som är underordnad inom ramen för formella system. Makt i denna bemärkelse handlar istället om att på olika sätt försöka påverka människors handlande – det Foucault (1991) benämner *governmentality*. Den typ av makt som står i fokus här – kulturpolitisk makt – är av det förstnämnda, institutionaliserade

serade, slaget (Bratich et al. 2003, s. 8). Med utgångspunkt i detta synsätt kan maktfördelningen på det kulturpolitiska området studeras utifrån den definition som givits av de norska kulturpolitikforskarna Svein Bjørkås och Per Mangset:

Kulturpolitikken konstitueres og avgrenses av relasjonene mellom de aktørene som direkte eller indirekte er engasjert i beslutninger omkring a) definiering av legitime kulturelle ytringsformer, b) utformning og kontroll med kulturfeltets institusjoner, og c) fremskaffing og fordeling av de resurser som forvaltes av disse institusjonene. (Bjørkås & Mangset 1996, s. 30)

Därför utforskas i studien hur ett urval av de aktörer som är direkt inblandade i kulturpolitisk maktutövning, nämligen kulturpolitiker och kulturtjänstemän i ledande positioner, formulerar sig kring förändringar i relationen mellan olika politiska nivåer med utgångspunkt i en förstärkt regional nivå. Tillsammans med professions- och medieföreträdare ingår dessa aktörer i en kulturpolitisk berättigandegemenskap (Johannisson 2006; Rorty 2000). Hur dessa aktörer formulerar sig kring kulturpolitik måste i första hand berättigas inför andra aktörer inom denna gemenskap, då det är inom denna gemenskap som kriterierna för giltiga/ogiltiga regler för kulturpolitik institutionaliseras; det är här som kulturpolitikens viktigaste ”åtskillnadsmaskiner” (Volkerling 1996) återfinns. Det är också här som ett bredare synsätt på makt som en social relation aktualiseras, då de språkliga förhandlingar som i berättigandegemenskapen förs om kulturpolitikens innehåll och utformning bidrar till att forma de regeluppsättningar som aktörerna har att utgå ifrån.

I takt med att gränserna mellan tidigare åtskilda sektorer och verksamheter – såsom offentlig och privat, amatör och professionell, utövare och deltagare samt kulturpolitik och andra politikområden såsom tillväxt- och utvecklingspolitik – tenderar att luckras upp, vidgas också gränserna för vilka aktörer som inkluderas i den kulturpolitiska berättigandegemenskapen. Denna spridning av den kulturpolitiska maktutövningen på fler händer är ett uttryck för decentralisering i vid bemärkelse. Den decentralisering som utforskas i föreliggande studie rör dock mer specifikt det som brukar benämnas politisk decentralisering, med vilket avses att den statliga nivån överlåter politiskt-administrativ makt över kulturpolitikens målsättningar och utformning till de regionala och lokala nivåerna. Politisk decentralisering bör enligt den japanska kulturpolitikforskaren Nobuko Kawashima (1997) skiljas från kulturell respektive ekonomisk decentralisering. Kulturell decentralisering definierar Kawashima som spridandet av konst [sic!] till ett bredare urval av befolkningen. Ekono-

misk decentralisering avser enligt Kawashima spridandet av de offentliga utgifterna inom konst- och kulturområdet, där spridningen kan avse 1) fördelningen mellan huvudstad och resten av nationen, 2) fördelningen av utgifter mellan statliga och regionala instanser, 3) fördelningen mellan olika slag av kulturproducenter (jfr Johannisson 2006, s. 63). Även kulturell respektive ekonomisk decentralisering kommer att aktualiseras i min studie av regionalt kulturpolitiskt identitetsskapande, men det är alltså politisk decentralisering som står i centrum.

Den kulturpolitiska berättigandegemenskapens regelsystem skapas, reproduceras och förändras således i relation till omgivande samhällsvillkor och diskursbegreppet syftar till att synliggöra denna koppling. Diskursbegreppet präglar också det politikbegrepp som tillämpas i studien, som med den amerikanske statsvetaren Frank Fishers (2003, s. 26) ord utgår från att all politik grundas i ”/.../ disputes about the good life and the means of realizing it”. Hur dessa dispyter kommer till uttryck i intervjuer med kulturpolitiska aktörer och i kulturpolitiska dokument, samt vilka diskurser som dessa utsagor knyter an till, är det som utforskas i studien. Därmed berörs i första hand den aspekt av politik som brukar benämnas policy-making, det vill säga identifikationen av politiska problem och förslag till hur dessa problem ska lösas (Fischer 2003, s. 60; Premfors et al. 2003, s. 110). Valet att fokusera på policy ter sig motiverat då ”[p]olicy för i praktiken samman det som konstitutionella arrangemang avser att hålla isär /.../, det vill säga aktörer på olika politiskt-administrativa nivåer” (Östhol 1996, s. 37). Det policyproblem som står i centrum är skapandet av regional kulturpolitisk identitet, där utgångspunkten är att denna identitet skapas genom relationer: mellan aktörer, mellan diskurser och – framförallt – genom att positionera regional identitet i relation till identiteter på andra politiska nivåer.

Globalisering: rum, plats, identitet

Det övergripande perspektiv på relationen mellan kultur, politik och makt som presenteras ovan, tillämpas i föreliggande rapport på en specifik aspekt av den svenska kulturpolitiken, nämligen dess rumsliga organisation. I moderna demokratier är politisk maktutövning grundad i en avgränsning av det geografiska territorium som maktutövningen ska omfatta, där den grundläggande rumsliga kategorin utgörs av nationalstaten. Sedan nationalstaternas framväxt och etablering i Europa från 1600-talet och framåt har de också kommit att etablera sig som den hierarkiskt överordnade arenan för skapandet, upprätthållandet och förändringen av politisk makt (Volkerling 1996). Enligt den amerikanske politiske geografen John Agnew utgör föreställningen om den överordnade nationalstaten uttryck

för en historiskt specifik diskurs avseende geografiska skalnivåer och relationen dem emellan:

.../ geographical scale is thought of in terms of either the fixed or the emerging dominance of one level over others in political organization and behaviour. In particular, the national and the global have achieved a principal status as the geographical scales at which politics is said to be determined. In the former case, this is because a spatial ontology based in states rules out autonomous sources of political agency at other scales. In the latter case, a spatial ontology emphasizing global relationships, either geopolitical or economic, rules out much if any autonomy at other scales, except that resulting from a state's or a region's relative location in global geopolitics or within the global division of labor. (Agnew 2002, s. 138f.)

6. Frånvaron av omfattande lagstiftning i den svenska kulturpolitiken utgör ytterligare ett argument för att använda ett brett maktbegrepp i forskningen om kulturpolitik, då området i hög utsträckning styrs av informella, språkligt förmedlade regeluppsättningar.

Inom en sådan diskurs – eller ”rumslig ontologi”, som Agnew benämmer det – utgör lokala och regionala nivåers anpassning till det nationella rummet ett avgörande led i uppbyggnaden och fortlevnaden av nationalstaten (Agnew 1987, s. 38). Denna anpassning tar sig olika uttryck i olika nationalstater; i Sverige åtnjuter kommunerna sedan 1862 självbestämmande, baserat på egen beskattningsrätt. Detta självbestämmande har dock gradvis inskränkts av den nationalstatliga nivån, framförallt i form av lagstiftning. Det kulturpolitiska området utgör här ett undantag, då det fortfarande är ett i princip frivilligt åtagande från kommunernas sida där lagstiftning medvetet undvikits som styrningsmedel (med undantag för biblioteks- och kulturarvsområdena). Detta betyder dock inte att anpassning av lokal och regional kulturpolitik till den nationalstatliga kontexten inte har förekommit, utan endast att styrningen skett med mindre formaliserade medel.⁶ Den grundläggande ansvarsfördelning mellan statlig, regional och lokal nivå som fastställdes av 1974 års kulturpolitiska beslut, liksom instruktionerna till de kulturverksamheter på lokal och regional nivå som erhåller statliga bidrag, kan här ses som två exempel på andra styrningsmedel. Härvidlag får anpassningen av den regionala nivån till en nationalstatlig diskurs betraktas som under lång tid framgångsrik, då den regionala nivån varit relativt blygsam både avseende medelstildelning och specifika perspektiv inom det kulturpolitiska området (jfr Jerneck 2000a).

Kommunerna och den statliga nivån har hittills uppburit det ekonomiska huvudansvaret för den svenska kulturpolitiken, men de har även uppburit det som skulle kunna kallas ett diskursivt huvudansvar. Den statliga nivån har därmed utgjort huvudbärare av en diskurs uppbyggd i första hand kring ett producentperspektiv, det vill säga villkoren för det professionella konstutövandet samt tillgänglighöret av detta utövande. Kommunerna

har å sin sida fått representera ett medborgarperspektiv, som utgår inte bara från tillgänglighörandet av professionell konstnärlig verksamhet utan också från medborgarnas eget utövande av kultur i bredare bemärkelse. I en studie av kulturpolitiskt förändringsarbete i 1990-talets Göteborg visar jag hur kommunala aktörer använder sig av båda dessa diskurser, vilka jag där benämner kvalitetsdiskursen respektive välfärdsdiskursen (Johannisson 2006). Trots nämnda diskursers olika fokus, har de en gemensam beröringspunkt: de tenderar båda att relatera till abstrakta och universella rum snarare än konkreta och specifika platser. Kvalitetsdiskursen knyter an till det konstnärliga rummet, vars utgångspunkt i universella kvalitetskriterier gör anspråk på en närmast global giltighet (jfr Fink 1988b; Fjord Jensen 1988). Välfärdsdiskursen knyter an till ett likaledes universellt välfärdsrum, vilket har sin huvudsakliga utgångspunkt i nationalstatens geografiska territorium. Inom just detta rum har anpassningen av de subnationella nivåerna till den nationalstatliga nivån varit särskilt tydlig – som tidigare påpekats är det den statliga nivån som formulerat de välfärdspolitiska målsättningarna medan det i hög utsträckning är de kommunala och regionala nivåerna som fått i uppdrag att förverkliga dem.

Sedan framförallt 1990-talet och framåt har den grundläggande ansvarsfördelning som skisseras ovan alltmer kommit att utmanas och det är dessa utmaningar som står i centrum för föreliggande forskningsrapport. Närmare bestämt används föreställningen om att västerländska demokratier alltmer genomsyras av globaliseringsprocesser för att belysa förändringar i relationen mellan olika rumsliga skalnivåer – den lokala (primärkommunala), den regionala (sekundärkommunala), den statliga och den internationella – inom den svenska politiskt-administrativa organisationen på det kulturpolitiska området. Härvidlag är det två aspekter av vad som skulle kunna kallas politisk globalisering – till skillnad från ekonomisk och kulturell – som står i fokus, nämligen de parallella internationaliserings- respektive decentraliseringsprocesser som präglar samtida politisk organisation (jfr Hettne 1994; Jerneck 2000b; Törnqvist 1998). Dessa processer kan relateras dels till den ökade betydelse, vilken lyftes fram av Agnew i citatet ovan, som tilldelas det regionala i relation till en global nivå, dels till nationalstaternas stigande budgetunderskott. Detta har lett till att lokala, regionala och internationella nivåer blivit – både på ekonomiskt tvingande och politiskt frivillig basis – mer självständiga politiska aktörer på bekostnad av den nationalstatliga nivån (jfr Danson, Halkier & Cameron 2000; Östhol 1996). Det innebär inte att nationalstaten är på utdöende (jfr Smith 2001), utan snarare att relationerna mellan den statliga nivån och övriga politiska nivåer förändrats i riktning mot det som inom statsvetenskap brukar benämnas ”multi-level governance” (Pierre 2001, s. 119).

De förändringar i relationen mellan statlig och regional nivå som inrättandet av Region Skåne och Västra Götalandsregionen innebär kan betraktas som tydliga uttryck för dessa övergripande förändringar. Tio år efter inrättandet av nämnda regioner föreslår en statlig Kulturutredning (SOU 2009:16) för första gången att på allvar förändra den sedan år 1974 gällande ansvarsfördelningen mellan lokalt, regionalt och statligt genom den så kallade portföljmodellen. Även på den lokala nivån finns uttryck för en ökad självständighet i relation till den statliga nivån, där denna självständighet gestaltas i termer av kulturpolitiska strategier som är platsbundna på ett annat sätt än tidigare. Både kvalitetsdiskursen och välfärdsdiskursen tar det konstnärliga respektive det nationalstatliga rummet för givna, vilket gör att plats blir en irrelevant kategori. I tidigare nämnda studie av kulturpolitiskt förändringsarbete i Göteborg, visar jag att även om både kvalitets- och välfärdsdiskurserna är i högsta grad verksamma i stadens kulturpolitik, finns en tredje diskurs – alliansdiskursen – som alltmer vinner mark och som utgår från platsen Göteborgs specifika villkor och resurser. Denna diskurs, som är uppbyggd både på marknadsorienterade argument om vikten av att synliggöra platsen som en vara på en global marknad och på demokratorienterade argument om kulturpolitikens betydelse för utformandet och användandet av offentliga rum, har den specifika platsen som gemensam utgångspunkt (jfr Johannisson 2006; 2009). Genom att lyfta fram platsens betydelse utgör alliansdiskursen ett potentiellt brott mot den rumsliga ontologi som beskrivs av Agnew ovan, där subnationella nivåer istället för att fråntas agens, själva tar sig rätten att utöva den.

Synen på platsens betydelse har således förändrats i svensk kulturpolitik. Där både kvalitets- respektive välfärdsdiskursen framställer platsbundenhet som något negativt – något som fråntar konsten dess universella karaktär respektive underminerar ett välfärdspolitiskt likhetstänkande – har platsen kommit att få också positiva betydelser. På det kulturpolitiska området har till exempel ”cultural planning” etablerat sig som en metod som syftar till att använda platsers specifika villkor i kulturpolitiskt utvecklingsarbete (Lindkvist & Månsson 2009). Denna förändring kan kopplas till ett mer övergripande dilemma i ett samhälle som präglas av föreställningen om globaliseringsprocesser (jfr Egeland & Johannisson 2003; Johannisson 2009), nämligen att dessa processer kan bidra till att både förstärka och utmana synen på platsen som något statiskt, kopplat till det lokala, medan rummet gestaltas som något flexibelt, dynamiskt och globalt:

The global-local duality rests on a false opposition that equates the local with a cultural place of stasis, ontological meaning and personal identity

(i.e. the 'place') and the global as the site of dynamic change, the decentring of meaning, and the fragmentation/homogenization of culture (i.e. the 'space' of global capitalism). (Smith 2001, s. 157)

Den brittiska kulturgeografen Doreen Massey (Massey 1999, s. 129) påpekar att ovanstående synsätt bygger på ett analytiskt felslut: "Those who conflate the local with the concrete /.../ are confusing geographical scale with processes of abstraction in thought". Synsättet har också präglat svensk kulturpolitik, där den platsbundna kulturpolitik som alliansdiskursen inkluderar haft lägre status än kvalitets- respektive välfärdsdiskursernas förankring i "icke-platser". Som påpekas ovan, har den lokala platsen också tilldelats en explicit roll avseende identitetsskapande, medan denna roll varit mer implicit – vilket inte betyder mindre verksam – avseende de konstnärliga respektive nationalstatsbaserade rummen. Hur platsen används i etablerandet av politiskt-administrativ identitet varierar således över både tid och rum. Att alla former av identitetsskapande bygger på sociala förhandlingsprocesser är något som den svenska etnologen Carina Kullgren lyfter fram i en studie av värmländskt identitetsskapande:

Att forma en regional, eller annan, identitet är då en social klassificeringsprocess som skapar mening genom upprepnin g och gränsdragning. Identitetsbygget kategoriserar och drar upp gränser mellan olika enheter, efter exempelvis rumsliga eller sociala kategorier. Det inkluderar och exkluderar, sorterar vad och vilka som tillhör eller hamnar utanför ett sammanhang. (Kullgren 2000, s. 16)

Även politiskt-administrativ identitet är således resultatet av historiskt föränderliga sociala förhandlingar om vad denna identitet ska bestå i (jfr Massey 1994, s. 5). Studiens kunskapsanspråk består i att synliggöra de argument som används i regionalt kulturpolitiskt identitetsskapande, för att därigenom öka förståelsen för betydelsen av en förstärkt regional nivå i den svenska kulturpolitiken. I nästkommande avsnitt beskriver jag hur jag gått tillväga för att utforska hur regional kulturpolitisk identitet framförhandlas av ett urval kulturpolitiska aktörer och kulturpolitiska dokument.

Studiens upplägg och genomförande

Som framgår ovan är en övergripande utgångspunkt att regional kulturpolitisk identitet skapas i relation till kulturpolitiska identiteter på andra rumsliga nivåer. Därför har jag valt att genomföra en jämförande studie av exempel på kulturpolitik på olika politiska nivåer. Materialet inkluderar både dokument och intervjuer.

Jag har valt att göra en jämförande studie, då jag tror att jag genom att belysa olika exempel bättre kan identifiera vad som är unikt med varje exempel, samtidigt som jag får större möjligheter att urskilja mönster i regional kulturpolitisk identitetsproduktion. Då jag utforskar hur denna identitetsproduktion sker på en övergripande nivå, både avseende kulturpolitiska strategier och kulturpolitisk organisation, tror jag att en jämförande metod kan bidra till att problematisera den relativt förenklade bild som hittills givits av vad som i forskningen brukar benämnas kulturpolitiska modeller. Som Per Mangset (1995, 2007) påpekar, har viss möda i kulturpolitikforskningen lagts på att jämföra likheter och skillnader mellan sådana kulturpolitiska modeller. Ett av de mer kända exemplen är de kanadensiska kulturekonomernas Harry Hillman Chartrands och Clare McCaugheys (1989) idealtypologi, som består av en arkitektmodell, en mecenatmodell, en tillrättaläggarmodell respektive en ingenjörmodell för kulturpolitik. Dessa idealtyper baseras på den närhet eller den distans mellan politisk styrning och kulturverksamhet som respektive modell förespråkar. Idealtyperna har tillämpats även på svensk och nordisk kulturpolitik, men har kritiserats för att bortse från den decentraliseringsaspekt som präglar de nordiska länderna (Mangset 1995). Därför har nordisk kulturpolitik istället klassificerats som huvudsakligen en kombination av ”/.../ the French Ministry of culture model and the British ‘arm’s length’ model (Mangset et al. 2008, s. 2). Även om denna klassifikation är giltig på svensk statlig nivå, är dess tillämpbarhet på regional och kommunal nivå mer tveksam. Behovet av att ytterligare problematisera hittillsvarande klassifikationsnationalstatliga utgångspunkt, samt behovet av studier som inte bara utforskar skillnader mellan modeller utan också skillnader inom dem, utgör huvudmotiven för att studien som presenteras här är just jämförande.

Kulturpolitiska förändringar i två regioner

Studien bygger på en grundläggande jämförelse mellan Region Skånes respektive Västra Götalandsregionens kulturpolitiska identitetsskapande. Dessa regioner har inte valts för att de är representativa för svensk regional kulturpolitisk organisation; tvärtom utgör de snarare exempel på försöksverksamhet avseende hur nämnda organisation kan se ut i framtiden. De utgör båda exempel på politisk decentralisering inom svensk kulturpolitik, där den statliga nivån överlåtit ansvaret för den regionala utvecklingspolitiken till de regionala självstyrelseorganen. Decentraliseringen har alltmer kommit att omfatta även det kulturpolitiska området. Då studiens huvudfråga handlar om skapandet av regional kulturpolitisk identitet, har fokus i den empiriska studien legat på regionerna. Jämförelsen dem emellan handlar om likheter och skillnader i hur de framställer denna identitet.

För att kunna belysa regionalt kulturpolitiskt identitetsskapande måste dock de båda regionernas positionering i relation till övriga politiska nivåer – den lokala, statliga och internationella – belysas. Därför har jag inkluderat en kommun i vardera region; Vellinge i Skåne och Mellerud i Västra Götaland. Dessa kommuner har inte valts för att de liknar varandra, tvärtom har de valts på grund av sina inbördes olikheter. Vellinges ekonomiska läge är mycket gott och det är en av de svenska kommuner som längst styrts av en borgerlig majoritet. Det är också en av få svenska kommuner som valt att lägga ut den kulturverksamhet som riktar sig till vuxna på entreprenad till ett privat bolag. Vellinge kan därför sägas befinna sig i den svenska kulturpolitiska berättigandegemenskapens periferi, samtidigt som kommunen står nära ett ekonomiskt maktcentrum. Melleruds kommun rankas ekonomiskt som en av de svagare i Västra Götalandsregionen, även om den uppvisar en positiv trend (Kommunforskning i Västsverige 2007). Samtidigt ligger Mellerud närmare centrum i den svenska kulturpolitiska berättigandegemenskapen, i det att den följer en traditionell kulturpolitisk inriktning på kommunal nivå med sitt fokus på kultur för barn och ungdomar. De viktigaste anledningarna till att just dessa kommuner valts är att de är små kommuner som har olika samhällsekonomiska och kulturpolitiska förutsättningar, samt att de båda är delägare av projekt som erhållit medel från EU:s strukturfonder (Interreg IIIA). Dessa projekt, KNUT respektive UniTon, presenteras närmare i kapitel 3. Poängen med att inkludera projekten är dels att belysa konkreta och relativt olikartade kulturpolitiska verksamheter, dels att belysa relationen mellan lokal och internationell nivå. Jag har valt att lägga större fokus på den kommunala nivån än på den statliga respektive internationella. Huvudanledningarna är dels att regionerna är formellt ålagda att relatera till kommunerna, dels bristen på forskning om svensk kommunal kulturpolitik.

För att ytterligare belysa relationen mellan kommunal, regional och statlig nivå, har jag även inkluderat Sveriges Kommuner och Landsting i studien. Som rikstäckande intresseorganisation utgör SKL ett viktigt gränssnitt för möten mellan representanter för den lokala och regionala nivån, som särskilt utnyttjas för att påverka den statliga nivån. Den roll som SKL spelar i svensk kulturpolitik är också underbelyst i forskningen.

Den statliga nivån är representerad via de intervjuer som gjorts med representanter för Statens kulturråd, samt i dokument producerade av Kulturrådet, men också av offentliga utredningar och regeringen. Jag har valt att lägga fokus på Kulturrådet istället för på Kulturdepartementet, då jag ville inkludera en statlig representant som inte bara har stor inverkan på hur relationen mellan kulturpolitik på statlig och regional nivå utformas, utan också på hur den genomförs i daglig verksamhet. Ur detta perspektiv

uppvisar Kulturrådet större likheter med valda instanser på regional och lokal nivå än vad Kulturdepartementet gör, det vill säga Kulturrådet står närmare verksamheterna.

Den internationella nivån belyses minst i studien, åtminstone på ett direkt sätt. Av tidsmässiga skäl har jag valt att koncentrera mig på EU, som endast är representerat i dokumentform. Samtidigt har jag låtit EU och andra internationella aspekter få stort utrymme i intervjuerna, vilket innebär att den internationella nivån belyses indirekt. Återigen vill jag betona att det är regional kulturpolitisk identitetskonstruktion som står i fokus. Detta är också anledningen till att jag i kapitel 3 väljer att presentera endast regionala och kommunala verksamheter närmare, medan övriga nivåer inte får en sådan presentation.

Jag vill också betona att valet att genomföra en jämförande studie inom den begränsade tid som stått till förfogande, har lett till att studien fokuserar på övergripande aspekter. Jag kan i en jämförande studie, som avser att inkludera representanter för så många olika perspektiv som möjligt, inte göra de konkreta verksamheterna rättvisa utan är tvingad att framställa dem på ett i viss mån förytligande sätt. Studien gör inte heller anspråk på att skapa generaliserbara resultat, utan endast på att skapa kunskap om olika förhållningssätt till en förstärkt regional nivå i de utvalda fallen och i det valda materialet.

Analysarbete – jämförelse av vad?

Som framgått ovan tillämpar studien ett jämförande perspektiv, där den första grundläggande jämförelsen avser kulturpolitisk identitetskonstruktion i Region Skåne och Västra Götalandsregionen. En andra grundläggande jämförelse gäller hur aktörer på andra nivåer förhåller sig till en förstärkt regional nivå. Övriga jämförelsepunkter bör således betraktas som hierarkiskt underordnade dessa två, det vill säga övriga jämförelsepunkter syftar till att på olika sätt belysa regionalt identitetsskapande i relation till lokalt, statligt och internationellt identitetsskapande på det kulturpolitiska området.

Dessa andra jämförelsepunkter är, för det första, en jämförelse mellan de kulturpolitiska strategier på olika nivåer som presenterades ovan. En första analys av nämnda dokument genomfördes av doktorand Veronica Trépagny under 2007. Då denna analys visade att strategierna uppvisade en relativt stor konsensus sinsemellan samt behandlade relationen till andra politiska nivåer huvudsakligen implicit (se kapitel 4), valde jag att ge intervjuundersökningen större plats i rapporten. En andra jämförelsepunkt gick därför ut på att jämföra intervjudeltagarnas utsagor avseende regionalt kulturpolitiskt identitetsskapande, samt hur detta identitetsskapande

relaterar till kommunalt, statligt och internationellt identitetsskapande. Sammantaget resulterade analysen av dokumenten och intervjuerna i identifikationen av fyra teman: *Regional frigörelse*, *Regionala allianser*, *Regionalt mervärde* samt *Regional utveckling*. Dessa teman genererades huvudsakligen från studiens material, men de fann även genklang i forskning om (kultur)politiska förändringsprocesser. Analysen skedde således i växelverkan mellan empiriskt material och teoretiska perspektiv, något som i samhällsvetenskapliga sammanhang brukar benämnas abduktion (jfr t.ex. Alvesson & Skoldberg 2008). Resultaten från analysen användes till sist för att synliggöra de olika positioner som i materialet intogs till en förstärkt regional nivå.

Dokumentstudien

Projektets dokumentstudie syftar i första hand till att gestalta de kulturpolitiska strategier som formuleras på respektive politisk nivå. Med ”strategi” avses de kulturpolitiska målformuleringar som samlats i särskilda dokument som formellt behandlats i de folkvalda församlingarna på respektive nivå. Därutöver ingår i dokumentstudien regionala utvecklingsprogram, budgetskrivelser från respektive nivå, dokument som på en övergripande nivå beskriver den egna verksamheten, samt de olika aktörernas remissvar på Kulturutredningen (SOU 2009:16). Tidsmässigt ligger fokus på perioden 2000–2009. De dokument som valts ut för särskild granskning är de kulturpolitiska strategierna på samtliga nivåer, liksom de regionala utvecklingsprogrammen. En sammanställning över dessa dokument återfinns i figuren nedan.

Tablå 1: Sammanställning över de dokument som i studien behandlats som mest centrala

Kommunal nivå	Regional nivå	SKL	Statlig nivå	EU
Fritids- och kulturplan för Vellinge kommun (2006)	Öppna landskap – konst och kultur i Skåne (Region Skåne 2008)	Positionspapper: Kultur i det hållbara samhället (2009c)	Nationella kulturpolitiska mål (Rskr 1996/97: 129; förklaringar 2009a) av Statens kulturråd	En europeisk agenda i för kultur i en alltmer globaliserad värld (Europeiska kommissionen 2007)
Här är friheten större (Vellinge kommun 2008)	Skånsk livskraft – regionalt utvecklingsprogram (Region Skåne 2004, 2009)		Prioriterade frågor ur Kulturrådets perspektiv (Statens kulturråd 2008c)	
Kulturpolitiskt program för Melleruds kommun (2005)	Kulturpolitik för Västra Götaland (Västra Götalandsregionen 2005a)		Betänkande av Kulturutredningen (SOU 2009:16)	
Vision 2013 (Melleruds kommun 2009a)	Vision Västra Götaland – det goda livet (Västra Götalandsregionen 2005b)		Tid för kultur (prop. 2009/10:3)	

Intervjustudien

Projektets intervjustudie genomfördes under 2008 och 2009 och syftar i första hand till att gestalta intervjudeltagarnas syn på en förstärkt regional nivå i relation till den nivå som intervjudeltagaren själv representerar. Samtliga intervjudeltagare har valts då de befinner sig i en ansvarsposition på respektive nivå – i kommunen, i regionen, i SKL eller i Kulturrådet. I regionerna och kommunerna intervjuades ordföranden i kulturnämnd eller motsvarande, liksom chefstjänstemän med ansvar för kulturfrågor. Därutöver intervjuades projektledarna för KNUT och UniTon. Kulturrådet representeras av myndighetens generaldirektör, samt av en tjänsteman med särskilt ansvar för relationen till den regionala nivån. Någon representant för Kulturrådets styrelse ingår inte, av det skälet att styrelsen bytte ordförande mitt under pågående intervjustudie. Till sist intervjuades två handläggare på Sveriges Kommuner och Landsting, båda med mycket lång erfarenhet av organisationens arbete med lokal respektive regional kulturpolitik. Då SKL inte står i fokus i studien valde jag att inte intervjua politiska representanter för förbundet. Avseende politisk representation har avslutningsvis partitillhörighet inte utgjort ett urvalskriterium, då likheter och skillnader baserade på partitillhörighet inte utgör en frågeställning i studien.

Intervjuerna genomfördes på platser som intervjudeltagarna valt, de varade mellan 1,5 och 2 timmar och de spelades in. Då anonymisering av in-

tervjudeltagarna är omöjlig, valde jag att av forskningsetiska skäl låta dem granska direktcitat innan publicering. Förutom att citaten bearbetades i skriftspråklig riktning, föranledde inte intervjudeltagarnas granskning att något citat togs bort eller reviderades innehållsmässigt. När jag citerar i rapporten kommer jag att använda följande markeringar:

- Uteslutande av inledande eller avslutande ord i en och samma mening: /.../
- Uteslutande av en eller flera meningar i samma stycke: /---/
- Av mig införda ändringar, kommentarer eller förtydliganden i den citerade texten: []

Presentation av intervjudeltagarna

Nedan följer korta presentationer av intervjudeltagarna, för att ge läsaren en bild av mot vilken bakgrund intervjudeltagarna formulerar sina utsagor.

MELLERUDS KOMMUN

Harald Ericson (m) är ordförande i Melleruds kultur- och utbildningsnämnd sedan 2006. Innan dess var han nämndens vice ordförande under två mandatperioder. Han är också ersättare i Kommunstyrelsen och han har varit vice ordförande i styrelsen för Dalslands folkhögskola. Han är inte heltidsarvoderad som politiker, utan arbetar även som säljare för UMV Coating Systems AB, ett företag inom pappersindustrin. Intervjun genomfördes i Mellerud 2008-05-12.

Lars Nilsson var kultur- och utbildningschef i Mellerud 1999–2008, därefter övergick han till en tjänst som kultur- och fritidsutvecklare. Innan dess har han arbetat som lärare och rektor och sedan 1970-talet har han engagerat sig även i kulturfrågor. Intervjun genomfördes i Mellerud 2008-05-12.

Clas-Göran Jansson är projektledare för UNITON och sedan 13 år tillbaka rektor för musikskolan i Mellerud. Han har arbetat inom kommunen sedan 1987. Intervjun genomfördes i Mellerud 2008-05-12.

REGION SKÅNE

Rolf Tufvesson (kd) har varit aktiv i Region Skåne ända sedan regionens tillblivelse 1997. Under båda mandatperioderna har han varit regionråd, med ansvar bland annat för regionala utvecklingsfrågor. Under första mandatperioden var han vice ordförande i Region Skånes kulturnämnd, för att under nuvarande mandatperiod bli ordförande. Han är också engagerad i Öresundskommittén. Han har sammanlagt 30 års erfarenhet av politiskt

arbete på kommunal, landstingskommunal och statlig nivå. Intervjun genomfördes i Helsingborg 2008-10-21.

Chris Marschall har liksom Tufvesson 30 års erfarenhet av offentlig kulturpolitik på kommunal, landstingskommunal och statlig nivå. Hon har bland annat varit utredare för dåvarande Svenska Kommunförbundet respektive Landstingsförbundet samt Civildepartementet. Hon har också varit kultursekreterare i Kävlinge respektive Nacka kommun, samt kulturchef i dåvarande Malmöhus läns landsting. Hon är chef för Kultur Skåne, Region Skånes kulturförvaltning, sedan regionens tillblivelse 1997. Intervjun genomfördes i Malmö 2008-10-20.

STATENS KULTURRÅD

Kennet Johansson är Kulturrådets generaldirektör sedan två år tillbaka. Innan dess var han ordförande i Kulturrådets styrelse en kort period, efter att ha varit kulturchef för Göteborgs stads kulturförvaltning i drygt två år. Han har även varit museichef på olika platser i landet, bland annat Malmö och Linköping. Intervjun genomfördes i Stockholm 2009-03-10.

Anita Jonsson har i perioder varit avdelningschef på Kulturrådet sedan 1995. Sedan 1970-talet har hon arbetat med kulturfrågor på statlig nivå, bland annat på dåvarande Utbildningsdepartementet. Idag är hon biträdande chef för Avdelningen för kommunikation och utveckling, med särskilt ansvar för Kulturrådets samverkan med den regionala nivån. Intervjun genomfördes i Stockholm 2009-03-10.

SVERIGES KOMMUNER OCH LANDSTING

Karin Backman har arbetat på Landstingsförbundet med kulturfrågor sedan 1981 och även med regionala utvecklingsfrågor, inklusive turism, sedan 1992. Efter Landstingsförbundets och Svenska Kommunförbundets samgående 2005 har hon handlagt dessa frågor på Avdelningen för tillväxt och samhällsbyggnad fram till sin pensionering i juni 2008. Intervjun genomfördes i Stockholm 2008-06-17.

Kerstin Lundberg är handläggare på Sveriges Kommuner och Landsting sedan 1992. Först arbetade hon inom dåvarande Kommunförbundets kultur- och fritidssektion och sedan samgåendet med Landstingsförbundet 2005 på Avdelningen för tillväxt och samhällsbyggnad. Under perioden 1970–1992 arbetade hon i Uppsala kommuns kulturförvaltning. Intervjun genomfördes i Stockholm 2009-03-10.

VELLINGE KOMMUN

Carina Larsson (m) är sedan två år tjänstledig från sitt ordinarie jobb som säljare för att arbeta som heltidspolitiker i Vellinge kommun. Hon är kommunalråd och sedan två år tillbaka ordförande för M-nämnden, som hon sammanlagt varit engagerad i sedan tolv år tillbaka. Hon sitter också i Ledningsgruppen för fysisk planering och i styrelsen för kommunens bolag inom bostads- och fastighetsområdet, Vellinge Exploatering AB. Intervjun genomfördes i Vellinge 2008-12-02.

Kristina Papai är kulturutvecklingsansvarig i Vellinge kommun sedan fem år tillbaka. Innan dess arbetade hon med konstutställningar både nationellt och internationellt. Intervjun genomfördes i Vellinge 2008-12-02.

Nils-Arvid Andersson är projektledare för KNUT och sedan tolv år tillbaka näringslivsansvarig i Vellinge kommun. Han har arbetat i kommunen i 23 år, från början som adjunkt i kemi och biologi och därefter som Agenda 21-samordnare, vilket så småningom utvidgades till ansvar för utvecklingsprojekt inom även turism och näringsliv. Intervjun genomfördes i Vellinge 2008-10-13.

VÄSTRA GÖTALANDSREGIONEN

Lars Nordström (fp) är inne på sitt elfte år som ordförande i Västra Götalandsregionens kulturnämnd. Han har således varit engagerad i regionen sedan regionens tillblivelse 1999 och sedan tre år tillbaka är han ordinarie regionråd efter att tidigare varit suppleant i fyra år. Han var ledamot av den statliga Regionberedning som föreslog bildandet av Region Skåne och Västra Götalandsregionen. Han gick i pension för två år sedan men är, utöver sina politiska engagemang, fortsatt knuten till Institutionen för kulturgeografi och ekonomisk geografi, Göteborgs universitet. Intervjun genomfördes i Göteborg 2009-02-25.

Kristian Berg är sedan två år tillbaka chef för Västra Götalandsregionens kulturförvaltning. Han har arbetat som forskare och utredare för bland andra Boverket och Riksantikvarieämbetet. Han har också varit länsantikvarie, generaldirektör för Statens historiska museer, samt ledamot av Kulturrådets styrelse. Intervjun genomfördes i Göteborg 2009-03-25.

3. KULTURPOLITIK I SKÅNE OCH VÄSTRA GÖTALAND: en kort introduktion

I detta kapitel kommer jag att kortfattat beskriva de regionala och kommunala kulturpolitiska verksamheter som ingår i studien. Syftet är att ge en översiktlig bild av dessa verksamheter, som läsaren kan bära med sig till de följande, mer analytiskt inriktade kapitlen. Fokus ligger på hur verksamheten ser ut idag och framställningen bygger på material som verksamheterna själva tillhandahållit, publicerade både i tryckt format och på verksamheternas hemsidor.⁷

7. En utmärkt beskrivning av tillkomsten, etableringen och den politiskt-administrativa utformningen av både Region Skåne och Västra Götalandsregionen finns i Johansson (2004).

Kulturpolitik i Skåne

Region Skåne

DET REGIONALA UPPDRAGET

Region Skåne styrs av regionfullmäktiges 149 ledamöter, vilka efter valet 2006 representerar en borgerlig majoritet. Regionstyrelsens 15 ledamöter ansvarar för att genomföra fullmäktiges beslut. Regionfullmäktige ansvarar för följande områden, enligt den ordning som Region Skåne själv anger på sin hemsida:

- Regional utveckling
- Hälso- och sjukvård
- Tandvård
- Kollektivtrafik
- Näringsliv
- Planering och miljö
- Kultur

Region Skånes verksamhet omfattar 1,2 miljoner invånare i 33 kommuner med en total budget på ca 27 miljarder (2008). Antalet anställda uppgick samma år till 30.000, vilket gör Region Skåne till regionens största arbetsgivare. Liksom för de traditionella landstingen är det hälso- och sjukvård som upptar merparten av budgeten (ca 24 miljarder), medan regional utveckling – där kulturpolitiken ingår – och övrig verksamhet (som bland annat avser patientnämnd, fastighetsnämnd, regionstyrelse och regionkansli) delar resten ungefär lika. 2007 tilldelades kulturverksamheten ca 352 miljoner, vilket innebär 294 kr/invånare (Statens kulturråd 2008b, s. 22). Vård och hälsa, regional utveckling och övrig verksamhet är också de tre huvudsektorer som Region Skåne byggt upp sin verksamhet kring. Ett särskilt ansvar för kontakt med regionens kommuner respektive medborgare åvilar fyra bered-

ningar för tillväxt och hälsa, baserade på en geografisk indelning av Skåne i nordväst, nordöst, sydväst respektive sydost. Den övergripande strategi, som förutom den specifikt kulturpolitiska strategin reglerar regionens kulturpolitiska verksamhet, är Region Skånes regionala utvecklingsprogram *Skånsk livskraft*. En första version antogs av regionfullmäktige redan 1999 och strategin har därefter utvecklats och konkretiserats vid två tillfällen, 2004 och 2009. Den övergripande visionen utgörs av ”ett livskraftigt Skåne”, som ska förverkligas genom uppfyllandet av fyra målsättningar: tillväxt, attraktionskraft, bärkraft och balans. Enligt strategin innebär visionen att Skåne ska:

- fungera som en tillväxtmotor i Sverige och Öresundsregionen
- vara en dynamisk gränsregion med hög livskvalitet som kan attrahera människor i alla åldrar
- främja mångfalden socialt och miljömässigt så att den bidrar till ett bärkraftigt samhälle
- ta vara på och stimulera de olika regiondelarnas utveckling – var och en efter sina förutsättningar. (Region Skåne 2004, s. 12)

DET KULTURPOLITISKA UPPDRAGET

Regionens kulturpolitiska organisation är uppbyggd kring en kulturnämnd med tillhörande förvaltning – Kultur Skåne. Kulturnämnden består av 11 ledamöter. På en övergripande nivå regleras nämndens verksamhet av den kulturpolitiska strategi som antogs av regionfullmäktige i november 2008: *Öppna landskap – konst och kultur i Skåne*. Denna strategi ersatte den tidigare *Växa med kultur*, som antogs av regionfullmäktige 2003. I november 2009 fastställde regionfullmäktige en handlingsplan för att förverkliga den kulturpolitiska strategin. Regionens kulturpolitiska strategi inleddes med en presentation av de grundläggande värden som ska präglade den skånska kulturpolitiken; värden som betonar mångfald, globalisering, konstens autonomi, teknisk utveckling samt nya finansieringsmöjligheter för kulturverksamhet. Därefter presenteras själva strategin i termer av vision, inriktning och mål. Region Skånes kulturpolitiska vision består av följande formuleringar:

Region Skånes kulturpolitik ska bidra till ett dynamiskt, öppet och demokratiskt samhälle präglat av humanistiska värderingar, bred medborgardialog och intresse för gårdagens, dagens och morgondagens mångfald av uttryck. Den skall ge identitet och hemhörighet samt skapa social gemenskap. Kulturen skall upplevas som en kraft som bidrar till individens och samhällets utveckling och välfärd. (Region Skåne 2008, s. 5f.)

Därefter följer en presentation av regionens strategiska inriktning på det kulturpolitiska området, där återigen konstens och kulturinstitutionernas autonomi betonas, liksom mångfald. Därutöver lyfts medborgarnas deltagande i kulturlivet fram, liksom kulturen som näring. Till sist ska kulturpolitiken bli ett ”högt prioriterat politikområde” i Skåne. Resten av strategin ägnas åt att presentera målsättningar inom fyra olika målområden: den skånska identiteten (fokus på skånskt kulturarv, Öresundsregionen och demografiska utmaningar), den nya kartan (fokus på teknik och kompetensutveckling), mångfald, öppenhet och tillgänglighet (fokus på stöd till innovativ kulturverksamhet och unga kulturutövare), samt en reviderad ansvarsfördelning (fokus på ökad självständighet gentemot den statliga nivån samt förbättrat samarbete med kommunerna).

Nämndens budgetomslutning var 2008 380, 5 miljoner kronor. Av dessa medel bestod 148,7 miljoner av den statliga kulturpåsen. Av den totala bidragsgivningen till kulturverksamhet gick 72 procent till scenkonstområdet (teater, dans, musik), 20,9 procent till museiverksamhet och 6,7 procent till konst och film (Region Skåne 2009b). Totalt gick 8 procent till verksamhet i Kultur Skånes egen regi, vilken omfattar Kulturkansliet (övergripande ledning och administration), Konstkansliet, Kulturutveckling Barn och Unga, Regionbiblioteket samt Kultur i vården (i samarbete med Kommunförbundet Skåne). Kultur Skåne har 40-talet anställda, varav ca 20 arbetar inom Kulturkansliet. Resterande personal innefattar bland annat så kallade kulturutvecklare inom områdena folkbildning, museer och kulturarv, bild och form, dans och musik, samt teater. Den innefattar också nio anställda vid Regionbiblioteket, lokaliserat till Malmö bibliotek, samt tre konsulenter med inriktning mot dans (placerad i Malmö), bildkonst (placerad i Landskrona) respektive ungekultur (placerad i Lund). Verksamheten Kultur i vården omfattar tre medarbetare som är placerade vid Kommunförbundet Skånes lokaler i Lund. Inom ramen för verksamheten sker också samarbete med konsulenter inom områdena barnteater, hembygd, hemslojd, film- och mediepedagogik, kultur i skolan samt musik.

Kultur Skåne har således både beställar- och utföransvar. Varje år anordnar Kultur Skåne *Konterfej*, en mötesplats för regionens olika kulturaktörer. På årlig basis anordnas också sedan 2007 det så kallade *Kultur-Parlamentet*, som bjuder in de 33 kommunernas kulturnämnder, kulturchefer, Region Skånes beredningar för tillväxt respektive hälsa, skånska riksdagsledamöter samt representanter för Kommunförbundet Skåne till gemensam diskussion om regional och kommunal kulturpolitik. Förvaltningen ger ut tidningen *Och!*, vilken syftar till att belysa olika aspekter av konst- och kulturverksamhet i Skåne.

Vellinge kommun

DET KOMMUNALA UPPDRAGET

Vellinge är en 25 år gammal kommun med ca 33.000 invånare, varav ca 8.900 bor i själva tätorten. Kommunen är belägen i Skånes sydvästra hörn, strax söder om Malmö. Kommunfullmäktige har 49 ledamöter, där 35 ledamöter sedan valet 2006 representerar en majoritet för Moderata Samlingspartiet. År 2007 utgick ca 19,7 miljoner till kulturverksamhet, vilket innebär 1,8 procent av kommunens totala nettokostnader och 604 kr/invånare (Statens kulturråd 2008b, bilaga 2). Den kommunala organisationen består av M-nämnden, Miljö- och byggnadsnämnden, Tekniska nämnden samt Valnämnden, med tillhörande förvaltningar. Den kommunala verksamheten styrs av den övergripande vision som kommunfullmäktige fattade beslut om 2008: *Här är friheten större*. Själva visionen består av en enda formulering: ”Vi vill skapa en god livsmiljö där friheten är större för alla!” (Vellinge 2008, s. 1). Denna vision konkretiseras med hjälp av följande sex mål: Frihet (fokus på alla medborgare), Trygghet (fokus på minskad brottslighet och åldrande befolkning), Kvalitet (fokus på den enskildes valfrihet), Valfrihet (fokus på konkurrens och alternativ), Rättvisa (fokus på selektiv välfärdspolitik), samt Låg skatt (fokus på den enskildes rätt att bestämma över sin egen inkomst). För att uppnå dessa mål tillämpar Vellinges kommunstyrelse balanserade styrkort, som med avstamp i kommunens övergripande vision samt övriga strategier år 2008 konkretiseras i termer av 22 framgångsfaktorer (Vellinge 2009).

DET KULTURPOLITISKA UPPDRAGET

Ansvar för kommunens kulturpolitik åvilar M-nämndens 12 ledamöter, där ”M” står för ”mjuka frågor”. Övriga frågor som handhas av nämnden är skola, förskola, fritidsverksamhet, vård och omsorg samt individ- och familjeomsorg. M-nämnden står därmed för 90 procent av den kommunala verksamheten. Den kultur- och fritidspolitiska verksamheten regleras gemensamt i den *Fritids- och kulturplan för Vellinge kommun* som antogs av kommunfullmäktige 2006. Enligt denna strategi är kulturpolitik ”.../ en förutsättning för att kommunens invånare skall må bra” (ibid., s. 2). Likaså är kulturpolitiken viktig för att göra kommunen attraktiv. I strategin nämns särskilt målgruppen äldre, liksom biblioteksverksamheten. Överlag ligger dock fokus på barn och unga, där kommunens kulturpolitiska uppdrag är att ”.../ ge möjligheter till upplevelser, som gör våra ungdomar medvetna om värdet av kvalitet inom litteratur, musik, konst, film och teater” (ibid., s. 3). Strategin återspeglar därmed M-förvaltningens organisation, där denna förvaltning ansvarar för biblioteksverksamhet och kulturverksamhet för barn (inklusive kulturskola). M-förvaltningen består av ca 20 personer, där en tjänsteman är ”kulturutvecklingsansvarig”. Den verksamhet som riktar

sig till vuxna över 25 år är utlagd på entreprenad hos bolaget Hilife. År 2007 fördelades det kommunala bidraget till kulturverksamheter som följer: Allmän kulturverksamhet, såsom Falsterbo Konsthall och Falsterbo Museum (ca 2,7 miljoner), bibliotek (ca 12,7 miljoner), samt kulturskola (ca 4,3 miljoner) (Statens kulturråd 2008b, bilaga 2).

KNUT – KULTURDRIVEN NÄRINGS- OCH LIVSUTVECKLING

KNUT var ett EU-projekt inom strukturfonden Interreg III A, Öresundsregionen. Från strukturfonden erhöles ca 3 miljoner för den projektperiod som studeras här, 2006–2008. Därutöver hade projektet delfinansiering från tre enheter inom Region Skåne: Kultur Skåne, Näringsliv samt Utveckling, samt från de svenska och danska partners som ingick i projektet. Från Sverige deltog Båstads kommun, Höganäs kommun, Landskrona kommun, Skurups kommun, Svedala kommun, Trelleborgs kommun, Vellinge kommun och Ystads kommun. Danmark är representerat med Faxe Kommune, Hovedstadens Udviklingsråd (HUR), Roskilde Kommune, Sydsjællands Museum, Vordingborg Kommune samt Östdansk Turisme. Även transnationella Öresund Network ingick som partner.

Projektet syftade till att hjälpa

/.../ företag och kulturverksamheter att tjäna mer pengar genom att samarbeta på det lokala och/eller det regionala planet. KNUT kan betala en del av kostnaderna för att få igång sådana samarbeten och hjälper företag och kulturverksamheter att hitta rätt sätt att samarbeta på. (KNUT 2009)

KNUT riktade sig till företagande och kulturverksamheter inom det geografiska område som projektet omfattade. Projektet var uppbyggt kring tre så kallade arbetspaket. Det första arbetspaketet, *Kreativa kretsar*, fokuserar på förbättrad samverkan mellan näringsliv och kultur-/upplevelsesektorn. Det andra arbetspaketet utgjordes av fyra delpaket. Marknadsföring av företag genom att lyfta fram "lokalområdets särprägel" utgjorde temat för arbetspaketet *Identitet idag. Förfäders former* ägnade sig åt produktutveckling av lokala kulturarvsartefakter, medan *Bygdens bästa* skapade ett register över hembygdens kulturupplevelsesektor. Litterära verk med anknytning till lokalområdet var ämnet för *Poesi på plats. Framtidens företag*, det tredje arbetspaketet, syftade till att öka samverkan mellan näringsliv, kultur och skola genom att presentera resultaten från arbetspaketet i områdets skolor. Projektet dokumenterades av Öresund Environment Academy, som också genomförde analyser av den modell för samverkan mellan kultur och näringsliv som projektet byggde på. Målet med denna analys var att sprida kunskapen om och användandet av metoden vidare.

Kulturpolitik i Västra Götaland

Västra Götalandsregionen

DET REGIONALA UPPDRAGET

Även Västra Götalandsregionens fullmäktige består av 149 ledamöter, som efter valet 2006 representerar en minoritetskoalition mellan socialdemokraterna, folkpartiet och centerpartiet. Enligt regionens eget informationsmaterial har regionen två huvuduppdrag; att främja medborgarnas goda hälsa genom hälso-, sjuk- samt tandvård, samt att främja en hållbar utveckling i regionen. Hållbar utveckling innefattar följande områden, enligt den ordning Västra Götalandsregionen själv anger på sin hemsida:

- Miljö
- Näringsliv
- Forskning och utveckling för tillväxt
- Kunskap och kompetensutveckling
- Turism
- Infrastruktur och kommunikationer
- Kultur

All verksamhet som regionen bedriver ska utgå från den övergripande utvecklingsstrategi som finns formulerad i *Vision Västra Götaland – det goda livet* (2005). Visionen består av tre delar: hållbar utveckling i ekonomisk, social och miljömässig bemärkelse, fyra övergripande perspektiv (den gemensamma regionen, jämställdhet, integration, internationalisering), samt följande fem fokusområden för utvecklingsarbetet:

1. Ett livskraftigt och hållbart näringsliv,
2. Ledande i kompetens och kunskapsutveckling,
3. Infrastruktur och kommunikationer med hög standard,
4. En ledande kulturregion och
5. En god hälsa. (Västra Götalandsregionen 2005, s. 3)

Västra Götalandsregionens verksamhet omfattar drygt 1,5 miljoner invånare i 49 kommuner och har en total budget på totalt ca 37 miljarder (2008). Antalet anställda uppgick samma år till 50.000 och regionen är därmed en av landets största arbetsgivare. Ca 80 procent av de anställda arbetar inom hälsa och sjukvård. 2007 utgjorde det regionala bidraget till kulturverksamhet ca 783 miljoner, vilket innebär 506 kr/invånare och nationellt rekord på regional nivå (Statens kulturråd 2008b, s. 22). Som framgår ovan, ingår kulturverksamheten i uppdraget hållbar utveckling. De två övriga

områdena inom uppdraget är regionutveckling och miljö. Varje område har en nämnd och ett sekretariat knutet till sig.

Västra Götalandsregionen har, liksom Region Skåne, infört så kallade beredningsgrupper i den regionala organisationen. Beredningsgrupperna består i Västra Götalandsregionen, till skillnad från dem i Region Skåne, av både region- och kommunpolitiker. En annan viktig skillnad mellan Region Skåne och Västra Götalandsregionen är att den sistnämnda regionen tillämpar en så kallad ”beställar-/utförarmodell”. Syftet med denna modell är att ”.../ politikerna ska renodla sin roll som befolkningsföreträdare” (Västra Götalandsregionens hemsida). Det är politikerna i regionfullmäktige, nämnder och styrelser som utgör befolkningsföreträdare, medan detta inte gäller de politiker som sitter i styrelserna för utförande verksamheter. Dessa politiker har istället ägar- och arbetsgivaransvar.

DET KULTURPOLITISKA UPPDRAGET

Västra Götalandsregionens kulturpolitiska organisation består av en beredningsgrupp för kultur, en kulturnämnd samt ett Kultursekretariat. Beredningsgruppen består av 15 representanter för regionen och 12 för regionens kommuner och uppdraget består i första hand av att, med ledning av den regionala utvecklingsstrategin, främja strategisk utveckling på det kulturpolitiska området (Västra Götalandsregionen 2001). Västra Götalandsregionens kulturnämnd består av 15 ledamöter. Nämndens huvudsakliga ansvar består i att fördela regionala bidrag till kulturverksamhet, att verkställa den regionala kulturpolitiken samt att fördela och utvärdera uppdrag till kulturverksamheter (Västra Götalandsregionen 2006). Nämndens arbete regleras av den kulturpolitiska strategi som regionfullmäktige antog 2005: *Kulturpolitik för Västra Götaland*. Efter en inledning som betonar mångfald och samspel mellan aktörer inom offentlig, privat och ideell sektor på kommunal, regional, statlig och internationell nivå, formuleras en vision för regionens kulturpolitik som följer:

- *Kulturpolitiken ska bidra till verksamheter som har hög kvalitet med regional, nationell och internationell lyskraft. Kulturen ska leva i alla delar av regionen.*
- *Kulturpolitiken ska vara öppen och ge plats för såväl det smala som det breda, det etablerade och det nya samt det välkända och det främmande. Västra Götalandsregionen ska vara attraktiv för kulturutövare att bo och verka i.*
- *Kulturpolitiken ska bidra till ett öppet och demokratiskt samhälle präglad av humanistiska värderingar, brett medborgerligt deltagande och intresse för gårdagens, dagens och morgondagens mångfald av uttryck och syn-*

sätt med avtryck i alla regionens delar. Därigenom ska kulturen bidra till människans, medborgarnas och samhällets utveckling. (Västra Götalandsregionen 2005, s. 4, kursiv. i orig.).

Därefter formuleras 12 kulturpolitiska målområden: mångfald (avseende kulturella uttrycksformer); samverkan och öppenhet (både inom och utom kulturpolitiken); regional utveckling; delaktighet och tillgänglighet; jämställdhet; barns och ungdomars deltagande i kulturlivet; bildning och demokrati; förnyelse och konstnärlig kvalitet; brukandet och bevarandet av kulturarv; fysisk gestaltning i det offentliga rummet; internationell samverkan samt sambandet mellan kultur och hälsa. Med utgångspunkt i både den regionala utvecklingsstrategin respektive den kulturpolitiska strategin har nämnden formulerat tre handlingsprogram med inriktning mot, för det första, barn och ungas kultur och fritid, för det andra, arkiv, bibliotek och museer samt, för det tredje, det maritima och industriella kulturarvet. I mars 2009 fattade också Kulturnämnden beslut om ett handlingsprogram för att näringslivsutveckla kultursektorn, vilket ingår i ett samarbete med den regionala utvecklingsnämnden.

År 2008 bestod Kulturnämndens totala budget av 873,7 miljoner (Västra Götalandsregionen 2009b). De verksamheter som hamnar i topp är teater, dans, musik (ca 330 miljoner), folkbildning (ca 131 miljoner), projektverksamhet, Kultur i Väst (ca 129 miljoner) och arkiv, bibliotek, museer (ca 124 miljoner) (ibid.). Merparten av de statsbidrag som nämnden fördelar gick till scenkonst och musik, följt av museiverksamhet och Regionbibliotek Västra Götaland (Statens kulturråd 2009c).

I enlighet med den beställar-/utförarmodell som tillämpas i regionen har det Kultursekretariatet med ca 15 medarbetare, som bereder ärenden åt både Kulturnämnden och Beredningsgruppen för kultur, inget verksamhetsansvar. Sekretariatet ska stimulera samverkan med både kommuner och kulturliv, samt bistå nämnden med att formulera och utvärdera uppdrag till de regionala kulturverksamheter som erhåller bidrag. Dessa uppdrag, som fram till 2010 benämndes ”kulturpolitiskt motiverade” och därefter ”kulturstrategiska” uppdrag, utgår dels från den vision som presenteras i den regionala utvecklingsstrategin, dels mer specifika kulturpolitiska uppdrag. År 2008 utgick totalt 27 kulturpolitiskt motiverade uppdrag till ”fria organisationer”, såsom till exempel centrumbildningar, hembygdsföreningar och kollektivverkstäder. På uppdrag av Kulturnämnden arbetar också Kultur i Väst, en gemensam organisation för enheterna Konst- och kulturutveckling, Musik i Väst och Regionbibliotek Västra Götaland. Kultur i Västs övergripande uppgift är att samverka med särskilt kommuner, föreningsliv och studieförbund för att främja utveckling på kulturområ-

det. Kultur i Väst har ca 80 medarbetare, positionerade i Göteborg, Borås, Skara, Skövde, Mariestad och Uddevalla. Huvudkontoret ligger i Göteborg och verksamheten leds av en politiskt tillsatt styrelse. På uppdrag av regionens kulturnämnd och beredningsgrupp för kultur är Kultur i Väst också ansvarigt för en konferensserie om kulturens roll i samhällsutvecklingen, där kommunala, regionala och nationella företrädare är inbjudna. Kultur i Väst ger också ut *Kulturguiden: Kultur:Väst*, som syftar till att sprida information om regionens kulturliv.

Melleruds kommun

DET KOMMUNALA UPPDRAGET

Mellerud är en ca 30 år gammal kommun som ligger i norra Västra Götaland – 120 km från Göteborg och 230 km från Oslo. Kommunen har 9 600 invånare, varav ca 3 800 bor i tätorten. Kommunfullmäktige har 41 ledamöter, där valet 2006 resulterade i en borgerlig majoritet, med Centerpartiets tio mandat i spetsen. År 2007 utgjorde det kommunala bidraget till kulturverksamhet ca 6,6 miljoner, vilket innebär 1,6 procent av kommunens totala nettokostnader och 694 kr/invånare (Statens kulturråd 2008b, bilaga 2). Ansvaret för den kommunala verksamheten är uppdelad i en byggnadsnämnd, en socialnämnd, en valnämnd samt en kultur- och utbildningsnämnd. *Vision 2013* utgör den övergripande strategiska utvecklingsplanen för den kommunala verksamheten. Inriktningsmålen i denna vision är som följer:

- Befolkningen uppgår till minst 10 500 invånare
- Invånare och företag har möjlighet att leva ett gott liv
- All utveckling bygger på ett ekonomiskt och socialt hållbarhetstänkande
- All verksamhet präglas av tillgänglighet, inflytande och delaktighet
- Melleruds kommun är en attraktiv kommun att bo och verka i liksom att besöka
- Mellerudborna talar väl om och är stolta över sin hembygd och kommun.

(Melleruds kommun 2009b, s. 51)

Dessa inriktningsmål konkretiseras därefter utifrån följande profilområden: Näringsliv, Livslångt lärande, Kommunikationer, Bebyggelse, Kultur och samhälle, Fritid och natur, samt Gemensam service.

DET KULTURPOLITISKA UPPDRAGET

Ansvaret för kommunens kulturpolitik åvilar Kultur- och utbildningsnämndens sju ledamöter samt tillhörande förvaltning. År 2007 gick 235 000 kr av det kommunala bidraget till studieförbund, 463 000 kr till biblioteks-

verksamhet och ca 2,4 miljoner kr till allmän kulturverksamhet (där Kulturbruket på Dal, som även erhåller regionalt bidrag, innefattas). Den största posten utgörs dock av stödet till musikskolan (ca 3,5 miljoner) (Statens kulturråd 2008b, bilaga 2). I tillägg till kommunens övergripande utvecklingsstrategi regleras nämndens verksamhet av strategin *Kulturpolitiskt program för Melleruds kommun*, vilken antogs av kommunfullmäktige 2005. Här anges att kommunens kulturpolitiska roller är att fungera som möjliggörare (genom lokaler, marknadsföring, dokumentation), stödjare (genom ekonomiska bidrag), samt arrangör och utövare (genom biblioteket, musikskolan och Kulturbruket på Dal). Strategin är uppbyggd kring delmomenten vision, mål och strategier. Den övergripande visionen för Melleruds kulturpolitik knyter an till *Vision 2013* och fokuserar på att Mellerud detta år ska vara ett ”kulturellt centrum i regionen”, medborgarnas deltagande i och stolthet över kulturlivet, samt kulturverksamheters betydelse för att göra Mellerud attraktivt för näringsliv och turister. I anslutning till visionen sätts följande målsättningar upp:

Kulturlivet i Mellerud ska

- ge lokala kulturutövare, både professionella och amatörer, goda möjligheter att utvecklas genom att regelbundet få möta sin publik under gynnsamma förhållanden,
- ge invånare i Melleruds kommun tillgång till professionellt utövad kultur,
- locka besökare utifrån till kommunen, samt
- präglas av tillgänglighet för alla. (Melleruds kommun 2005, s. 1)

Därefter formuleras fem strategier: en med inriktning mot barn och ungdom, en med inriktning mot aktiv marknadsföring av kulturarrangemang och kulturmöjligheter, en med inriktning mot att skapa nätverk bland kulturutövare, en med inriktning mot årliga evenemang, samt en med inriktning mot kultur i ”ovana” sammanhang och i ”ovanliga” kombinationer.

UNITON

UniTon var ett EU-projekt inom strukturfonden Interreg III A – Sverige-Norge, där den del av projektet som studeras här avser perioden 2005–2007. Deltagande partners var 15 kommuner från Sverige och Norge: Mellerud, Bengtsfors, Dals-Ed, Lysekil, Moss (med Råde och Vaaler), Munkedal, Sarpsborg, Sotenäs, Strömstad, Trollhättan, Uddevalla, Vänersborg och Åmål. Strömstad och Moss var projektägare.

Projektet hade en total budget på ca 3,8 miljoner och syftet var att ”synliggöra och vidareutveckla gränskommunernas (Fybodal-Østfold) kommunala musikskolors verksamhet och samarbete”. Projektet, som riktade sig till elever, pedagoger och ledare i kommunal musikskola, hade fem mål-

sättningar som fokuserade på att synliggöra ”regionens gemensamma kultur”, förbättra samverkan mellan elever, pedagoger och ledare i de kommunala musikskolorna, genom samarbetet göra deltagande kommuner mer attraktiva för bosatta, besökare och näringsliv, stärka ”elevers kreativitet och samhörighet”, ge eleverna personliga upplevelser genom ”gränsöverskridande projekt”, samt synliggöra musikskolan i ”den digitala världen” (Strömstads kommun & Moss kommun 2007).

Projektets verksamhet bestod i kurser i projektledarskap, pedagogisk utveckling och digitala verktyg för de deltagande skolornas ledare och framförallt för deras pedagoger. Eleverna deltog i den så kallade UniTonsdagen, som innebar att föreställningar på sex olika platser (Moss, Strömstad, Uddevalla, Trollhättan, Mellerud och Åmål) gavs den 12 november 2006. Föreställningarna utgjorde samarbeten mellan de deltagande kommunerna. Projektet har också lett till blåsorkestersamarbeten, stråkorkestersamarbete, danssamarbete och brassbandssamarbete. En särskild UniTons-orkester, som för första gången framträdde i Mellerud, förväntas leva vidare efter projekttidens slut.

Sammanfattning

Den kortfattade presentation som ovan ges av de regionala och kommunala kulturpolitiska verksamheterna sammanfattas i nedanstående tablå. Sammanfattningen fokuserar på kulturpolitikens organisation i de två regionerna respektive kommunerna och syftar till att utgöra en bakgrund till den analys av regionalt kulturpolitiskt identitetsskapande som kommer att genomföras i nästkommande kapitel.

Tablå 2: Kulturpolitisk organisation i Region Skåne, Västra Götalandsregionen, Vellinge kommun samt Melleruds kommun

	Utgifter för kulturändamål 2007, tusental kronor och kronor per tusental	Politisk organisation på de kulturpolitiska området	Administrativ organisation på de kulturpolitiska området	Genomförande
Region Skåne	352 488 199/inv.	Kulturnämnd	Kultur Skåne	Kultur Skåne + kulturinstitutioner och kulturverksamheter
Västra Götalandsregionen	782 815 506/inv.	Kulturnämnd Beredningsgrupp för kultur	Kultursekretariat	Kultur i Väst + kulturinstitutioner och kulturverksamheter (beställar-/utförarmodell tillämpas)
Vellinge kommun	19 681 604/inv.	M-nämnd	M-förvaltning	M-förvaltning + kulturinstitutioner och kulturverksamheter, bolaget Hilife (entreprenad)
Melleruds kommun	6 629 694/inv.	Kultur- och utbildningsnämnd	Kultur- och utbildningsförvaltning	Kultur- och utbildningsförvaltning, kulturinstitutioner och kulturverksamheter

4. NYA RUM, GAMLA BERÄTTELSEER? Skapandet av regional kulturpolitisk identitet

Huvudfrågan i denna rapport gäller skapandet av regional kulturpolitisk identitet. Den identitet som avses bygger på relationen mellan två olika sorters rum: ett regionbaserat geografiskt territorium och ett politiskt rum som i första hand utgår från den svenska politiskt-administrativa organisationen. Denna relation har under historiens gång på olika sätt formaliserats; 1634 avskaffades landskapen för att ersättas av länen som formell regional indelningsgrund av statsförvaltningen. 1862 års kommunalreform innebar att Sverige också fick en regional indelningsgrund utifrån ett kommunalt självstyrelseperspektiv, nämligen landstingen. Region Skåne och Västra Götalandsregionen, de två regioner som står i fokus för denna rapport, utgör samtida exempel på tydliga förändringar i relationens utformning. Dels är regionerna baserade på ett större geografiskt territorium än de tidigare landstingen och dels har de fått delvis andra uppgifter inom det politiska rummet.

Uppdraget i relation till både stat och primärkommuner har således förändrats. Hälso- och sjukvård utgör fortfarande huvuddelen av verksamheten, men genom den statliga nivåns decentralisering av ansvar för regionala utvecklingsfrågor från länsstyrelserna till Region Skåne och Västra Götalandsregionen, har regionerna ett mycket tydligare mandat att särskilja sig som självständiga politiska aktörer. Dessa regioner är inte längre att betrakta enbart som verkställare av en nationalstatsbaserad välfärdspolitik, utan också som arenor för specifika regionala politiska strategier (Jerneck 2000a). Denna ökade grad av självständighet innefattar även det kulturpolitiska området och handlar i hög utsträckning om att särskilja regionen som självständig kulturpolitisk aktör, i relation till kulturpolitiska aktörer på andra politiska nivåer – den lokala, den statliga samt den internationella. Utgångspunkten är således att regional politisk identitet inte skapas i isolation från politiska identiteter på andra rumsliga skalnivåer, utan i en ständig – och oundviklig – dialog med dessa. I detta kapitel presenteras analysen av kulturpolitiska strategier och intervjuer med kulturpolitiska aktörer på de olika nivåerna.

Från strategi till organisation – och tillbaka till strategi

De olika nivåernas kulturpolitiska strategier uppvisar en huvudsaklig konsensus avseende övergripande kulturpolitiska målsättningar, närmare bestämt såsom dessa målsättningar formulerades av riksdagen 1974 (Rskr 1974:248). I nästan samtliga dokument påtalas således – i direkta eller indi-

rekta termer – kulturpolitikens uppdrag att bidra till yttrandefrihet, jämlikhet, mångfald, självständighet, bevarande och bruk av kulturarv samt bildning (Statens kulturråd 2009a). Samtliga dokument kombinerar ett fokus på professionella konstutövare med ett fokus på medborgarnas deltagande i kulturlivet, både som brukare av professionellt kulturutövande och som utövare av kultur. Den dubbla utgångspunkten i å ena sidan ett estetiskt och å andra sidan ett antropologiskt kulturbegrepp artikuleras således genomgående, ibland explicit och ibland implicit. På samma sätt ingår i strategierna en explicit eller implicit distinktion mellan icke-instrumentell kulturpolitik – där konstens och kulturens egenvärde lyfts fram – och instrumentell kulturpolitik – där målsättningar som ligger bortom konst och kultur vägs in. De nationella målen ambition av att ”/.../ vara vägledande för all kulturverksamhet oberoende av samhällssektor” (Kulturrådet 2009a) tycks därför vara uppnådd, åtminstone på olika nivåer inom den kulturpolitiska organisationen och närliggande verksamheter. Den kvalitets- respektive välfärdsdiskurs som jag identifierar i en studie av kulturpolitiskt förändringsarbete i 1990-talets Göteborg (Johannisson 2006), verkar således dominera dokumenten även i föreliggande studie. Detta är i sig ett intressant resultat, vilket kommer att behandlas vidare i den avslutande diskussionen i kapitel 5.

Att en huvudsaklig konsensus tycks råda i dokumenten, betyder inte att inte avgörande skillnader mellan dokumenten kan identifieras. En avgörande skillnad består i att där begreppen ”tillväxt” och ”näringsliv” är helt frånvarande i de nationella målsättningarna, så är de i högsta grad närvarande i EU:s agenda för kultur (2007), SKL:s positionspapper (2009) samt i de regionala och lokala kulturpolitiska strategierna. Den nationella målsättningen om att ”motverka kommersialismens negativa verkningar” framstår också som den målsättning som funnit minst genklang i regionala och lokala strategier. Utmärkande för de regionala och lokala strategierna – liksom för EU:s agenda för kultur samt SKL:s positionspapper – är begreppet ”utveckling”, i bemärkelsen hållbarhet utifrån ekonomiska, sociala och miljömässiga perspektiv. Kulturpolitiken framställs här som ett av flera redskap för att förstärka utveckling av detta slag. Den alliansdiskurs, som jag också identifierar i ovan nämnda studie av Göteborg och som bygger på gränsöverskridande samarbeten mellan olika aktörer inom offentlig, privat och ideell sektor i syfte att uppnå en hållbar samhällsutveckling, kommer således tydligt till uttryck i framförallt de regionala kulturpolitiska strategierna. I förklaringarna till de nationella målsättningarna används utvecklingsbegreppet i första hand för att beskriva förändringar i kulturens villkor av olika slag (”samhällsutvecklingen”, ”medieutvecklingen”), samt för att beskriva konstnärligt nyskapande (”konstnärlig utveckling”)

eller individens bildningsprocess ("personlig utveckling"). "Samhälleligt utvecklingsarbete" förekommer visserligen också, men då knyts inte an till den numera internationellt vedertagna och Agenda 21-inspirerade definition som knyter samman sociala, ekonomiska och ekologiska aspekter i samma utvecklingsbegrepp.

Samtidigt förskjuts potentiellt de betydelser som den statliga kulturpolitiken tilldelar både kulturbegrepp och utvecklingsbegrepp om de nya målsättningar som *Tid för kultur* (prop. 2009/10:3) föreslår blir antagna av riksdagen. Till exempel föreslås målet om att motverka kommersialismens negativa verkningar utgå, medan kulturens betydelse för utveckling i bred bemärkelse föreslås ingå. Den handlingsplan som den sittande regeringen nyligen presenterade och som innebär att 73 miljoner kr kommer att tilldelas utvecklandet av "kulturella och kreativa näringar" (Näringsdepartementet & Kulturdepartementet, promemoria 2009-09-16), kan också ses som ett uttryck för att kulturpolitiken öppnar upp mot ekonomiska perspektiv även på den statliga nivån. Även Kulturrådets styrelse pekar i sitt positionspapper från 2008 på det ökade behovet av samverkan mellan kulturpolitik och andra områden:

Dagens samhälle ställer i högre utsträckning än tidigare krav på att olika politikområden samverkar, och andra politikområden får en allt större betydelse för den kulturpolitiska utvecklingen. De kulturpolitiska ambitionerna har succesivt vidgats och kulturen ges idag en mer central betydelse utöver att omfatta konstnärlig verksamhet. (Statens kulturråd 2008c, s. 2)

Med ett vidgat kulturpolitiskt ansvarsområde följer också frågan om vem som ska ta ansvar för vad på det kulturpolitiska området. Vikten av en tydligare ansvarsfördelning mellan olika politiska nivåer betonas tydligt i de regionala kulturpolitiska strategierna; Västra Götalandsregionen (2005, s. 3) behandlar ansvarsfördelningen i ett särskilt avsnitt och Region Skåne (2008, s. 12f.) argumenterar explicit för ett ".../ ökat regionalt ansvar inom ramen för en nationell kulturpolitik". En sådan argumentation förs ännu mer explicit i SKL:s positionspapper (2009, s. 17) och även EU:s agenda för kultur (2007) tilldelar regionerna lika stor betydelse som nationalstaterna. I de kommunala kulturpolitiska strategierna samt i förklaringarna till de nationella kulturpolitiska målsättningarna behandlas inte frågan om ansvarsfördelningen mellan olika politiska nivåer. Detta kan betraktas som ett uttryck för att den regionala nivån är i färd med att positionera sig som en kulturpolitisk aktör, i en politiskt-administrativ organisation där både statens och kommunernas respektive roller varit etablerade sedan länge.

Sammanfattningsvis kan konstateras att det i de kulturpolitiska strategierna tycks råda relativ konsensus om stora delar av kulturpolitikens

målsättningar. Denna konsensus tycks till och med vara starkare än för tio år sedan, då det perspektivskifte som då ägde rum i lokal och regional kulturpolitik och som öppnade upp mot tillväxt- och utvecklingspolitik, tio år senare verkar ha funnit genklang även i den statliga kulturpolitiken. Dock visar min tidigare forskning om kommunal kulturpolitik (Johannisson 2006), att enighet om målsättningar inte behöver innebära att det inte finns potentiella konflikter avseende vilken politisk nivå och vilka aktörer som bäst kan bidra till förverkligandet av målsättningarna. Dessa potentiella konflikter är dock svåra att belysa närmare med de relativt kortfattade formuleringarna i de kulturpolitiska strategierna. För att besvara rapportens huvudfrågeställning – hur skapas regional kulturpolitisk identitet – vänder jag mig därför till de intervjuer som genomförts med centrala kulturpolitiska aktörer på lokal, regional och statlig nivå. Dokumentstudien aktualiseras i de fall som dokumenten förstärker alternativt motsäger intervjudeltagarnas utsagor. I intervjuerna framkommer att aktörerna har relativt olika syn på vilken ansvarsfördelning mellan olika politiska nivåer som bäst främjar uppfyllandet av de kulturpolitiska målsättningarna. Är det till exempel kommun, region eller stat som bäst kan garantera ett professionellt konstnärligt utövande eller att kultur används som resurs för en hållbar samhällsutveckling? Som jag kommer att visa, får dessa olika perspektiv på kulturpolitikens rumsliga organisation också konsekvenser för kulturpolitiska målsättningar. Intervjuerna visar således att de målsättningar som framställs som relativt likartade i dokumenten, tolkas på olikartade sätt beroende på de olika aktörernas rumsliga placering.

Analysen presenteras utifrån fyra teman, som behandlar olika aspekter av regional identitetsproduktion på det kulturpolitiska området. Det första temat är *Regional frigörelse* och behandlar huvudsakligen relationen mellan regional och statlig nivå, men också den kommunala nivåns syn på frigörelse. *Regionala allianser* utgör det andra temat, vilket har relationen mellan regioner – formella, semiformella och informella – som huvudfokus. Regioners unika bidrag till svensk kulturpolitik, det vill säga vad som skiljer det regionala bidraget från lokala, statliga och internationella bidrag, är ämnet för det tredje temat *Regionalt mervärde*. Till sist behandlas relationen mellan å ena sidan kulturpolitik och å andra sidan andra politikområden, såsom regional utvecklingspolitik, samt relationen mellan kultur och andra verksamhetsområden, såsom näringslivsverksamhet, under temat *Regional utveckling*.

Regional frigörelse

Samtliga deltagare i intervjustudien⁸ är positiva till den ökade grad av regional självständighet gentemot den statliga nivån som Region Skåne

och Västra Götalandsregionen innebär. Företrädare för regional och kommunal nivå, liksom företrädare för Sveriges Kommuner och Landsting, är här – kanske föga överraskande – mer oreserverat positiva till regionaliseringen av svensk kulturpolitik. Företrädare för den statliga nivån, liksom också företrädare för de båda regionerna, ser dock vissa risker med en alltför långtgående regionalisering. Dessa risker består i första hand i en befarad orättvis fördelning av kulturpolitiska resurser mellan olika svenska regioner samt en medföljande kvalitetssänkning av det regionala kulturpolitiska utbudet. Det är viktigt att påpeka att de som uttrycker dessa farhågor betonar att de inte gäller Region Skåne och Västra Götalandsregionen; dessa regioner betraktas av både statliga och regionala företrädare som stabila kulturpolitiska aktörer, i bemärkelsen att det finns en hög tilltro till deras förmåga att fortsatt både tillhandahålla ett utbud av hög konstnärlig kvalitet och en mer medborgarorienterad och platsbunden kulturpolitik. Riskerna avser istället icke namngivna regioner, men som underförstått omfattar de mindre av de nuvarande landstingen. Storlek, i politiskt-administrativ bemärkelse, framställs således som en avgörande kulturpolitisk kategori. Och ju större desto bättre: det är nationalstaten som utifrån detta perspektiv har de bästa förutsättningarna för att uppnå kulturpolitiska målsättningar som i första hand knyter an till det som ovan benämns kvalitetsdiskursen (Johannisson 2006). Enligt denna diskurs är kulturpolitikens främsta uppgift att sprida professionell konstnärlig verksamhet av hög kvalitet till så stor andel av befolkningen som möjligt. Från ett nationalstatligt perspektiv bör de regionala och kommunala nivåerna anpassa sig till dessa nationalstatliga ramverk och målsättningar (jfr Agnew 1987). De farhågor som företrädare för både den statliga och den regionala nivån ger uttryck för, avser alltså risken för regionala kulturpolitiska strategier som avviker från den statliga. Dessa farhågor är kopplade till storlek, då mindre storlek identifieras med mindre – i första hand ekonomiska – resurser att framgångsrikt kunna stödja professionell konstnärlig verksamhet, liksom att kunna sprida denna verksamhet till medborgarna. Dessa farhågor har också uttryckts av företrädare för konstnärliga verksamheter, i den mediedebatt som följde offentliggörandet av Kulturutredningens slutbetänkande (SOU 2009:16) och i remissvaren på denna utredning (se prop. 2009/10:3, s. 33).

Härvidlag blir det synligt att det som betraktas som ”framgångsrik kulturpolitik” är beroende av en historiskt specifik uppfattning om hur olika geografiska nivåer ska relatera till varandra; en uppfattning som utgår från att den nationalstatliga nivån alltid rankas högre i det som i grunden betraktas som en kamp mellan det lokala, regionala, statliga och internationella (jfr Agnew 2002, s. 138f.). Det är tydligt att denna uppfattning präglar

9. Denna sammanfattande bedömning görs också av Kulturutredningen (SOU 2009:16, del 1, s. 157).

10. En parallell slutsats dras av Anna-Maria och Roger Blomgren (2002) avseende det teaterpolitiska området, då de konstaterar att det är professionella nätverk snarare än politiskt-administrativa aktörer som har det största inflytandet över teaterpolitikens utformning. Även om teaterpolitiken därmed kan betraktas som decentraliserad i bemärkelsen att teaterpolitikens utformning är spridd på flera händer, kan den inte betraktas som decentraliserad i den politiskt-administrativa bemärkelse som studeras här.

den svenska kulturpolitiken och också intervjudeltagarnas utsagor. Den statliga nivåns tolkningsföretråde på det kulturpolitiska området erkänns av samtliga intervjudeltagare, men de betonar samtidigt att den pågående regionaliseringen är på väg att nagga detta tolkningsföretråde i kanten. I följande citat pekar Kerstin Lundberg, handläggare på SKL, på den högre status som den statliga nivån – och intressant nog kanske även den regionala – tilldelas, samtidigt som hon problematiserar denna utifrån ett historiskt perspektiv:

Kultur är ett av de få områden som kommunerna är nästan helt fria att utforma själva. Det är intressant i sig och där har kommunerna ändå tagit ett ansvar. När man talar om en regional eller en statlig kulturpolitik handlar det ofta om att 'vi måste få kommunerna att göra det och det och detta'. När bibliotekslagen kom och slog fast att det skulle finnas bibliotek i varje kommun fanns det ju redan. I de flesta fall flera stycken. Det som kanske hade praktisk betydelse var att man slog fast att lånen skulle vara gratis. Det blir lite märkligt emellanåt i och med att det som är statligt – och möjligen också regionalt – har liksom högre status. (Intervju med Kerstin Lundberg 2009-03-10)

Detta synsätt på relationen mellan olika politiska nivåer kan kopplas till det så kallade decentraliseringsmål som inkluderades i de statliga kulturpolitiska målsättningarna från 1974. Trots att målsättningen explicit innehöll formuleringen ”decentralisering av verksamhet och beslutsfunktioner inom kulturområdet” (Rskr 1974:248), har kulturpolitisk decentralisering hittills ofta framställts som identisk med etablerandet av en regional kulturpolitisk infrastruktur, med finansiering och instruktioner från statlig nivå. Behovet av att vidareutveckla den regionala nivåns roll i den svenska kulturpolitiken lyftes fram av 1995 års Kulturutredning (SOU 1995:84), liksom i det betänkande av Regionberedningen (SOU 1995:27) som presenterades i princip samtidigt. Samtidigt togs decentraliseringsmålet bort i de reviderade (numera nationella) kulturpolitiska målsättningar som antogs av riksdagen 1996 (Rskr 1996/97:129). Decentraliseringen av politiskt-administrativt ansvar började således inte i egentlig bemärkelse genomföras innan regionförsökens implementering under slutet av 1990-talet,⁹ och då som resultat av regionpolitiska initiativ snarare än kulturpolitiska.¹⁰ Detta betyder dock inte att kulturpolitiska företrädare varit eller är nöjda med relationen mellan lokalt, regionalt och statligt på det kulturpolitiska området. 1995 års Kulturutredning påpekar brister, liksom deltagarna i intervjustudien. Dessa brister handlar i hög utsträckning om statens roll på det kulturpolitiska området, vilket särskilt aktualiserats i 2009 års Kul-

turutrednings förslag till så kallad portföljmodell för relationen mellan stat, region och kommun (SOU 2009:16, del 2, kapitel 12). Detta förslag har också fått gehör i *Tid för kultur* (prop. 2009/10:3), vilken föreslår att modellen genomförs i Region Skåne, Västra Götalandsregionen, Halland och på Gotland från och med 2011.

Nya kulturpolitiska centra?

I de diskussioner som i intervjusituationen uppstod kring relationen mellan olika nivåer på det kulturpolitiska området, ägnar samtliga intervjudeltagare mest utrymme åt att problematisera statens roll. Företrädare för lokala och regionala perspektiv betraktar även den egna verksamheten med kritisk blick, men det är uppenbart att representanter för samtliga nivåer anser att det är den statliga kulturpolitiska organisationen som behöver förändras mest för att den svenska kulturpolitiken på samtliga nivåer ska kunna fungera bättre än i dagsläget. En gemensam kritik som riktas mot den statliga nivån är att den statliga nivån inte har anpassat sig till en samhällsutveckling där lokala – och framförallt regionala – instanser blir alltmer självständiga på det kulturpolitiska området. Enligt intervjudeltagarna finns det idag en samsyn på samtliga politiska nivåer om att denna ökade självständighet bör erkännas av den statliga nivån, men det är fortfarande oklart hur ett sådant erkännande ska omsättas i praktisk kulturpolitisk organisation. Kulturrådets generaldirektör Kennet Johansson formulerar problematiken på följande sätt:

Det finns en form av konsensus om att det ska delegeras ner genom systemet, men till vilken nivå och inom vilka områden och vad det är som staten så att säga ska garantera eller inte garantera, där finns en diskussion som inte är riktigt klar. (Intervju med Kennet Johansson 2009-03-10)

Johansson fortsätter med att betona att denna oklarhet inte omfattar Region Skåne och Västra Götalandsregionen, då dessa regioner förmedlar en tydlig bild av vad de vill åstadkomma genom en ökad självständighet i relation till den statliga nivån. Denna tydlighet framkommer också i intervjuerna med de regionala representanterna, som alla är ganska specifika i sina åsikter om vad det är som idag inte fungerar i relationen mellan stat och region. Näst efter det de framställer som den statliga nivåns oförmåga att generera mer pengar till det kulturpolitiska området, lyfter kulturcheferna i både Region Skåne och Västra Götalandsregionen fram den statliga nivåns detaljstyrning som särskilt problematisk. Kristian Berg, Västra Götalandsregionen, menar att:

11. Enligt Kulturutredningen (SOU 2009:16, del 2, s. 269) finns på kulturområdet 29 olika bidragsförordningar och 239 "organ" som sorterar under Kulturdepartementet.

Det är väldigt svårt att driva kulturpolitik utan att åtminstone skjuta in lite pengar i systemet. Man kan ha mycket vacker retorik och så, men någonstans måste man hitta nya resurser och det har man inte gjort. Det är den ena sidan, det vill säga staten har inte varit en förebild när det gäller att driva nya kulturpolitiskt intressanta områden. Den andra sidan är att regelverken och detaljstyrningen har ökat år efter år. /---/ När vi [Västra Götalansregionen] har gjort organisatoriska förändringar, när vi har slagit samman verksamheter och försökt bredda det kulturpolitiska området mot samhället, då känner inte staten igen sig därför att det inte är danspolitik, scenkonst, musik eller kulturarv. (Intervju med Kristian Berg 2009-03-25)

Den statliga nivåns sektorsbundenhet, med den stora mängd myndigheter och instruktioner som används för att politiskt och administrativt reglera denna sektor,¹¹ framställs således som ett huvudproblem av de regionala representanterna. Kerstin Lundberg, SKL, lyfter fram att sektorsbundenheten, som skiljer den statliga nivån från de regionala och lokala, också bidrar till att kunskapsproduktionen ser olika ut på olika nivåer. Den statliga nivåns kunskapsproduktion är ”.../ mer expertinriktad – den som är på kommunal nivå kan aldrig ha samma väldigt specificerade kunskap, eftersom man på den statliga nivån är många flera och har mycket smalare segment” (intervju med Kerstin Lundberg 2009-03-10). Den mer expertorienterade kunskapen är också, enligt Lundberg, en bidragande orsak till den högre status, vilken kommenterades ovan, som den statliga nivån tilldelas på det kulturpolitiska området. Sektorsbundenheten, expertkunskapen och detaljstyrningen kan således betraktas som styrningsredskap som den statliga nivån använder för att upprätthålla sin maktposition på det kulturpolitiska området. Samtidigt kan tillämpningen av dessa redskap skapa hinder för gränsöverskridande och nyskapande initiativ; hinder som från lokalt och regionalt perspektiv upplevs som frustrerande och som på sikt riskerar att underminera den position de syftar till att upprätthålla. Att den lokala och regionala kulturpolitikens öppningar mot tillväxt- och utvecklingspolitik år 2009 fått genomslag även i den statliga kulturpolitiken, kan ses som ett uttryck för att den statliga nivån nu bedömer nackdelarna med att bevara det gamla som större än fördelarna med att markera revir som idag framställs som förlegade.

Något som påtalas av de regionala representanterna är att sektorsbundenheten och detaljregleringen försvårar kommunikationen med den statliga nivån. Detta kan delvis betraktas som ännu ett styrningsredskap från den statliga nivåns sida, där förmågan att hitta rätt kommunikationsvägar utgör en första urskiljningsmekanism. Att till exempel söka statliga bidrag för att genomföra en viss kulturaktivitet kan enligt intervjudeltagarna i dagsläget kräva att kontakter tas med så många olika

statliga myndigheter att möjligheten hellre undviks. Möjligheten att få ekonomiska bidrag till den egna verksamheten framstår samtidigt som huvudpoängen med den statliga nivån ur de kommunala representanternas perspektiv. I övrigt framställer de kommunala representanterna den statliga nivån som något som ligger långt bort från dem och deras dagliga verksamhet. Detta avstånd kan karaktäriseras som både geografiskt och diskursivt; det handlar både om det fysiska avståndet till det som framställs som kulturpolitikens maktcentrum – Stockholm – och om möjligheterna att kunna påverka och dra nytta av den makt som utövas i huvudstaden. Intervjudeltagarna ger uttryck för en ambivalent inställning till den statliga nivån, det vill säga de tillmäter den stor makt och betydelse samtidigt som de framställer den som ett hinder för den nyskapande kulturpolitik som bedrivs på lokal och regional nivå. De regionala och kommunala intervjudeltagarna positionerar sig själva i den kulturpolitiska periferin, i relation till den statliga kulturpolitikens centrum i Stockholm. Även Kulturrådets generaldirektör Kennet Johansson framställer den statliga kulturpolitikens ”Stockholmsfokus” som problematiskt. Samtidigt som de regionala och kommunala representanterna betonar att denna centrum/periferi-relation idag utmanas alltmer, till förmån för vad som skulle kunna beskrivas som en mer polycentrisk politiskt-administrativ organisation, ger de uttryck för en vilja att i högre utsträckning bli erkända av den statliga kulturpolitiken, i både ekonomisk och diskursiv bemärkelse. Här gestaltar de regionala och kommunala representanterna en intressant spänning mellan det statliga och det nationella; en spänning som Västra Götalandsregionens kulturnämndsordförande Lars Nordström beskriver på följande sätt:

Jag vill inte vara provinsiell, men den statliga kulturpolitiken är i huvudsak en politik som slår vakt om de statliga institutionerna i Stockholm. Det finns ett väldigt starkt Stockholmsperspektiv – huvudstadsperspektiv kan vi säga – och sedan delar man ut statsbidrag till landet utan att egentligen bry sig om vad pengarna används till. Det tycker jag har varit väldigt trist och det är långt ifrån den kulturpolitik som en gång formulerades på 1970-talet. Så jag tycker inte att vi har haft någon aktiv kulturpolitik som har värnat hela landets intressen. (Intervju med Lars Nordström 2009-02-25)

Förutom det redan konstaterade problemet med en statlig kulturpolitik som upplevs som alltför Stockholmsorienterad, gestaltar Nordströms uttalande den osäkerhet som Kennet Johansson tidigare påpekade gällande den statliga kulturpolitikens framtida uppgift i ett nationellt sammanhang. Nordström och Johansson argumenterar båda för att denna uppgift

i stor utsträckning består i att skapa så likartade villkor för kulturutövande och kulturdeltagande som möjligt i hela landet. För att bättre kunna uppfylla denna uppgift måste den statliga kulturpolitiken bli bättre på att dels förmedla den egna verksamheten till större delar av nationen, dels erkänna kulturaktiviteter som bedrivs av regionala och kommunala huvudmän som delar av ett nationellt kulturarv. Samtliga intervjudeltagare betonar här vikten av att de olika nivåerna måste samarbeta mer med varandra för att kunna åstadkomma en positiv förändring av svensk kulturpolitik. Härvidlag erkänner de det nationalstatliga ramverket som det mest avgörande geografiska territoriet; de betraktar alla lokal, regional och statlig kulturpolitik som delar i ett och samma kulturpolitiska, nationalstatsbaserade, system. För att detta system ska fungera bättre än tidigare betonar de också samtliga behovet av ökad dialog och kommunikation sinsemellan, eller som Kennet Johansson uttrycker det i intervjun: ”/.../ vi är ju en helhet som på något sätt är beroende av varandra. Det är kommunicerande kärn – ska vara det i alla fall – regioner, kommuner och stat”. Enligt Anita Jonsson, Kulturrådet, har rådet också börjat arbeta mycket mer dialoginriktat än tidigare, och framförallt försöker man i dessa dialoger alltmer frångå den tidigare kritiserade statliga sektorsbundenheten. Jonsson menar att regionförsöken i Region Skåne och Västra Götalandsregionen varit avgörande för denna utveckling; särskilt försöken med förändringar i fördelningen av de statliga bidragen till regional kulturverksamhet. Den statliga nivån tycks alltså delvis lämna ifrån sig det viktiga styrningsredskap som fördelningen av statliga bidrag utgör.

Staten: pengapåse eller samarbetspartner?

Som nämndes inledningsvis under detta tema, sammanföll tidsmässigt regeringens och riksdagens behandling av 1995 års Kulturutredning respektive Regionberedning. Där Kulturutredningen ställde sig avvaktande till en ökad regionalisering av den svenska kulturpolitiken, blev resultatet av Regionberedningen att tre nya försöksregioner (Kalmar, Gotland och Skåne) skulle bedriva verksamhet från och med den 1 juli 1997, samt att Västra Götalandsregionen skulle bedriva verksamhet från och med den 1 januari 1999 (SFS 1996:1414). I alla försöksregioner utom Västra Götalandsregionen inrättades den nya modell avseende fördelningen av statsbidrag till regional kulturverksamhet som kommit att benämnas kulturpåse. Modellen omfattar endast statliga bidrag till kulturinstitutioner, där regeringen beslutar om påsens storlek samt vilka institutioner som är berättigade till stöd. Fördelningen av de institutionsinriktade bidragen överfördes till regionerna från Kulturrådet, som fortsatt har ansvar för så kallade utvecklingsbidrag till regional kulturverksamhet (SFS 1996:1598).

Samtliga intervjudeltagare är i högsta grad överens om att kulturpåsen inte är en fungerande modell. Karin Backman, tidigare vid SKL, som i ett särskilt yttrande till 1995 års Kulturutredning från dåvarande Landstingsförbundet argumenterade för en decentralisering av beslutmakten över de statliga kulturbidragen (jfr Johannisson 2006, s. 116), säger följande om kulturpåsen:

Problemet med påsen var att det aldrig blev en 'fri påse' utan en som verkligen var reglerad både med livrem och hängslen och där det sedan i efterhand har varit, vad jag förstår, nästan helt omöjligt att få en öppen dialog med departementet kring uppdateringar när verkligheten har gjort sig påmind. (Intervju med Karin Backman 2008-06-17)

12. Fler avsiktsförklaringar är i skrivande stund under utarbetande, bl.a. med Dalarna, Jämtland och Västra Götalandsregionen.

Anita Jonsson, Kulturrådet, som också betonar att kulturpåsemodellen inte fungerat vare sig från Kulturrådets eller regionernas perspektiv, menar att en bidragande orsak till detta var att ”.../ det var inte utifrån några kulturpolitiska förslag, utan det var utifrån mer regionala utvecklingsperspektiv som det blev en sådan modell” (intervju med Anita Jonsson 2009-03-10). Både Jonsson och representanter för Region Skåne är dock överens om att de haft en bra dialog med varandra, trots den hämmande kulturpåsen. Region Skånes kulturnämnsordförande Rolf Tufvesson betonar till exempel att regionen haft mer kontakt med Kulturrådet än med Kulturdepartementet, trots att Kulturdepartementet utgjort den formella kontaktytan avseende institutionsbidragen.

Trots bristerna med kulturpåsemodellen, är statliga och regionala representanter överens om att den bidragit till att belysa tidigare omnämnda behov av en förbättrad dialog mellan stat och region. Tydliga uttryck för en utveckling mot ökad dialog mellan stat och region betraktade som likvärdiga parter – snarare än bidragsgivare och bidragsmottagare – är också de avsiktsförklaringar om samverkan som Kulturrådet i skrivande stund träffat med Region Skåne, Norrbottens läns landsting samt Gotlands kommun (Statens kulturråd & Gotlands kommun 2009; Statens kulturråd & Norrbottens läns landsting 2009; Statens kulturråd & Region Skåne 2009).¹² Dessa avsiktsförklaringar bär vissa likheter med den modell som tillämpats för relationen mellan den statliga nivån och Västra Götalandsregionen, som hela tiden byggt på just en dialog mellan stat och region kring vad de statliga bidragen ska användas till. Region Skånes kulturchef Chris Marschall lyfter fram följande argument för varför Västra Götalandsregionens modell fungerat bättre än kulturpåsen, där hon tar regionernas respektive operahus som exempel:

Jämför man sig med Västra Götaland och GöteborgsOperan, där de inte haft den här konstruktionen [kulturpåsen], så har det gagnat Göteborgs-Operans utveckling – man har fått mycket mer statliga pengar /.../. Här är det bara regionens politiker som är engagerade i modellen – det finns inget engagemang från den statliga sidan och därför slåss man hela tiden i något slags underläge. Om bara en vill av två parter, då blir det ingenting. Men Västra Götaland hade sin överenskommelse i några år /.../, där man satte sig vid förhandlingsbordet och sa 'vi lägger våra resurser i detta' och då sa staten 'då gör vi det också' – man hade i alla fall någon slags analys i botten av vad man ville åstadkomma. Den fick vi aldrig till stånd för modellen skapades av staten; det var inte en tvåpartsöverläggning om hur ska vi bäst kunna samverka för att få till en utveckling i Skåne, med våra gemensamma resurser. (Intervju med Chris Marschall 2008-10-20)

Västra Götalandsregionens dialogbaserade modell framställs här som ett föredöme, då den tycks lämna större förhandlingsutrymme än kulturpåsen åt den regionala motparten. Modellen har också av Region Skåne använts som argument för att åstadkomma den ovan nämnda avsiktsförklaringen med Kulturrådet. Den positiva bedömningen delas inte lika självklart av dem som företräder Västra Götalandsregionen. Samtidigt är Lars Nordström och Kristian Berg överens om att deras region välförtjänt omnämns som gott exempel i 2009 års Kulturutredning, där ett samlat grepp på relationen mellan kommunalt, regionalt och statligt tas för första gången sedan 1974. Både den analys av relationen mellan kulturpolitik och regional utvecklingspolitik (SOU 2009:16, del 1, kap. 3.3) och det förslag till så kallad portföljmodell för relationen mellan stat, region och kommun (SOU 2009:16, del 2, kap. 12), verkar ha tagit intryck av de synpunkter som bland annat förts fram av intervjudeltagarna. Den analys av den svenska kulturpolitikens utveckling som ligger till grund för Kulturutredningens förslag kan sammanfattas med följande citat:

Kulturpolitiken från 1974 utgick från föreställningen om det önskvärda i så långt möjligt likformiga lösningar för alla landsdelar. Tjugo år senare är den dominerande tanken istället att länen vill profilera sitt kulturliv på olika sätt och att staten att [sic!] acceptera olikheter, s.k. assymetriska lösningar. Idag är det dags att på allvar ytterligare främja en sådan utveckling. (SOU 2009:16, del 2, s. 270)

Kulturutredningens förslag till portföljmodell kan sammanfattas i en process med fem olika steg. Först formulerar regeringen en förordning, som anger övergripande riktlinjer med utgångspunkt från det som benämns na-

tionella kulturpolitiska mål, för fördelningen av statliga bidrag till regional kulturverksamhet. Vilka verksamheter som ska ingå bör dock inte regleras i förordningen, utan istället bli föremål för förhandlingar med respektive landsting/region, där processens andra steg utgörs av att landstinget/regionen tar fram ett förhandlingsunderlag som inkluderar förslag till prioriteringar. Därefter inleds själva förhandlingen med staten i processens tredje steg, där diskussionerna syftar till en samsyn på vilka verksamheter som ska prioriteras avseende både regionala och statliga medel. Den överenskommelse som förhandlingarna utmynnar i ska för det fjärde gälla i tre till fem år, det vill säga en större långsiktighet i bidragsgivningen eftersträvas. Det femte steget utgörs av den kontinuerliga uppföljning och utvärdering som bör vara statens ansvar, närmare bestämt i form av det reformerade Kulturråd som Kulturutredningen föreslår inrättas. Förhandlingarna ska inte bara inkludera representanter för Kulturrådet och landsting/region, utan även för kommuner, kulturutövare, kulturverksamheter, civilsamhälle och näringsliv (ibid., s. 274f.).

Kulturutredningen och intervjudeltagarna är således i princip överens om ett antal grundläggande aspekter: en samlad statlig förhandlingspart för den regionala nivån måste skapas, och staten bör minska detaljregleringen av de bidrag som ges till regional kulturverksamhet för att istället överlåta så många beslut som möjligt till den regionala nivån. Avseende det sistnämnda hänvisar Kulturutredningen också till den Förvaltningspolitiska kommittén, som argumenterar för att ”.../ en uppgift inte bör ligga på en högre beslutsnivå än nödvändigt i förhållande till dem som direkt berörs” (ibid., s. 284). Kulturutredningen tar således sammanfattningsvis i sin argumentation avstamp i utformningen av demokratiskt beslutsfattande inom ramen för en formell politiskt-administrativ organisation, snarare än i ett perspektiv som utgår från kulturverksamheters villkor, samt konsekvenserna för dessa av en genomförd portföljmodell. Samma avstamp tas av Region Skåne (2009a) och Västra Götalandsregionen (2009a) i de remissvar som de lämnat på Kulturutredningen. Även Sveriges Kommuner och Landsting (2009d, s. 8ff.) är positiva till portföljmodellen, ett ställningstagande som de delvis baserar på en enkät riktad till landets samtliga kommuner och landsting/regioner. Enkätens resultat visar att nio av tio kommuner och samtliga landsting/regioner anser att portföljmodellen är bra eller mycket bra (Sveriges Kommuner och Landsting 2009b, s. 6f.). Även Kulturrådet är i sitt remissvar i grunden positiv till portföljmodellen, men avstyrker förslaget om att Kulturrådet ska framtas ansvar för bidragsgivning för att enbart ägna sig åt att vara statlig motpart till regionerna i portföljmodellen (Statens kulturråd 2009b, s. 56). Kulturrådet lämnar också i remissvaret ett eget förslag till hur portföljmodellen

ska realiseras, som innebär att Kulturrådet bibehåller sin nuvarande form och bygger vidare på de avsiktsförklaringar som redan träffats med ett antal regioner/landsting. Förslaget bygger också på en fortsatt uppdelning av de statliga bidragen till regional kulturverksamhet i grundbidrag, som skulle disponeras av landsting/region, och utvecklingsstöd, som skulle disponeras av Kulturrådet (ibid., s. 32ff.). *Tid för kultur* (prop. 2009/10:3) föreslår som sagt ett genomförande av portföljmodellen, men där formerna för genomförandet dessförinnan ska utredas särskilt. Propositionen föreslår också i princip ett avskaffande av kulturpåsen redan 2010, då Region Skåne föreslås få rätten att själva besluta vilka kulturinstitutioner som ska vara berättigade till statliga bidrag.

Region Skåne, Västra Götalandsregionen och SKL ställer sig samtidigt frågande till vissa delar av Kulturutredningens förslag, både i remissyttranden och i intervjuerna. I första hand gäller frågetecknen storleken på de statliga bidragen, där Västra Götalandsregionen explicit konstaterar att "[e]n framtida portföljmodell kräver att parterna indexuppräknar sina anslag i balans. VGR är inte beredd att administrera ett urholkat statligt anslag" (Västra Götalandsregionen 2009a, s. 4; jfr Region Skåne 2009a, s. 11). Båda regionerna påpekar också i sina remissvar att portföljmodellen måste tillämpas i hela landet för att orättvisor regionerna sinsemellan inte ska uppstå. Den asymmetriska modell som förespråkas av Kulturutredningen bejakas således inte oreserverat av regionerna; något som delvis strider mot de argument för en mer platsbunden kulturpolitik som i övrigt förespråkas av de regionala representanterna. Avseende kulturpolitiska strategier, menar både regionala och kommunala representanter att de nationella kulturpolitiska målsättningarna är för allmänna till sin karaktär för att kunna fungera som styrmedel. Regionala och kommunala kulturpolitiska strategier går enligt dessa representanter bort från den tidigare bundenheten till de nationella målsättningarna, för att istället formulera mer konkreta, platsbundna och därmed mer fruktbara strategier. Region Skånes kulturnämnsordförande Rolf Tufvesson uttrycker det på följande sätt, när han beskriver skillnaden mellan regionens gamla respektive nya kulturpolitiska strategi:

I motsats till det som vi har haft sedan förra mandatperioden, är detta både mer politiskt men å andra sidan också mer konkret. Det tidigare var mer allmänt hållet och skulle i princip, om man plockade bort vissa ord, kunna passa in på vilken region eller vilket landsting som helst. (Intervju med Rolf Tufvesson 2008-10-21)

Samtidigt som de regionala representanterna således bejakar en mer platsbunden kulturpolitik som manifesterar en större självständighet gentemot

den statliga nivån, menar de att denna självständighet inte kan tilldelas andra landsting/regioner i deras nuvarande form. Här är återigen Västra Götalandsregionen mer explicit, då de hänvisar till att Ansvarskommitténs förslag om att dela in hela Sverige i större regioner är ett nödvändigt villkor för portföljmodellens framgångsrika genomförande. Det argument regionen här använder är grundat på storlekens betydelse, vilket både Lars Nordström och Kristian Berg hänvisar till i intervjuerna, och vilket i remissvaret uttrycks som följer: ”VGR delar uppfattningen att modellen kräver en viss regional storlek, kanske runt en miljon invånare, för att utgöra en relevant kritisk massa” (Västra Götalandsregionen 2009a, s. 6). Underförstått är att annars blir kvaliteten på det kulturpolitiska utbudet hotad. Som påpekades i inledningen till detta tema, verkar det i den svenska kulturpolitiken finnas en stark föreställning om att en framgångsrik kulturpolitik kräver en bas i ett större politiskt-administrativt territorium. Storlek i denna bemärkelse tycks således utgöra ett centralt inslag i regionalt kulturpolitiskt identitetsskapande.

Även den ibland spänningsfyllda relationen till de kommuner regionerna omfattar aktualiseras här; Västra Götalandsregionens remissvar lyfter till exempel särskilt fram att Kulturutredningens föreslagna portföljmodell kräver att inte bara relationen mellan stat och region omprövas, utan även relationen mellan region och kommun (ibid., s. 4). Med avseende på relationen mellan region och kommun, finns det bland de regionala representanterna i intervjustudien en tendens att argumentera för att regionerna bör inta en position till kommunerna som liknar den som den statliga nivån hittills intagit till både regional och kommunal nivå; det vill säga att i en relation mellan två nivåer är det alltid den nivå som omfattar det största politiskt-administrativa territoriet som besitter den största legitimiteten att fatta avgörande kulturpolitiska beslut. Att det finns en parallell tendens hos de kommunala representanterna att betrakta regionerna som ”statens förlängda arm” snarare än ”kommunernas region” är något som kommer att behandlas vidare längre fram. Redan här vill jag dock konstatera att den regionalisering som av regionerna betraktas som en positiv frigörelse från den statliga nivån, inte på samma odelat positiva vis betraktas som en frigörelse från ett kommunalt perspektiv. Olika synsätt på vad regional frigörelse innebär kan ses som baserade på olika synsätt på vad som utgör en region och vilka relationer som betraktas som mest avgörande för en region. Dessa spänningar behandlas under nästkommande tema.

Regionala allianser

Det utbredda synsättet på relationen mellan olika politiska nivåer som en kamp, har som framgår av ovanstående avsnitt historiskt inkluderat

föreställningen om nationalstatens överhöghet i denna kamp. Den regionala frigörelse från statlig nivå som behandlas ovan innebär således en utmaning av denna föreställning, vilken iakttagits av forskare från olika ämnesdiscipliner (jfr t.ex. Törnqvist 1998; Östhol 1996). När större makt tilldelas den regionala nivån, aktualiseras den andra nivå som Agnew (2002, s. 138f.), jämte den nationalstatliga nivån, pekar ut som dominant, nämligen den globala nivån. Utifrån denna nivå delas världen in i mer eller mindre betydelsefulla regioner – i politisk, men framförallt i ekonomisk bemärkelse. Dessa regioner kan vara både av transnationellt och subnationellt slag. Den nationalstatliga nivån förlorar härmed sin dominerande position i relation till övriga nivåer, till förmån för relationen mellan det globala och det regionala. Betydelsen av EU – en transnationell – men också delvis supranationell – region med rötter i 1700-talets tankegångar om ett enhetligt Europa (Agnew 2001) – för att stärka även subnationella regioners betydelse är både enligt forskning (jfr t.ex. Johansson 2000) och intervjudeltagare stor. EU har bidragit till att skapa och sprida det som kan benämnas en regional diskurs; en diskurs som tvingat den nationalstatliga nivån att samtidigt förhålla sig till transnationella regioner, såsom EU, och subnationella regioner, såsom Region Skåne och Västra Götalandsregionen (jfr Törnqvist 1998).

Den regionala diskurs som dessa båda regionstyper bidrar till att upprätthålla, delar en gemensam vision om att skapa (ekonomiskt) hållbara geografiska territorier, där regionala allianser avser relationer mellan regioner snarare än relationer mellan stater. Dessa allianser behöver dock inte endast komma till uttryck mellan formella, politiskt-administrativa regioner som EU, Region Skåne och Västra Götalandsregionen, utan själva allianstanken bygger i hög utsträckning på att relationerna går bortom denna formella organisation. Allianser kan således byggas mellan regioner av olika slag: både formella och informella, samt både subnationella och transnationella. Som Christian Jensen påpekar i en studie av Västra Götalandsregionens tillkomst, förenar den regionala diskursen två olika legitimeringsgrunder för regionalisering. Den ena legitimeringsgrunden bygger på de argument som förekommit under hela efterkrigstiden och som rör både effektivisering och demokratisering, medan den andra bygger på att:

/.../ det råder såväl nationell som internationell konkurrens mellan olika regioner om tillväxtpotentialer. En traditionell förvaltningspolitisk diskurs kombineras sålunda med en internationellt betingad och näringslivsbaserad konkurrens- och regiondiskurs, som över tid fick förvaltningspolitiska effekter. (Jensen 2002, s. 246)

Den regionala diskursen rymmer således både demokratibaserade som konkurrensbaserade argument, där vilka argument som tillämpas varierar utifrån vilken typ av region som avses. Olika regionbegrepp genererar således olika former av allianser.

Från politik till funktion

Samtliga intervjudeltagare är överens om att EU har betydelse, men vad betydelsen består i skiljer sig åt beroende på vilken politisk nivå som intervjudeltagaren representerar. Representanter för regioner och Kulturråd delar synpunkten att EU har liten praktisk betydelse för den dagliga kulturpolitiska verksamheten, men att denna betydelse kunde (och kanske borde) växa. Västra Götalandsregionens kulturchef Kristian Berg uttrycker det på följande vis i intervjun: ”Jag skulle nog säga att dess [EU:s] betydelse i praktiken är i det närmaste obefintlig, men potentialen är ganska stor. /---/ Alltså, vi utnyttjar inte EU:s förutsättningar på ett tillräckligt bra sätt”. Både Berg och Region Skånes kulturnämndsordförande Rolf Tufvesson svarar på en uppmaning att spekulera kring orsakerna till detta tillstånd att de tror att det kan bero på en utbredd föreställning om EU:s komplicerade organisations- och ansökningsstruktur, eller som Tufvesson i intervjun formulerar det: ”En blandning av okunnighet och viss rädsla för det stora och främmande, kanske”. Tufvesson är också den som av intervjudeltagarna mest betonar EU:s retoriska – och i förlängningen också praktiska – betydelse för svensk regionalisering, när han i intervjun bland annat konstaterar: ”.../ det viktigaste steget Sverige tog kring regionfrågan var när man blev med i EU”. Han tror också att EU fungerat särskilt väl som retorisk hävstång för just Region Skåne, till skillnad från andra svenska regioner:

Det är naturligtvis för att vi ligger där vi ligger. Skåne har alltid varit ett gränsland – gränserna har förändrats men vi har också mer öppenhet och mer kontakt med övriga Europa, kanske mer än vad andra delar av landet har. Det är liksom mer naturligt – det tar kortare tid att flyga till Berlin än till Stockholm. (Intervju med Rolf Tufvesson 2008-10-21)

Tufvesson tar här fasta på att EU förstärker förskjutningen bort från en traditionell, nationalstatsbaserad syn på vad som utgör centrum och periferi, till alternativa centrum/periferi-relationer. Ett sådant alternativ utgörs således av Skånes centrala positionering i relation till Europa, utifrån vilken det nationalstatliga centrat Stockholm hamnar i periferin. Dessa förskjutningar ska dock inte betraktas enbart som uttryck för regionpatriotiska strävanden att synliggöra det egna territoriets betydelse, utan också som uttryck för en reaktion mot en statlig politik – inklusive kul-

turpolitik – som inte upplevs kunna hantera globala ekonomiska kriser på ett fungerande sätt. Karin Backman, tidigare vid SKL, säger följande om dessa mer realpolitiska motiv till bejakandet av den regionala diskurs som EU är huvudbärare av:

13. Här åsyftar Backman med största sannolikhet den socialdemokratiska propositionen 1989/90:76, *Om regionalpolitik för 90-talet*. Ett övergripande mål för regionalpolitiken är enligt denna proposition att ".../ skapa ekonomiskt, socialt, kulturellt och miljömässigt fungerande regioner" (ibid., s. 22). Med avseende på kulturpolitik föreslår ansvarigt statsråd Odd Engström att länsstyrelsernas utvecklingsbidrag används även för kultursatsningar utifrån följande bedömning: "Kulturinsatser har stor betydelse för att skapa regional utveckling bl.a. genom att effekterna av ett rikt kulturutbud kan påverka människors val av bostadsort och skapa ett samhällsklimat som kan häva stagnation och tillbakagång" (ibid., s. 143). I regionalpolitiska sammanhang har således resonemang om kulturens positiva roll i regional utveckling en ganska lång historia, vilket också i ett norskt sammanhang lyfts fram av den norske kulturpolitikforskaren Geir Vestheim (1995).

Det var långt före Sveriges inträde i EU som vi på Landstingsförbundet tillsammans med landstingen började diskutera en politik som mer skulle utgå från den egna regionens förutsättningar. De här idéerna sammanställdes i ett Regionprogram 1992 där bland annat kulturens roll för regional utveckling framhölls. Det var under den ekonomiska krisen i början av 90-talet, när det blev påtagligt att det inte längre hjälpte att bara ropa på ökade bidrag från staten, som man verkligen började fundera över vilken egen kraft och möjlighet till förnyelse som man hade i den egna regionen. Om jag inte missminner mig kom 1991 också den första regionalpolitiska propositionen,¹³ som inkluderade kulturområdet som potential för att bidra till förändring och mobilisera kreativ kraft /.../. (Intervju med Karin Backman 2008-06-17)

Backman pekar alltså på en rörelse bort från regionbaserade territorier som utgår från den nationalstatliga politisk-administrativa organisationens perspektiv, till regionbaserade territorier som utgår från mer funktionella hänsynstaganden – det vill säga territorier som baserar sig i första hand på handel och infrastruktur (jfr Törnqvist 1998). Ett exempel på en region som kombinerar dessa båda perspektiv är den så kallade Öresundsregionen, vars funktionsbaserade indelningsgrund också fått en politiskt-administrativ styrningsinstans i form av Öresundskomiteen, som inrättades 1993.¹⁴ Denna kommitté består av arton folkvalda representanter från den svenska respektive danska sidans sammanlagt tolv medlemsorganisationer. Enligt stadgarnas andra paragraf är syftet med verksamheten att:

/.../ stärka och synliggöra regionen såväl nationellt som internationellt för att därigenom skapa en grund för en ökad tillväxt i Öresundsregionen i ett ekonomiskt, kulturellt och socialt hänseende. Grunden för denna ambition skall vara en strävan efter en helhetsorienterad och långsiktig hållbar utveckling. (Öresundskomiteen 2007, s. 1)

Region Skånes kulturnämndsordförande Rolf Tufvesson, som är ledamot av Öresundskomiteen, rankar Öresundsregionen som den näst viktigaste regionen efter Region Skåne i det dagliga arbetet. För Tufvesson utgör Öresundsregionen ytterligare ett uttryck för förskjutningen mot nya centrum/periferi-relationer, där Köpenhamn utgör "vardagshuvudstad" istäl-

let för Stockholm. Hittills menar han att arbetet inom Öresundskomiteen och Region Skåne skiljer sig på så vis att direktkontakter med till exempel kulturinstitutioner i Danmark inte finns på samma sätt som i hans arbete för Region Skåne, utan att kontakterna i första hand sker med representanter för den danska politiskt-administrativa organisationen. Han är dock övertygad om att nätverket av kontakter så småningom kommer att breddas och han ser den kulturpolitiska strategi som Öresundskomiteen (2009a) fattat beslut om som ett avgörande steg på vägen. I detta dokument drivs argumentationen för en öresundsregional integration ganska långt, där ett initiativ består i att skapa en gemensam kulturarbetsmarknad, med gemensam rekryteringsportal och förändrade regler avseende bidragssystem, socialförsäkring, skatteregler och A-kassa. Ett annat initiativ består i att upprätta så kallade kulturavtal mellan regioner och kommuner i Skåne och på Själland – och eventuellt även med danska respektive svenska staten – enligt en modell som påminner om Kulturutredningens portföljmodell och om Kulturrådets avsiktsförklaringar. Öresundskomiteen har även lämnat remissvar på Kulturutredningen, där de gläder sig över beslutet om att göra Region Skånes självstyre permanent, samt uppmantrar vidare regionalisering för att förstärka transnationellt utvecklingsarbete:

Den gränsregionala kulturutvecklingen är beroende av att Region Skåne är en stark självständig aktör med god förankring i kommunerna och i kulturlivet. Därför kommer Kulturutredningens förslag om att den statliga detaljstyrningen ska upphöra och att dialogen mellan parterna stärks med utgångspunkt från vad stat, region och kommuner tillsammans vill uppnå med de kulturpolitiska satsningarna vara ytterligare till nytta för hela Öresundsregionen. (Öresundskomiteen 2009b, s. 2)

Att EU bidragit till en förskjutning mot regionala – men även lokala – territoriers betydelse är något som också de kommunala representanterna lyfter fram. Melleruds kultur- och utbildningsnämndsordförande Harald Ericson konstaterar till exempel i intervjun att ”.../ ibland känns det nästan som att de [EU] har större inflytande över kommunal kulturpolitik än vad staten har och om regionen av någon anledning har något projekt brukar EU vara inblandat *också*”. Ericson, liksom övriga kommunala representanter, lägger dock större vikt vid EU:s ekonomiska betydelse än övriga intervjudeltagare. Här nämner Ericson UniTon som ett särskilt gott exempel på vad EU-medel, i det här fallet från strukturfonderna, kan bidra till på det kulturpolitiska området. Även för Claes-Göran Jansson, UniTon:s projektledare i Mellerud, är det de ekonomiska bidrag EU kan erbjuda som står i fokus, men där bidragen kan åstadkomma resultat som går långt bortom ekonomiska perspektiv:

14. Något som kanske givit Öresundsregionen ett större (symboliskt) genomslag hos allmänheten är Öresundsbron, som invigdes år 2000. Bron som symbolisk markör är inte ovanlig vid (om) skapandet av lokala och regionala identiteter (jfr Egeland 2009).

Vi får jättestor positiv respons från EU, men det tänker man liksom inte på – jag tänker inte på det, bara att det är pengar. Jag tänker att det är bra att vi kan få till resurser så att vi kan utveckla och skapa sunda och bra miljöer för vår framtid. För det finns så mycket skit i samhället, så det är så viktigt att vi kan skapa den här typen av miljöer. Jag vill inte kalla det frizoner, för det är inte vad det handlar om, utan det handlar om alternativ. Man gör sina val, varje individ måste ju göra ett aktivt val /.../, men om man kan skapa så stor yta att det finns möjlighet att göra de valen, då får man vara nöjd. (Intervju med Clas-Göran Jansson 2008-05-12)

Att döma av ovanstående uttalande har EU:s strukturfonder kommit att bidra till verksamhet som bedrivs utifrån den tillgängliggörandemålsättning som präglat hela den moderna svenska kulturpolitiken. Återigen blir det tydligt att kulturpolitik inte bara skapas inom det politiska sakområde som explicit handhar kulturpolitiska frågor, utan att strategier och åtgärder inom andra politikområden får så omfattande konsekvenser för det kulturpolitiska sakområdet att de kan klassificeras som implicit kulturpolitik (jfr Ahearne 2009; Throsby 2009). EU framställs alltså som en positiv resurs – som också utnyttjas – av de kommunala intervjudeltagarna. För Nils-Arvid Andersson, KNUT:s projektledare i Vellinge, har kontakterna med EU alltid varit en del av hans arbetsmässiga vardag, då han inledde sin karriär i den kommunala förvaltningen som Agenda 21-samordnare. Men om EU utgör ett exempel på en formell, politiskt-administrativ region som de kommunala representanterna ser som en viktig allianspartner, gäller inte samma sak för deras syn på de likaledes formella, politisk-administrativa Region Skåne och Västra Götalandsregionen. Även Öresundsregionen betraktas av de kommunala representanterna som en relativt abstrakt företeelse. På frågan om vilka som utgör avgörande regionala allianspartners, är det istället andra typer av regioner som träder fram.

Från det formella till det informella:

Kommunalförbund, nätverk och internationalisering

Något som skiljer Region Skåne från Västra Götalandsregionen är kommunalförbundens roll i den regionala organisationen. Medan Skåne har valt att begränsa kommunalförbunden till ett fåtal som avser specifika åtgärdsområden, såsom strålbehandling, har Västra Götaland valt att ha fyra kommunalförbund som med det kommunala perspektivet i fokus utgör ett slags agglomererat gränssnitt mellan kommuner och region. De fyra kommunalförbunden – Fyrbodalsregionen, Göteborgsregionen, Skaraborgsregionen och Sjuhäradsregionen – har dock något olika mandat. Göteborgsregionens kommunalförbund bereder till skillnad från övriga tre inte kulturfrågor, vilket enligt Västra Göta-

landsregionens kulturnämndsordförande Lars Nordström skapar en viss obalans på det kulturpolitiska området. Anledningen till vald organisation relaterar Nordström till Göteborgsregionens särställning på området, då flera av Göteborgs stads större kulturinstitutioner övergick till regional huvudman i och med bildandet av Västra Götalandsregionen. Nordström påpekar att situationen delvis påminner om Stockholms, där merparten av de stora kulturinstitutionerna i Stockholms stad har statlig huvudman; huvudpoängen är att det inte är den politiskt-administrativa arena som ligger närmast institutionerna geografiskt som äger verksamheten. Väst-Kom, samarbetsorganisationen för de fyra kommunalförbunden i Västra Götalandsregionen, verkar inte heller prioritera kulturpolitiska frågor, åtminstone inte av sammanträdesprotokollen att döma. Från Västra Götalandsregionens perspektiv har därför kommunalförbunden en något oklar roll på det kulturpolitiska området.

För Melleruds kultur- och utbildningsnämndsordförande Harald Ericson spelar dock Fyrbodals kommunalförbund en viktig roll också avseende kulturpolitik, medan det för UniTons:s projektledare Claes-Göran Jansson är en informell, kulturgeografisk region (Östfold i Norge samt Dalsland och Bohuslän i Sverige) som utgör den avgörande regionen för verksamheten. På samma sätt positionerar Vellinge sin kommunala kulturpolitiska identitet i relation till den informella region som omger samhället, nämligen Söderslätt.¹⁵ Denna informella region värderas också av KNUT:s projektledare Nils-Arvid Andersson ha haft en stor betydelse för igångsättandet av projektet, jämte det nödvändiga stöd som både Region Skåne och Öresundsregionen tillhandahållit. Även Kristina Papai lyfter fram vikten av det geografiska område som omger den egna kommunen när det gäller kontaktskapande; med kultursekreterare från Skurup, Svedala, Trelleborg och Ystad har hon bildat ett nätverk, som genomfört arrangemang i anslutning till de temaår som den förra socialdemokratiska regeringen utlyste på det kulturpolitiska området. Nätverket har också blivit en arena för kunskaps- och erfarenhetsutbyte. På frågan om varför just dessa fem kommuner valt att samarbeta svarar Papai:

Vi ligger alla i eller nära sydväst och /.../ när jag kom till den här tjänsten fanns det inget samarbete varken på bibliotekssidan eller på kultursidan med andra kommuner. Därför började jag dra i lite trådar, för att träffas då och då och stämma av hur man löser samma saker olika i respektive kommun. Sedan kan det inte översättas rakt av, för man har olika förutsättningar, men jag tror ändå att man har hjälp av varandra – stöd i varandra /.../. (Intervju med Kristina Papai 2008-12-02)

15. Nationalencyklopedin (2009-08-31) ger följande definition av Söderslätt: ”/.../ slättbygd i s.v. Skåne, ungefär motsvarande de tre häradena Oxie, Skytt och Vemmenhög. I nordväst gränsar S. mot Malmös södra utkanter och i norr upplöses det i sjö- och backlandskapet kring Svedala och Skurup. Den östligaste delen omfattar trakten kring Skivarp. S. är sedan flera århundraden en central odlingsbygd och präglas av ett öppet, böljande åkerlandskap. Den agrara bebyggelsen är starkt präglad av skiftesreformerna under 1800-talet, då gårdarna spreds från de samlade bykärnorna och ut över byns odlingsmarker”. Definitionen kan tjäna som exempel på den komplexa och historiskt förankrade process som avgränsningen av ett geografiskt territorium innebär.

16. Härvidlag skiljer sig intervjustudiens resultat från de resultat som framkommer i den rikstäckande enkätundersökning Sveriges Kommuner och Landsting genomförd, där kommunernas och landstingens/regionernas reaktioner på Kulturutredningen står i fokus. Enligt denna undersökning har internationalisering låg prioritet i svenska kommuner/landsting/regioner (Sveriges Kommuner och Landsting 2009b, s. 19). Anledningen till diskrepansen är troligtvis å ena sidan kopplad till urval av deltagare i intervjustudien; de representerar antingen ledningen i en statlig myndighet, de två största regionala kulturpolitiska aktörerna, eller kommuner som delvis valts p.g.a. internationella (EU) projekt. En annan förklaring kan vara tolkningskillnader hos dem som besvarat SKL:s enkät; t.ex. huruvida de i sitt svar utgått från hur de uppfattar att internationalisering faktiskt värderas idag eller hur den borde värderas.

Skapandet av regionala allianser varierar alltså mellan de deltagande, till största delen beroende på vilken politisk nivå man representerar, men – i Melleruds fall – också på var man är positionerad inom den aktuella politiska nivån. Allianserna avser inte enbart samverka gällande kulturpolitiska strategier och verksamheter, utan även, som Papai påpekar, kunskaps- och erfarenhetsutbyte. På frågan om var intervjudeltagarna finner inspiration i sitt dagliga arbete, svarar nästan samtliga att det är från personliga kontakter. Många nämner här särskilt betydelsen av internationella kontakter och överlag betonas i intervjuerna betydelsen av internationella relationer.¹⁶ EU, Öresundsregionen och samarbetet mellan en svensk-norsk gränsregion i UNITON är exempel som redan nämnts. Enligt Lars Nordström, som är engagerad i en handfull europeiska nätverk utöver dem som har anknytning till EU, har Västra Götalandsregionen en uttalad ambition att på kulturområdet utöka kontakterna med regioner och platser bortanför EU, såsom till exempel Mexiko och Alexandria. Även Kulturrådets generaldirektör Kennet Johansson lyfter i intervjun fram betydelsen av den internationalisering som går bortanför EU och som idealt utmynnar i en syn på världen som ”en gemensam plats”. Västra Götalandsregionens Kristian Berg knyter an till dessa tankegångar när han i intervjun säger att ”.../ vi lever i en så global värld och den globala världen inskränker sig inte till EU:s gränser /.../. Samtidigt identifierar Berg EU som en viktig aktör i förskjutningen mot starkare regioner också i internationella sammanhang:

[EU] efterfrågar allt mer regionnivån i sina dialoger. Allt fler av de program, de grönböcker och de initiativ som kommer riktar sig inte till nationalstaten, utan de riktar sig till regioner. Plötsligt hamnar vi i en situation där regionerna inte är ett särintresse och inte heller direkt i opposition mot nationalstaten, utan där de bedriver egen utrikespolitik. (Intervju med Kristian Berg 2009-03-25)

I citatet ovan överför Berg ett av den suveräna nationalstatens mest utmärkande kännetecken till den regionala nivån, nämligen befogenheten att bedriva egen utrikespolitik. Detta är en iakttagelse som forskning om formella och informella regionbildningars konsekvenser bekräftar (jfr Aagedal 2009; Östhol 1996, s. 28). Sammanfattningsvis kan konstateras att intervjudeltagarna ger uttryck för olika syn på vad som är en värdefull allians; samtliga betonar vikten av nätverk och personliga kontakter, samtliga vill ägna sig åt internationalisering i bred bemärkelse, men där de regionala representanterna ser de formella regionerna som de självklart drivande aktörerna för att skapa nydanande kulturpolitik vänder sig de kommunala representanterna istället i första hand till informella regioner. Frågan om

de formella regionernas eventuellt unika bidrag till den svenska kulturpolitiken kommer att behandlas vidare i nästkommande avsnitt.

Regionalt mervärde

Att de kommunala representanternas utsagor uppvisar viss tveksamhet avseende de formella regionernas potential att utgöra strategiska allianspartners, kan betraktas som ett uttryck för en mer övergripande problematik som rör regionernas legitimitet i den svenska politiskt-administrativa organisationen. Hos representanterna för den statliga nivån besitter just Region Skåne och Västra Götalandsregionen hög legitimitet, med vilket avses att de statliga representanterna litar till dessa regioners förmåga att garantera ett konst- och kulturpolitiskt utbud av hög kvalitet. Kvalitet bedöms i detta fall utifrån kriterier fastställda av den statliga nivån, i form av Statens kulturråd. För de kommunala representanterna innebär ett regionalt mervärde som består i att den regionala kulturpolitiken efterliknar den statliga samtidigt en möjlighet och ett hot. Möjligheten avser då i första hand de förbättrade villkor för regional bidragsgivning till kommunal kulturverksamhet som regionerna skapat (jfr Statens kulturråd 2008b, s. 22f.). Både Melleruds tidigare kultur- och utbildningschef Lars Nilsson och Vellinges kulturutvecklingsansvariga Kristina Papai använder konkreta exempel på verksamheter för att besvara frågan om hur Region Skåne och Västra Götalandsregionen bidrar till det kulturpolitiska arbetet i kommunen. Dessa verksamheter avser både kommungenererade projekt såsom Kulturbruket på Dal i Mellerud, och regiongenererade verksamheter såsom Kultur i Vården i Vellinge. Flera av de kommunala representanterna framställer också regionerna som en arena för kompetensförsörjning inom det kulturpolitiska området; försörjning som kan ske genom konsultverksamhet, seminarier och konferenser samt nätverksskapande. Att Kerstin Lundberg, SKL, också anser att regionerna tilldelas en högre status som liknar den som tilldelas den statliga nivån har redan berörts i relation till temat Regional frigörelse. Lundberg tycker sig även se en tendens till att kommuner vänder sig till regionerna snarare än till SKL när det gäller kunskapsuppbyggnad.

De kommunala representanterna framställer således det regionala mervärdet hos Region Skåne och Västra Götalandsregionen på ett sätt som liknar det som tidigare utgjort det statliga mervärdet. Därmed blir också de hot som de kommunala representanterna identifierar med regionerna desamma, då regionerna genom att likna den statliga nivån får samma karaktär av ”uppifrånperspektiv”. För att inte utgöra ett hot av detta slag bör regionerna förankras tydligare i kommunerna. Kerstin Lundberg, SKL, framställer regionernas parallella karaktär av möjlighet och hot på följande sätt:

Vi stödjer och driver på den här regionala utvecklingen väldigt starkt och det tror jag också är riktigt /.../, men samtidigt så kan man fundera lite över den erfarenhet vi har haft hittills, att det kan bli den här hierarkin, alltså att det är regioner och landsting som vet vad de små kommunerna behöver och ska se till att tillgodose det. Och då kan man tycka att det som står i Kulturutredningen [SOU 2009:16, del 2, kapitel 12] är bra för där poängterar de ju faktiskt att kommunerna ska vara med och höras. Så har det inte alltid varit när det gäller pengarna till länsinstitutionerna, utan då har de [regioner och landsting] varit statens förlängda arm. /---/ Rätt använt skulle det kunna bli en bättre balans. (Intervju med Kerstin Lundberg 2009-03-10)

Den distans till den regionala nivån som de kommunala representanterna ger uttryck för kan tolkas som att Region Skåne och Västra Götalandsregionen framstår som just statens förlängda arm snarare än en arena för aggregerade kommunala intressen. Kulturcheferna i både Region Skåne och Västra Götalandsregionen berör den ibland spänningsfyllda relationen mellan region och kommun, där Kristian Berg särskilt lyfter fram den otydlighet avseende nämnda relation som karaktäriserar Kulturutredningens förslag till portföljmodell. Liksom Berg lyfter Chris Marschall fram både den komplicerade relationen mellan region och kommun och de praktiska svårigheterna med att ha kontinuerliga dialoger med så pass många kommuner som regionen omfattar:

Man kan inte föra en dialog med varje kommun hela tiden. Förvaltningen har varit ute och gjort kommunbesök på tjänstemannanivå, det har tagit 1,5 år att gå igenom Skånes 33 kommuner. Vi har avsatt en halv dag för att prata med våra kollegor i kommunerna om 'hur jobbar ni med kulturfrågorna, vad har ni för behov och problem, kan vi samarbeta och så vidare', men det gör man inte varje dag utan man måste hitta någon slags rimlig struktur och plattform där man för den här dialogen. För vissa saker är bara kommunala, självklart, men att försöka hitta det där som gör att det finns anledning att regionen också går in och tar ett ansvar, det får man identifiera. Det är inte så lätt heller, måste jag säga, att idag säga vad som är ett klockrent regionalt ansvar och vad som är ett statligt ansvar. Och än mindre lätt kanske det blir när man decentraliserar ut de statliga pengarna till regionerna, som också avser att finansiera kommunalt ägda verksamheter. (Intervju med Chris Marschall 2008-10-20)

Svårigheter med att identifiera ansvaret hos respektive nivå kan således också leda till svårigheter i relationen mellan de olika nivåerna. Den oro

för att det regionala mervärdet blir alltför likt det statliga, som de kommunala representanterna ger uttryck för, finner viss genklang hos de regionala representanterna. På frågan om vad som skiljer den regionala från den kommunala kulturpolitiken svarar till exempel Region Skånes Rolf Tufvesson följande:

Det som skiljer ut den [regionala kulturpolitiken] från den kommunala är att den är mer abstrakt. Även om vi numera också äger två stora institutioner och en musikstiftelse operativt från regionens sida, så är det mer abstrakt, det gäller att få olika intressenter att samverka i större omfattning. Det är skillnad på den lokala nivån, där det är mer 'hands-on' och mer operativt. Det är på det sättet mer snarlikt den nationella nivån, naturligtvis, vi är ju nationens företrädare på regional nivå, enkelt uttryckt. (Intervju med Rolf Tufvesson 2008-10-21)

En regional roll som ligger nära den statliga kommer också till uttryck i Västra Götalandsregionens kulturpolitiska strategi, i samband med att samspelet mellan kommunala, regionala, statliga och internationella perspektiv diskuteras:

Västra Götaland är kommunernas region. Det är kommunerna som har det grundläggande ansvaret för stora, viktiga och kostsamma delar av kulturlivet, som exempelvis folkbiblioteken, musik- och kulturskolorna, föreningslivet och bildningsverksamheten. Det är också på den lokala nivån som viktiga mötesplatser och kulturella arenor för medborgarna finns. Dit ska även skolan räknas. Varje kommun skapar sin egen kulturpolitik efter sina egna varierande förutsättningar, behov och ambitioner.

Regionen har en strategisk roll genom att ha ett övergripande perspektiv. Uppgiften är att stödja och komplettera det lokala kulturlivet genom att exempelvis föra samman olika aktörer, stötta nätverk, uppmuntra samverkan, skapa kanaler, utveckla kompetens, bygga och stärka infrastruktur för att på så sätt skapa geografisk balans i regionens kulturliv. Goda exempel från de år som Västra Götalandsregionen funnits är bevis på styrkan i arbetssättet. (Västra Götalandsregionen 2005, s. 3).

Här erkänns kommunernas stora åtagande avseende huvudsakligen kulturförmedlande verksamheter, samtidigt som de fråntas åtagande för de stora konstnärliga institutionerna. De fråntas också underförstått den "strategiska roll" och det "övergripande perspektiv" som istället tillskrivs regionen. I skapandet av en regional kulturpolitisk identitet använder så-

ledes Västra Götalandsregionen identitetsmarkörer hämtade från den statliga nivån, vilket innebär att regionen reproducerar den statliga nivåns syn på den kommunala kulturpolitikens innehåll och position.

Regional identitet: administration, funktion, kultur?

Frågan om vad en region är ställdes till samtliga intervjudeltagare. Svaren skiljer sig tydligt åt beroende på vilken rumslig skalnivå som intervjudeltagaren representerar, men här kan också en av de få skillnaderna mellan de båda regionerna iakttas. Överlag gäller att de statliga och regionala representanterna tenderar att lyfta fram ett administrativt regionbegrepp, medan de kommunala representanterna lyfter fram ett funktionellt respektive kulturellt regionbegrepp (jfr Törnqvist 1998). Samma åtskillnad återfinns dock delvis även mellan Region Skåne och Västra Götalandsregionen, där Region Skånes representanter lyfter fram regionens grund i en (kulturell) skånsk identitet, medan Västra Götalandsregionens representanter legitimerar regionen utifrån dess roll i en politiskt-administrativ organisation, samt i viss mån också i ett funktionellt regionbegrepp. Representanter för båda regioner är överens om att de lyckats skapa det de kallar för en ”vi-känsla” inom regionerna, men de gestaltar olikartade legitimeringsstrategier för denna. Västra Götalandsregionens kulturnämndsordförande Lars Nordström beskriver utgångspunkterna för den legitimeringsstrategi som används i regionen på följande sätt:

När jag föreläser om det här så brukar jag säga att ’region’, det kommer från latinets ’rex’ – kung. Det är det område över vilket man styrde och om man nu hänger upp det på den definitionen, så ska det vara ett område där det finns en gemensam förvaltning eller gemensam struktur /.../. Då kan man säga att Västra Götalandsregionen motsvarar faktiskt den gamla klassiska benämningen på en region, för den är en gemensam förvaltning av vissa funktioner. /---/ Sedan är det en poäng om den administrativa regionen också innefattar motsvarande avgränsning arbetsmarknadsmässigt, pendlingsmässigt och handlingsmässigt. (Intervju med Lars Nordström 2009-02-25)

Den förankring i ett administrativt-funktionellt regionbegrepp som Lars Nordström beskriver, framstår även för Västra Götalandsregionens kulturchef Kristian Berg som den mest fruktbara legitimeringsstrategin:

Det kan man väl tydligt se, att i den här regionen ligger identiteten /.../ inte så speciellt mycket i geografiska identiteter utan i helt andra identiteter. Så länge som jag har varit med, har jag väl inte mött egentligen något

påstående om att vi skulle skapa en ny identitet; att vi skulle bli 'västra götalänningar'. Man har förstätt att för de allra flesta människor – för de flesta medborgare åtminstone – så ligger identiteten någon helt annanstans. Man identifierar sig med andra geografiska och kulturella mönster än den organisatoriska administrativa indelningen. (Intervju med Kristian Berg 2009-03-25)

Både Nordström och Berg kan här sägas använda en federalistiskt inriktad argumentation kring Västra Götalandsregionens identitet i relation till andra, lokala och regionala, identitetskonstruktioner. Den administrativa regionen ska handha vissa specificerade, ålagda uppgifter, medan övrigt bäst lämnas åt de delområden som regionen omfattar. Dessa delområden identifieras formellt utifrån kommunindelningen, men kanske ännu mer utifrån den tidigare formella, numera snarast kulturellt inriktade landskapsindelningen. Nordström, liksom Berg, gestaltar detta genom att betona att få i Västra Götalandsregionen beskriver sig som ”västra götalänningar”. Istället ”/.../ kan man ju säga att en dalslänning är en dalslänning även om det ingår i Västra Götaland, en skaraborgare är skaraborgare ... så det verkar ju som att landskapen kommer att överleva den här regionindelningen” (intervju med Lars Nordström 2009-02-25). Att landskapen fortsatt tycks avgörande för kulturell regional identitetsbildning, ”/.../ inte minst för en representation av den egna tillhörigheten i nationella kontexter”, är en iakttagelse som även historikern Peter Aronsson (1995, s. 225) gör. Men denna kulturella identitetsbildning lämnas alltså utanför den politisk-administrativa regionens ansvarsområde.

Region Skånes tydligare förankring i en kulturell region kan också tolkas utifrån resonemanget om att landskapsidentiteter har stor betydelse för medborgares syn på vad en region är för något. Region Skåne innebär just en reproduktion av en skånsk landskapsidentitet. Den viktigaste åtskillnaden mellan de kulturpolitiska strategier som de båda regionerna fastställt, är att Region Skånes strategi presenterar en bild av ”det skånska” – om än som ett öppet och inkluderande begrepp (jfr Region Skåne 2008, s. 7f.), medan Västra Götalandsregionen positionerar sig tydligare som en i första hand politiskt-administrativ aktör på kulturområdet. Den sistnämnda regionens kulturpolitiska strategi inleds till exempel med följande formulering:

Den som letar efter ett enhetligt Västra Götaland har en knepig uppgift framför sig. Det tydligaste draget i regionens karaktär är snarast just mångfalden. Regionen är flera. Så har det varit historiskt, så är det idag och så kommer det med all sannolikhet att vara i framtiden. (Västra Götalandsregionen 2005, s. 1)

17. I skrivande stund har en häftig mediedebatt om Vellinge kommuns inledande ovilja att ta emot flyktbarn just ägt rum. Möjligtvis kan formuleringarna om den skånska identiteten i Region Skånes kulturpolitiska strategi tolkas som ett sätt att motverka den inställning som Vellinge kommun först uppvisade; det vill säga som ett sätt för regionen att ta makten över det skånska identitetsbegreppet och grunda det i öppenhet och tolerans.

18. Den tidigare omnämnda samverkan inom Öresundskomiteen är förstas ett uppenbart uttryck för närmandet till Danmark, medan den avsiktsförklaring avseende kulturverksamhet som i december 2008 träffades mellan Region Skåne och Freie und Hansestadt Hamburg är ett uttryck för närmandet till Tyskland.

Strategin utvecklar detta resonemang genom att ta avstamp i en närmast poststrukturalistisk syn på identitet som något icke-essentiellt och ständigt föränderligt (jfr Kullgren 2000): ”Identiteterna flyter. Kulturerna blandas. Landskapet, människor och levnadsbetingelser förändras. Kvar finns den brokiga mångfalden av historiska och samtida kulturmiljöer” (ibid., s. 1). En liknande syn på identitetsskapande återfinns även i Region Skånes (2008, s. 6) kulturpolitiska strategi, men ”den skånska identiteten” utgör samtidigt ett av strategins målområden, där denna identitet ringas in med hjälp av indikatorer som naturgeografiska förhållanden, kulturlandskap, politisk historia, språk och matkultur (ibid., s. 6f.).¹⁷

Skillnaderna mellan regionerna blir också synliga i de utsagor som berör eventuell expansion av regionernas respektive territorium. Västra Göta-landsregionens kulturnämndsordförande Lars Nordström ser visserligen den pågående inkorporeringen av Värmland som ett problem på så vis att Värmland hittills inte ingått i den funktionella regionen Västra Götaland. Samtidigt medför den huvudsakligen administrativt orienterade utgångspunkt han använder argument för att expansionen ändå är rimlig, med tanke på att en omvandling av samtliga svenska landsting till större regioner ter sig som ett högst rimligt framtidsscenario. För både Chris Marschall och Rolf Tufvesson i Region Skåne ter sig dock en sådan utveckling som problematisk, då de utifrån framförallt funktions- och kulturorienterade argument menar att en expansion inom Sverige ter sig relativt poänglös. Ska regionen expandera, är det istället mot Danmark och Tyskland de vill vända sig.¹⁸ Härvidlag argumenterar Region Skånes representanter på ett sätt som liknar de kommunala representanternas, både i Region Skåne och i Västra Göta-landsregionen. KNUT:s projektledare Nils-Arvid Andersson besvarar frågan om vad en region är genom att likna den vid en rysk docka:

Om vi börjar till exempel i Falsterbo så är du Falsterboit, sedan är du i nästa steg kanske så kallat Näsetbo. Och sedan i nästa steg är du möjligtvis Vellingeinvånare, men det är tveksamt ... men sedan är du kanske Söderslät-tare ... vad vet jag, kanske skåning, kanske öresundare, svensk europé och så vidare – så det fungerar som ryska dockor. (Intervju med Nils-Arvid Andersson 2008-10-13)

Andersson fortsätter med att lyfta fram den renässans som regionen Söderslätt enligt honom fått under de senaste åren. Anledningarna är både funktionella och kulturella – Söderslätt omfattar enligt Andersson tillräckligt många invånare (ca 100.000) för att skapa en ”regional tyngd”, samtidigt som regionen baserar sig på en gemensam kulturell identitet som

”/.../ är lätt att plocka fram och stärka” (ibid.). Andersson kombinerar således den ovan nämnda poststrukturalistiska synen på identitet som något flytande, obeständigt och av individen påverkbart, med en högst funktionell identitetssyn där skapandet av regional identitet syftar till att hävda sig i en närmast global konkurrens mellan regioner. Att regioner måste lyfta fram sin särart för att synas på en global marknad är ett synsätt som Karin Backman, tidigare vid SKL, lyfter fram som avgörande för den ökade regionaliseringen i Sverige. Ett exempel på en region som arbetar i denna riktning är enligt Backman Norrbotten:

/.../ som ju nu verkligen gräver där man står och försöker ta tillvara det som är unikt för dem, med samekulturen, och börjar gå ifrån att prata om regional identitet. Man pratar om regional samhörighet, för att identitet är ett så laddat ord och alla är ändå så medvetna om mångfaldsperspektivet att man får lov att tänka om lite grann och inte bara erbjuda en regional kulturpolitik som har sett ut som den har gjort tidigare. Här gäller det ju att ha täta kontakter med dem som det berör, så att man inte går fel. (Intervju med Karin Backman 2008-06-17)

Backmans utsaga pekar återigen mot de spänningar som kan uppstå mellan administrativa regioner och de informella – funktionella och/eller kulturella – regioner som den administrativa regionen innesluter. Sammanfattningsvis kan konstateras att Region Skåne och Västra Götalandsregionen har hög legitimitet hos varandra och hos den statliga nivån, medan legitimiteten är relativt låg hos de kommunala representanterna. Oavsett de olikartade legitimeringsstrategier de både regionerna använder sig av, verkar således resultatet bli detsamma, det vill säga att kommunerna har svårigheter med att identifiera ett mervärde med regionerna som går bortom förbättrade finansieringsmöjligheter. I nästkommande avsnitt presenteras de konflikter som enligt intervjudeltagarna kan uppstå mellan regional och kommunal nivå, där den dominerande konflikten rör den mellan storstäder och övrig region.

Storstäder: nödvändiga nav eller hinder för hållbar utveckling?

Under temat Regional frigörelse har jag redan presenterat intervjudeltagarnas gemensamma synpunkt att den statliga kulturpolitiken är alltför Stockholmsfokuserad. Storstadsproblematiken återkommer dock även ur ett regionalt perspektiv, både avseende relationen mellan regionerna och deras respektive storstäder och i relationen kommunerna emellan. Problematiken har funnits med under både Region Skånes och Västra Götalandsregionens tillblivelse och etablering; Malmö respektive Göteborg har hela

tiden skiljt ut sig från övriga kommuner avseende inställning och relation till regionbildningarna (jfr Johansson 2004, kap. 2). Från både Malmös och Göteborgs perspektiv har en huvudfråga gällt det faktum att flera av städernas stora kulturinstitutioner övergått till regionalt huvudmannaskap, något som föranledde att regionernas tillblivelseprocesser präglas av komplicerade skatteväxlingsavtal mellan städerna och regionerna. Enligt kulturpolitiker i Göteborg, som var verksamma under Västra Götalandsregionens tillblivelseprocess, kom diskussionerna mellan stad och region att helt präglas av dessa ekonomiska förhandlingar, där lite tid ägnades åt relationen mellan kulturpolitiska visioner på stads- respektive regionnivå (Johannisson 2006, s. 106).

Även om de regionala representanterna idag betonar att relationen mellan storstad och region på många sätt förbättrats, framställs storstädernas unika kulturpolitiska position som fortsatt problematisk. Representanterna för Vellinge och Mellerud uppvisar i sina utsagor om relationen till Malmö respektive Göteborg en dubbel inställning, liknande den som både kommunala och regionala representanter uppvisar i relation till den statliga nivån. Samtidigt som de kommunala representanterna uttrycker viss frustration över det de upplever som en koncentration av regionala kulturpolitiska medel till storstäderna, uttrycks en önskan om att det egna kulturpolitiska utbudet i högre utsträckning ska bli erkänt av Malmö respektive Göteborg. Lars Nilsson, tidigare kultur- och utbildningschef i Mellerud, uttrycker det på följande sätt:

Det finns en – vad ska man säga – dragkamp i regionen: ska folk åka till Göteborg eller ska kulturen komma ut, där vi /.../ triumferar när vi har en Fairport [Convention]-konsert och det kommer tjugo personer från Göteborg hit, eller vi har en ukuleledag och Göteborgs ukuleleklubb ringer och säger 'får vi komma upp och spela'. Det finns en stor risk med en region där en så stor andel av regionens invånare bor i en stad. Och det gör ju att när vi tittar på utbudet ... alltså, i en så här liten kommun måste man driva utbudet på ett annat sätt. Kommunen måste engagera sig mer – i Göteborg händer så mycket ändå. (Intervju med Lars Nilsson 2008-05-12)

Att den svenska kulturpolitiken, genom tillkomsten av Region Skåne och Västra Götalandsregionen, decentraliserats avseende relationen mellan statlig och regional nivå, innebär således inte på något enkelt sätt att den svenska kulturpolitiken decentraliserats eller blivit mer polycentrisk på vare sig regional eller kommunal nivå. Tvärtom finns anledning att anta att relationen mellan region och kommuner präglas av en centraliseringsprocess, det vill säga en koncentration av kulturpolitiska resurser – i både

ekonomisk och diskursiv bemärkelse – till den regionala nivån och särskilt till regionernas två storstäder.

Den pågående inomregionala centraliseringen lyfts också fram av Kulturutredningen, som tydligt kan visa på samband mellan kommunstorlek, utbildningsnivå och de resurser som avsätts till kulturverksamhet (SOU 2009:16, del 1, kap. 6.2). Huruvida denna form av centralisering är positiv eller negativ har intervjudeltagarna skilda uppfattningar om. De kommunala representanterna är, som redan påtalats, oroad över det de framställer som en rörelse mot att den regionala nivån blir statens förlängda arm snarare än kommunernas region, där storstäderna blir de främsta bärarna av denna rörelse. När det gäller de regionala representanterna, ger de uttryck för något olikartade synsätt på storstädernas relation till regionen. Samtliga lyfter fram storstäderna som en grundläggande stötesten i relationen mellan region och kommun, men Region Skånes kulturchef Chris Marschall betonar i intervjun att ”/.../ det går inte att bortse från att Malmö är ett nav i vår region och ju bättre relationerna mellan regionen och Malmö är, ju mer tror jag också kommunerna vinner på detta”. Hon menar vidare att relationerna mellan regionen och Malmö kraftigt förbättrats under 2000-talet, samt att Malmö idag kan se poängen med en stark region. I Region Skånes kulturpolitiska strategi betonas även att Skåne som helhet är polycentriskt: ”Utöver våra stora städer finns 250 tätorter av varierande storlek och Skåne har ojämförligt fler tätorter i förhållande till sin areal än någon annan region i Sverige” (Region Skåne 2008, s. 7).

Västra Götalandsregionens representanter intar en något mer pessimistisk inställning avseende storstadsproblematiken, där kultur- och nämndsordförande Lars Nordström i intervjun säger att ”/.../ det finns en obalans i Västra Götalandsregionen som i första hand handlar om Göteborgs ställning i regionen – och det går igenom i kulturlivet i väldigt hög utsträckning”. Kulturchef Kristian Berg instämmer i att snedfördelningen avseende kulturpolitiska resurser mellan storstad och övriga kommuner är olycklig. Men det finns andra dimensioner avseende denna snedfördelning som Berg tycker är än mer oroväckande:

[Det allra värsta] tycker jag är att de analyser som har gjorts av Västra Götalandsregionen visar på att det finns tre hållbarhetsdimensioner i utvecklingssammanhang som allt arbete i regionen ska stödja, oavsett om det är sjuk- och hälsovård, kultur, regional utveckling eller miljöfrågor. Och de tre hållbarhetsdimensionerna visar att ekonomiskt är det en bra tillväxt, även om den är ojämnt fördelad /.../, den ekologiska dimensionen eller miljömässiga hållbarheten går också åt hyfsat rätt håll /.../, men den sociala dimensionen – alltså hållbarheten i det sociala systemet – går

19. Enligt riktlinjerna för de kulturstrategiska uppdragen ska de verksamheter/partnerskap som kan bli aktuella för uppdragen beakta ”/.../ perspektiven jämställdhet, mångfald, tillgänglighet, internationalisering samt en gemensam region”, de ”/.../ skall bidra till en miljömässigt hållbar utveckling” och de ska ”/.../ stärka den sociala hållbarheten och sysselsättningen på kulturområdet, utveckla relationen till civilsamhället samt öka barns och ungas delaktighet i kulturlivet” (Västra Götalandsregionens hemsida).

20. Det finns goda argument för att ett liknande helhetsperspektiv på relationen mellan kultur och samhälle återfinns redan i 1972 års kulturutredning (SOU 1972:66), då benämnt ”social miljöpolitik”. Denna formulering följde dock inte med till efterföljande proposition och riksdagsbeslut (Frenander 2005, s. 153ff.; jfr Johannisson 2006, s. 196f.).

åt helt fel håll. Vi ser större och större klyftor mellan stad och land, vi ser större och större klyftor mellan utbildningsnivåer, vi ser större och större klyftor mellan var arbetslöshet ligger och inte ligger, vi ser större och större klyftor mellan hur jämställdheten fördelas över den här regionen. Och det är klart att då måste jag som kulturbyråkrat fundera: ’använder vi våra kulturmedel på rätt sätt?’ (Intervju med Kristian Berg 2009-03-25)

För att åtgärda denna snedfördelning lade Västra Götalandsregionen våren 2009 om sina bidragsformer och inrättade det som benämns ”kulturstrategiska uppdrag” för perioden 2010–2013. För att erhålla dessa uppdrag ska verksamheten beakta de tre hållbarhetsdimensioner – ekonomisk, miljömässig respektive social hållbarhet – som Berg refererar till i citatet ovan.¹⁹ Den argumentation som här tillämpas kan tydligt spåras till *Vår skapande mångfald*, den rapport som Unesco:s Världskommission för kultur och utveckling (1996) avgav 1995. I denna rapport återfinns en syn på utveckling, inspirerad av Agenda 21 på miljöområdet, som bygger på ett helhetstänkande och en integration av ekonomiska, sociala och ekologiska aspekter (jfr Kleberg 1998). Även om rapporten sällan explicit refereras till i kulturpolitiska dokument, är det tydligt att tankegångarna fått genomslag i svensk kulturpolitik sedan 1990-talet och framåt, inte minst på lokal nivå (Johannisson 2006, s. 195ff.).²⁰ Sedan juni 2006 är det också EU:s officiella linje, då rådet antog en *Renewed EU Sustainable Development strategy* (Europeiska rådet 2006). I vare sig detta dokument, eller i den senaste uppföljningsrapporten av strategin (Europeiska kommissionen 2009), diskuteras dock kulturens roll för en hållbar samhällsutveckling. Samtidigt har perspektivet fått genklang i svensk samtida regionpolitik, där det utvecklingsbegrepp som förespråkas i förlängningen tenderar att inkludera även kulturverksamhet. I Västra Götalandsregionen har alltså perspektivet gjorts explicit genom specifika stödformer, vilket visar på en intressant utvidgning av utvecklingsbegreppet, men också en potentiellt intressant utvidgning av kulturpolitikbegreppet. Det är bland annat dessa frågor som behandlas under nästkommande tema.

Regional utveckling

Regional utveckling är det kärnområde inom vilket Region Skåne och Västra Götalandsregionen uppbar ett formellt utökat regionalt självstyre – det område som från början omfattades av politisk decentralisering, det vill säga en delegering av ansvar från statlig till regional nivå (Irjala & Eikås 1996, s. 10; Kawashima 1997; Mangset 1995, s. 37). Att Region Skåne och Västra Götalandsregionen inrättades i slutet av 1990-talet är tydliga uttryck för den utveckling som skett avseende relationen mellan statlig och regional

nivå på det regionpolitiska området, vilken överlag karaktäriseras av en högre grad av regionalt medbestämmande. Via först regionala tillväxtavtal, därefter regionala tillväxtprogram och nu regionala utvecklingsprogram, har länsstyrelserna övergått från en styrande till en samordnande roll. I Region Skånes och Västra Götalandsregionens fall har ansvaret för regional utveckling övergått till de regionala självstyrelseorganen. Som tidigare konstaterats utgår den regionala utvecklingspolitiken i första hand från målsättningen att skapa ekonomiskt bärkraftiga regioner. I det slutbetänkande från Regionberedningen (SOU 1995:27) som bildar underlag för de nya regionbildningarna behandlas kulturområdet sparsamt, med fokus på kulturens potential som lokal och regional utvecklingsfaktor. Kulturen sägs också ha en viktig roll för medborgarnas identitetsskapande, samt för en förhöjning av deras livskvalitet, som går utöver ”/.../ att kulturen också har ett självständigt konstnärligt värde” (ibid., s. 342; jfr Johannisson 2006, s. 104f.). Dessa markeringar leder dock inte till några vidare förtydliganden av kulturens – och i förlängningen därför även kulturpolitikens – position i den regionala utvecklingspolitiken.

Att döma av lägesrapporten från det så kallade KRUS-projekt som studerat hur kulturområdet behandlas i regionala utvecklingsstrategier (ITPS et al. 2008),²¹ är detta läge idag oförändrat. Kulturens betydelse för regional utveckling betonas i dessa strategier, men vad denna betydelse mer specifikt består i lämnas oftast därhän. Även enligt Karin Backman, tidigare vid SKL, är kulturpolitiken ”/.../ en tydlig del i de så kallade regionala utvecklingsprogrammen”, men ”/.../ det är ändå så att de regionala kulturinstitutionerna eller de lokala kulturinstitutionerna inte riktigt syns i de sammanhangen” (intervju med Karin Backman 2008-06-17). En anledning kan vara att det idag är regionpolitiker snarare än kulturpolitiker som har tolkningsföreträde avseende relationen mellan kultur och samhällsutveckling. Enligt Kulturrådets Anita Jonsson har det här skett en historisk förändring:

På 70-talet så tycker jag kanske att det var mer en allmän uppfattning – ’kulturen är en viktig del i samhällsutvecklingen’ – utan att man egentligen preciserade så mycket vad man avsåg. Man skickade till exempel ut en förordning på 70-talet där man sa till alla myndigheter att de skulle jobba med kulturaspekten och som man sedan aldrig egentligen följde upp eller gav någon vägledning för. Då tycker jag kanske också att initiativet kom från kulturområdet; det var på kulturområdet det hängde om man skulle vara med i samhällsutvecklingen. Nu tycker jag att initiativet väldigt mycket kommer från andra politikområden. (Intervju med Anita Jonsson 2009-03-10)

21. ”KRUS” står för ”Kultur i Regionala Utvecklingsstrategier” och projektet bedrevs i samverkan mellan Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet, Statens kulturråd, samt Sveriges Kommuner och Landsting. Dåvarande Nutek och Institutet för tillväxtpolitiska studier (numera Tillväxtverket) bistod med metodstöd. Syftet med projektet var trefaldigt: för det första ”/.../ att studera hur kultur och kulturarv lyfts fram som resurs för regional utveckling och tillväxt”, för det andra ”/.../ att stärka den nationella överblicken över vilken roll kultur spelar i de olika regionala strategierna och programmen”, samt för det tredje ”/.../ att bredda dialogen mellan central, regional och lokal nivå vad gäller kulturens roll i den regionala utvecklingen” (ITPS et al. 2008, s. 6).

Kennet Johansson, Kulturrådets generaldirektör, lyfter under intervjun fram ett relaterat skifte, nämligen att de tydligare kopplingarna mellan kultur och näringslivsutveckling kan ses som ett uttryck för att regionpolitiska argument fått ett tydligare genomslag även i svensk statlig kulturpolitik. Skiftet består då i att där den statliga nivån tidigare haft tolkningsföreträde avseende kulturbegreppets betydelser – där fokus legat på den professionella konstnärliga verksamheten – och så att säga styrt ner denna definition till regional och lokal nivå, så finns idag uttryck för att andra definitioner av kulturbegreppet styrts upp från kommunal och regional till statlig nivå.

I Region Skånes (2009) nyligen reviderade utvecklingsprogram *Skånsk Livskraft*, liksom i Västra Götalandsregionens (2005b) utvecklingsprogram *Det goda livet*, förekommer ordet kultur ofta och i olikartade sammanhang. Vanligast förekommande är kultur i de uppräknningar av vad som anses vara viktigt för regionen, då framförallt i den bemärkelse som den offentliga – statliga – kulturpolitiken omfattar; det är också till dessa konstnärliga verksamheter som merparten av de regionala medlen till kulturverksamhet kanaliseras (Statens kulturråd 2008b, 2009c). Även kulturens identitetsskapande betydelse lyfts fram. Tydligt i båda dokumenten är också att den mer nyanserade syn på kulturens roll för en hållbar samhällsutveckling som Kristian Berg poängterade i anslutning till föregående tema är framträdande även här. Berg menar att Västra Götalandsregionens organisation – med en regional utvecklingsnämnd, en miljönämnd och en kulturnämnd – i princip bidrar till att underlätta samordning mellan olika ansvarsområden för att främja det övergripande mål som hållbar samhällsutveckling innebär. Som påpekades under temat Regional frigörelse framställer de regionala representanterna här regionernas tvärsektorialitet som ett konstruktivt alternativ till den statliga nivåns fortsatta sektorsbundenhet. Berg hänvisar under intervjun till den rådande finans- och arbetslöshetskrisen som exempel på nödvändigheten av ett tvärsektorielt arbetssätt för att finna lösningar. Där Berg fokuserar på kulturpolitiken som en bit i ett välfärdspolitiskt pussel, lyfter Region Skånes Chris Marschall tydligare fram tvärsektorialitet – inom regionen och mellan olika politiska nivåer – som en nödvändighet för själva kulturpolitikens positiva utveckling:

Vi [regionerna] pratar mera nu om ett regionalt utvecklingsperspektiv. Staten har fortfarande sitt sektorsperspektiv inom konsten och kommunerna är intresserade av att det här ska komma medborgarna till del. Jag vet inte om det är omöjligt att sy ihop detta – det borde det faktiskt inte vara – men det är en tankeblockering som jag själv lider av eftersom jag

jobbat så länge i sektorn. Jag är liksom uppfostrad att se det på det sättet; att man måste ha väldigt klara gränser mellan vad olika aktörer ska göra. Det var kanske till hjälp när man byggde upp det kulturpolitiska sättet att tänka, för då fanns det också pengar i systemet på ett annat sätt /.../. Men om man nu tänker sig att pengarna kommer att tryta /.../, så måste man samarbeta på ett annat sätt. Man måste hitta en gemensam idé om vad det är bra för och vad vi vill gemensamt och sedan, även om pengarna är begränsade, så lägger man dem strategiskt tillsammans. Så klart att man då får en bättre utväxling och en tydligare utveckling, men då har man inte råd att sitta och vara så mån om ansvarsfördelningen. (Intervju med Chris Marschall 2008-10-20)

Även Region Skånes kulturnämndsordförande Rolf Tufvesson pekar i intervjun på de positiva konsekvenser för kulturpolitiken han tycker att dess sammanlänkning med regional utvecklingspolitik fått, närmare bestämt genom att han själv är både regionråd och ordförande i Kulturnämnden: ”Det gör ju automatiskt att frågorna blir *tyngre*, så att säga”. Att kulturpolitiken har svårt att hävda sig i relation till andra politiska sakområden, det vill säga att kulturpolitiken befinner sig långt ner i den svenska politiskt-administrativa hierarkin, är en iakttagelse som flertalet av de regionala och statliga representanterna i intervjustudien gör. Den materialisering av en diskursiv hierarki som en sektorsbunden politisk-administrativ organisation utgör, är enligt Västra Götalandsregionens kulturnämndsordförande Lars Nordström ett större hinder för tvärsektorialitet, än meningsskiljaktigheter avseende synen på relationen mellan kultur och regional utveckling. Samtidigt nämner han uppföljningen av genomförandet av det regionala utvecklingsprogrammet som ett exempel på delvis divergerande synsätt mellan regionens kulturpolitiker å ena sidan och dess regionutvecklingspolitiker och regionledning å den andra. Enligt Nordström präglades både uppföljningens underlag och den panelrapport (Västra Götalandsregionen 2008) som bedömde underlaget av ett alltför stort fokus på industrisynsättningens betydelse för en hållbar samhällsutveckling; ett fokus som med nödvändighet utesluter en stor del av den konstnärliga verksamheten.²²

Det kommunala perspektivet på tvärsektorialitet skiljer sig tydligt från det statliga respektive regionala. Här har den varierande geografiska storleken hos de olika politiska nivåerna återigen betydelse; i mindre territorier är det oftare lättare att arbeta gränsöverskridande, på grundval av direkta personkontakter. Mellerud och Vellinge, de två kommuner som ingår i föreliggande studie, är tydliga exempel på sådana personbaserade politiskt-administrativa organisationer. I Vellinge, som är den instans i

22. En genomläsning av panelens rapport visar att kulturverksamheter behandlas sparsamt – kultur i bemärkelsen ”politisk kultur” och ”organisationskultur” är mer förekommande än kultur i bemärkelsen ”skapande verksamheter”. En av de teoretiska utgångspunkterna för rapporten tas i Richard Floridas (2005) resonemang om den kreativa klassens betydelse för ekonomisk tillväxt; en utgångspunkt för offentlig kulturpolitik som av flera kulturpolitikforskare (jfr t.ex. McGuigan 2008) framställs som högst problematisk.

studien som med sin M-nämnd gått längst avseende integrationen av olika politikområden genom att slå samman kultur, utbildning och social omsorg, är erfarenheterna enligt de intervjuade representanterna mestadels positiva. Vellinges kulturutvecklingsansvariga Kristina Papai ger följande exempel på fördelarna med att så stor del av den kommunala organisationen är samlade inte bara i en och samma nämnd utan också i ett och samma hus:

Till exempel så har vi fått upp de här fem skulpturerna längs med väg 100 i Höllviken. Nu ska vi belysa skulpturerna och då har jag tagit hjälp av en arkitekt som också har lite ljuserfarenhet. Och så har vi jobbat tillsammans med det, kompetensen finns i huset. (Intervju med Kristina Papai 2008-12-02)

Papai är också positiv till att Vellinge valt att lägga ut den kulturverksamhet som riktar sig till vuxna på entreprenad. Kommunen överskrider här en traditionell kulturpolitisk gräns mellan det offentliga och det privata; ett gränsöverskridande som även präglar kommunens kultur- och fritidsplan. Här motiverar visserligen kommunen sitt kulturpolitiska åtagande genom att hänvisa till kulturens betydelse för invånarnas välbefinnande, men mer utifrån vikten av att vara attraktiv i marknadsorienterade termer (Vellinge 2006). Härmed blir det tydligt att kommunerna inte skiljer ut sig enbart avseende utformningen av politiskt-administrativ organisation; olika synsätt på kultur- respektive utvecklingsbegrepp kommer också till uttryck.

Kulturbegrepp, kulturens egenvärde och kulturens mätbarhet
Kulturpolitikens eventuella behov av att bli mer tvärssektoriell aktualiserar en grundläggande problematik avseende olika synsätt på kulturpolitikens innehåll: kulturen. I den svenska – och västerländska – kulturpolitiken är föreställningen om konstens och kulturens egenvärde fortfarande central, liksom föreställningen om att detta egenvärde kan bevaras även när konst och kultur utsätts för politiskt-administrativ reglering (jfr Johannisson 2006). När kulturpolitiken närmar sig andra politikområden – särskilt regional utvecklingspolitik och tillväxtpolitik – ses detta egenvärde som hotat. Det verkar således i den svenska kulturpolitiska berättigandegemenskapen finnas en föreställning om att varken kulturen eller kulturpolitiken kan överskrida sina egna sektorsbaserade gränser utan att förlora sin innehållsmässiga essens. Från ett sådant perspektiv finns en principiellt inbyggd dikotomi mellan konstens och kulturens egenvärde och deras roll i samhällsutvecklingen; eller snarare, den roll konst och kultur ska spela i samhällsutvecklingen är just att vara autonom i relation till denna.

En grundläggande aspekt av denna problematik är hur kulturbegreppet

definieras. Inledningsvis i detta kapitel konstaterar jag att det i de kulturpolitiska strategierna tycks finnas en gemensam förankring i å ena sidan ett estetiskt kulturbegrepp och å andra sidan ett antropologiskt. Dock finns en variation i dokumenten avseende hur explicit dessa olika kulturbegrepp formuleras. Intervjustudien visar att de kommunala representanterna lägger mindre vikt vid att skilja mellan olika kulturbegrepp än vad övriga intervjudeltagare gör. I de kommunala kulturpolitiska strategierna tillämpas ett estetiskt respektive antropologiskt kulturbegrepp endast implicit, genom att räkna upp både verksamheter som hör till de professionellt utövade konstarterna och verksamheter som hör till ett bredare kulturellt fält. För de kommunala representanterna ligger tonvikten på att vara så inkluderande som möjligt, där det inte görs skillnad mellan ”högt” och ”lågt” (Bjurström 2008) på kulturens område. Till exempel svarar Veltinges M-nämndsordförande Carina Larsson följande på frågan om hur hon vill definiera kulturbegreppet:

Jag tycker att det är någon typ av aktivitet som ger intryck och som för tankar med sig. Därför tycker jag att det spelar egentligen ingen roll om det är teater, en föreläsning, en filmvisning eller dans, utan det handlar både om att man reflekterar eller att man engagerar sig. Det kan också vara att du själv är delaktig och skapar. (Intervju med Carina Larsson 2008-12-02)

Även Melleruds kultur- och utbildningsnämndsordförande Harald Ericson ger uttryck för ett inkluderande kulturbegrepp, där han menar att kulturens roll bland annat är att:

Roa och oroa – att skapa igenkännande men också att man reflekterar /.../. Nu jobbar jag som försäljare, så jag möter ju mycket folk och jag känner många gånger att hade jag då inte haft någon som helst aning om kultur eller kulturyttringar – eller filosofi också för den delen – så hade mitt arbete varit väldigt mycket svårare. Kultur är universellt över hela världen och förutom att väcka tankar så är det också avkoppling /.../. Kultur kan liksom vara allt. Det behöver inte vara Vikingarna och Lars Norén i var sitt hörn, utan vi får försöka klara hela spännvidden och hela spännvidden – varje enskilt segment – ger olika saker till olika människor. Detta utan att säga att det ena är bättre eller sämre än det andra. (Intervju med Harald Ericson 2008-05-12)

Samtidigt som de stödjer ett inkluderande kulturbegrepp, ger de statliga representanterna tydligast uttryck för behovet av att ändå göra tydliga dis-

tinktioner inom kulturpolitikens område. För Kulturrådets generaldirektör Kennet Johansson är här distinktionen mellan amatörverksamhet och professionell verksamhet central:

Att avgränsa kultur till definierade konstarter, det är ett problem då man stoppar det som man inte vet om idag, det vill säga förnyelse eller förändring och så vidare. Det är ju inte lösningen, men det går inte att smita undan frågan, man måste resonera kring det. Är amatörkultur inom ett specifikt område lika bra som professionell kultur? Ja, det kanske den kan vara, men det är i absolut undantagsfall för annars handlar det om någon form av förakt för människor som har satsat tid på utbildning och så vidare /.../. Om du håller på och skolar dig under ett antal år så är det klart att du blir bättre – så är det ju inom allt och även inom konsterna eller inom kulturverksamhet. (Intervju med Kennet Johansson 2009-03-10)

De kommunala representanternas undvikande av distinktioner avseende kulturbegreppet återkommer avseende frågan om kulturpolitikens instrumentella alternativt icke-instrumentella karaktär. Kulturpolitiska strategier på samtliga politiska nivåer tillämpar den ”dubbelhetens teknik” (Johannisson 2006), som innebär att konstens och kulturens egenvärde lyfts fram, samtidigt som konsten – och framförallt kulturen – som redskap för att uppnå målsättningar bortom de konstnärliga och kulturella också aktualiseras. På dokumentnivå finns således endast marginella skillnader mellan olika politiska nivåer avseende inställning till den problematik som rör att samtidigt hävda konstens egenvärde och kulturens nytta som redskap. Intervjustudien visar dock att deltagarna hanterar problematiken på relativt olikartade sätt; sätt som skiljer sig åt beroende på vilken nivå deltagaren representerar, men också inom dessa nivåer. De kommunala representanterna skiljer sig från både den regionala och statliga nivån genom att framställa dikotomin mellan egenvärde/instrumentalisering som icke-relevant i en kommunal kontext.

Region Skånes kulturchef Chris Marschall ser problematiken avseende kulturens egenvärde kontra kulturen som redskap som levande, kanske framförallt på den statliga nivån, men även på den regionala. Samtidigt vill hon ”/.../ inte tro att det är en reell motsättning egentligen, men det gäller ju att balansera” (intervju med Chris Marschall 2008-10-20). SKL:s handläggare Kerstin Lundberg är väl bekant med problematiken, men har svårt att erkänna dess berättigande:

Man är ju så jätterädd för att kulturen inte ska få ha sitt eget värde, utan att det ska tunnas ut. Jag har lite svårt att förstå det, för jag menar att

om kulturen ska spela en roll i samhällsutvecklingen, om kulturen ska ha en betydelse i kulturella näringar, då måste den vara bra i sig. Då kan den inte bara bli någon ytlig reklamgrej för då kommer den att tappa sin mening och inte vara intressant längre. (Intervju med Kerstin Lundberg 2009-03-10)

Även i SKL:s positionspapper på det kulturpolitiska området tar man tydligt avstånd från en dikotomisering mellan instrumentell och icke-instrumentell kulturpolitik, med utgångspunkt i följande argument:

Det är en delvis konstruerad motsättning eftersom all kulturpolitik är i någon mening instrumentell. Det finns alltid ett syfte med att stödja kulturverksamhet. Det syftet kan vara allt från ekonomisk tillväxt, mänsklig utveckling och en god hälsa till en estetisk upplevelse eller en stunds förströelse. (Sveriges Kommuner och Landsting 2009c, s. 20)

SKL är dock ensamt om att göra detta explicita ställningstagande i sin kulturpolitiska strategi.

Hur intervjudeltagarna positionerar sig i relation till ovanstående problematik får också konsekvenser för hur de formulerar sig kring det behov de alla ser av att utveckla argument för offentlig kulturpolitik. Vellinges kulturutvecklingsansvariga Kristina Papai, som representant för den kommunala nivån, vill gärna se ”/.../ argument för kulturen, alltså varför ska man ha kultur och är det viktigt med kultur – blir man friskare av kultur?”. Kulturrådets generaldirektör Kennet Johansson, som representant för den statliga nivån, uttrycker i intervjun tveksamhet till att kvaliteten hos konstnärliga och kulturella uttryck går att mäta: ”/.../ om teaterns främsta förmåga är att skapa empati – hur mäter man det?”. Även de regionala representanterna erkänner denna svårighet, men ger samtidigt uttryck för de risker som finns med att inte försöka, i ett kulturpolitiskt landskap som kännetecknas av en stor brist på övergripande och systematiska utvärderingar (jfr Viirman & Johannisson 2008). Då den politiskt-administrativa organisationen överlag uppfattas gå i en riktning som alltmer fokuserar på (ekonomiskt) mätbara resultat, finns enligt Region Skånes kulturchef Chris Marschall en risk både med att försöka anpassa kulturpolitiken till ekonomisk mätbarhet och att undvika att försöka utveckla alternativ till denna typ av mätbarhet:

Det är intressantare att titta på teatern som ett hus för reflektion och ett hus för en typ av upplevelse som du inte kan få någon annanstans, än att börja med att tala om vad teatern faktiskt omsätter /.../. Det är ju inte

oväsentligt, men det kanske inte är det man ska börja med – jag tror att man biter sig själv i svansen – för är det sedan så att man plötsligt inte levererar, så kommer det alltid att finnas de här tuffa ekonomerna som kommer att hitta fel. Det är ingen annan som kan slå oss på den andra arenan, men där saknar vi på något sätt indikatorer eller verktyg för att illustrera hur viktigt det är. (Intervju med Chris Marschall 2008-10-20)

I Region Skånes kulturpolitiska strategi betonas samtidigt vikten av konstens och kulturens egenvärde och deras betydelse som redskap för att uppnå andra mål: ”[Kulturpolitiken] ska respektera konstens och konstnärens integritet och oberoende karaktär samtidigt som kultur ska vara en drivkraft i den regionala utvecklingen” (Region Skåne 2008, s. 4). Av detta citat framgår också det implicita antagandet att det bara är kultur som kan instrumentaliseras, medan konstens egenvärde är absolut (jfr Johannisson 2006). Även i Västra Götalandsregionens (2005a, s. 2) kulturpolitiska strategi betonas att ”[v]i vill särskilt framhålla sådana aspekter av kulturen som inte behöver motiveras med nyttoargument”, samtidigt som ”kulturen” ska ”.../ bidra till människans, medborgarnas och samhällets utveckling” (ibid., s. 4). Överlag iakttar Marschall en anpassning av kulturpolitiken till vad som skulle kunna kallas en ”mätbarhetens diskurs”. Denna anpassning kommer även till uttryck i EU:s agenda för kultur (Europeiska kommissionen 2007, s. 13), som sätter ”evidensbaserat beslutsfattande” i centrum för att uppnå det mål som avser ”[a]tt främja kulturen som en drivkraft för kreativitet inom ramen för Lissabonstrategin för tillväxt och sysselsättning” (ibid., s. 8). Även för EU avser således mätbarhet och evidensbaserat beslutsfattande i första hand ekonomiska aspekter.

Liksom Marschall vill Västra Götalandsregionens kulturchef Kristian Berg utveckla mätbarhetens diskurs till att omfatta andra aspekter än de ekonomiska. Återigen argumenterar han för behovet av att relatera kulturpolitik till en socialt hållbar samhällsutveckling, där kulturpolitikområdet enligt honom har alltför lätt att hävda kulturens viktiga samhällsroll samtidigt som alla anspråk på mätbarhet av denna relation tillbakavisas med hänvisning till konstens och kulturens egenvärde. Härvidlag är han överens med kommunala representanter, som överlag alltså tenderar att vilja överskrida distinktionen mellan instrumentell och icke-instrumentell kulturpolitik. För de kommunala representanterna verkar kulturpolitik alltid handla också om något annat än själva kulturverksamheten, vilket inte alls behöver innebära en marknadsorientering. UniTon:s projektledare Claes-Göran Jansson har tidigare citerats när han lyfter fram den kommunala kulturpolitikens möjligheter att skapa en bredare uppsättning handlingsmöjligheter, framförallt för barn och ungdomar. Mel-

leruds tidigare kultur- och utbildningschef Lars Nilsson lyfter fram kulturen som lokaliseringsfaktor, men då inte i bemärkelsen av att attrahera Richard Floridas (2005) kreativa klass, utan kulturens betydelse för att få olika sorters människor att vilja flytta till och bo kvar i Mellerud. Detta är också aspekter som lyfts fram i Melleruds kulturpolitiska strategi: ”För många är de kulturella möjligheterna en ort erbjuder en viktig faktor när man ska bestämma sig för att flytta dit eller inte” (Mellerud 2005, s. 1). Där lyfts också en prioritering av verksamhet som riktar sig till barn och ungdomar fram; en satsning som enligt Lars Nilsson underlättas av att kulturverksamhet i Mellerud samordnas både politiskt och administrativt med utbildningsverksamhet:

I och med att bibliotekets och musikskolans chefer tillhör samma chefsgrupp som skolans, så blir det ju en knytning mellan skola och kultur /.../. Skolbibliotekarien vi har nu jobbar halvtid på biblioteket och så servar hon skolorna på halvtid /.../. Vi har mycket på en tomt – Kulturbruket – där hon som är Kulturbrukssamordnare jobbar halvtid som pianopedagog i musikskolan. /---/ Det tror jag är vår kommuns verkliga styrka; att det är inte kulturen här och skolan där, utan kultur och skola är för barn och ungdomar helt integrerade. (Intervju med Lars Nilsson 2008-05-12)

UniTon passar således som projekt väl med både den kulturpolitiska strategi och den kulturpolitiska organisation som tillämpas i Mellerud. På samma sätt kan KNUV sägas passa väl in i Vellinges mer marknadsorienterade strategi och organisation, där syftet är att kultur- respektive näringslivsbaserade verksamheter ska lära av varandra. Utgångspunkten var enligt projektledaren Nils-Arvid Andersson att synliggöra redan existerande beröringspunkter mellan konstnärligt utövande och entreprenörskap:

Här har vi möjlighet till innovativt tänkande och idéskapande, där man hela tiden försöker se saker från ett annat håll. För det gör ju konstnärskapet lite grann – det provocerar och har ett budskap på något sätt. De [konstnärerna] är bra på att hitta på sådana saker och kan man få med det i en kreativ process när man ska utveckla företag, så är det kanon. (Intervju med Nils-Arvid Andersson 2008-10-13)

Relationen mellan entreprenörskap och konstnärligt utövande har också behandlats på statlig nivå; i regleringsbrevet för 2008 ålades Kulturrådet att i samarbete med NUTEK avlämna en rapport i frågan (Statens kulturråd 2008a). Relationen uppmärksammas också i Kulturutredningen (SOU 2009:16), samt artikuleras konkret i Näringslivsdepartementets och Kul-

turdepartementets promemoria (2009-09-16) om kulturella och kreativa näringar. Samtidigt är de statliga representanterna i intervjustudien återigen noga med att betona vikten av konstens och kulturens egenvärde, samt vikten av att konstnärlig och kulturell verksamhet inte bör regleras utifrån vare sig ekonomiska eller andra politiska hänsynstaganden:

Om det är så, att det är politiker som ska bestämma vilken konst som ska så att säga stöttas eller överleva med offentlig finansiering, utifrån premisser som är rent politiska, det vet vi ju alla hur ett sådant samhälle kan sluta /.../. Rätten att uttrycka sig är det som någonstans måste ligga i grundresonemanget för en sådan myndighet som Kulturrådet. Det är inte så att man förbjuder en massa saker – det inte det som jag ser som den största risken – utan det är att man stöttar det som inte är utmanande /.../. (Intervju med Kennet Johansson 2009-03-10)

Kennet Johansson förespråkar här det som i den kulturpolitiska berättigandegemenskapen brukar benämnas ”armslängdsprincipen” (jfr Hillman Chartrand & McCaughey 1989; Langsted 2002). Ett tydligt avstånd mellan politisk styrning och konstnärlig och kulturell verksamhet kan tyckas genomförbar på statlig nivå, men på både lokal och regional nivå framstår principen som svår att tillämpa med tanke på att det inte finns några myndigheter samt att den politiska representationen sträcker sig ut i verksamheterna. Möjligtvis kan den beställar-/utförarmodell som tillämpas i Västra Götalandsregionen ses som ett uttryck för en strävan att synliggöra var tyngdpunkten i den politiska påverkan ska ligga, men även i denna region finns politisk representation i styrelserna för de kulturinstitutioner som regionen finansierar – även om de i styrelserna inte ska utgöra befolkningsföreträdare utan arbetsgivare. Region Skånes representanter betraktar beställar-/utförarmodellen som eftersträvansvärd, men svår genomförbar så länge regionen även har verksamhetsansvar. Liksom de regionala representanterna lyfter representanterna för Vellinge fram positiva erfarenheter med de balanserade styrkort som sedan några år tillämpas i hela regionen. Intressant nog är de huvudpoänger som intervjudeltagarna lyfter fram med både beställar-/utförarmodellen och balanserade styrkort att målformuleringarna blir tydligare, mer konkreta och därmed lättare att utvärdera. Kanske är det också med utgångspunkt i en offentlig politiskt-administrativ organisation som överlag förankras alltmer i en resultatorienterad rationalitet som båda modellerna ska betraktas (jfr Premfors et al. 2003, s. 325). På både regional och kommunal nivå är kulturpolitiska strategier tydligare integrerade med övergripande strategier rörande regionens/kommunens positiva utveckling, än vad som är fallet på den stat-

liga nivån. Uppfylldandet av övergripande målsättningar prioriteras således framför konstnärliga och kulturella verksamheters behov av en organisatorisk autonomi i relation till politisk styrning.

Sammanfattningsvis kan konstateras att där samtliga intervjudeltagare är överens om att den svenska kulturpolitiken i högre utsträckning behöver överskrida sina egna sektorsbundna gränser, finns relativt stora olikheter avseende hur denna utvidgning bör ske. Med några få undantag är det så, att ju större politiskt-administrativt territorium intervjudeltagaren representerar, desto mer betonas både distinktionen mellan instrumentell/ icke-instrumentell kulturpolitik samt själva kulturpolitiksektorns utvecklingsbehov. Ju mindre politiskt-administrativt territorium, desto mer betonas överskridandet av distinktionen mellan det instrumentella och det icke-instrumentella, liksom behovet av att utvidga själva kulturpolitikens territorium.

Sammanfattning

Inledningsvis i detta kapitel konstaterade jag att det i de dokumentbaserade kulturpolitiska strategierna tycks råda relativt stor konsensus om kulturpolitikens målsättningar. Där den statliga nivån tidigare skiljt ut sig från övriga nivåer genom att i målsättningarna fokusera på den offentliga kulturpolitikens interna kriterier, verkar nu även staten gå i en riktning där kulturpolitikens gränser gradvis luckras upp. Jag konstaterade också att ansvarsfördelningen mellan olika politiska nivåer behandlas sparsamt i dokumenten, förutom i de regionala kulturpolitiska strategierna. Det är således svårt att enbart av dokumenten utläsa vad som händer när målsättningarna ska hanteras i faktiska kulturpolitiska verksamheter som alla har att förhålla sig till en förstärkt regional nivå. För att bättre kunna svara på denna fråga vände jag mig även till de intervjuer som genomförts med centrala kulturpolitiska aktörer. Analysen identifierade fyra teman i dokumentens och intervjudeltagarnas utsagor om en förstärkt regional nivå: Regional frigörelse, Regionala allianser, Regionalt mervärde och Regional utveckling. Analysen visar att skillnaderna mellan dessa utsagor verkar gå mellan olika nivåer snarare än inom dem. Utifrån dessa skillnader kan tre olika positioner som intas till en förstärkt regional nivå i den svenska kulturpolitiken identifieras: en kommunal position, en regional position och en statlig position. I nästa kapitel kommer jag att presentera och diskutera dessa positioner, samt de kulturpolitiska konsekvenser som likheter och skillnader mellan dem kan tänkas medföra.

5. FÖRÄNDRINGAR I DEN SVENSKA KULTURPOLITISKA GEOGRAFIN

I detta kapitel sammanfattas resultaten från den analys av kulturpolitiska dokument och intervjuer med kulturpolitiska aktörer som syftar till att synliggöra olika förhållningssätt till en förstärkt regional nivå på det kulturpolitiska området. Därefter diskuteras de likheter och skillnader mellan olika förhållningssätt som analysen uppvisar. Avslutningsvis presenteras ett urval av de kulturpolitiska konsekvenser som dessa likheter och skillnader kan tänkas medföra, liksom ett urval av de kulturpolitiska forskningsbehov som studien identifierar.

Analysen i föregående kapitel identifierar tre positioner som intas till en förstärkt regional nivå i den svenska kulturpolitiken; en kommunal, en regional och en statlig. I tablan nedan sammanfattas dessa positioner.

Tablå 3: Positioner som intas till en förstärkt regional nivå i den svenska kulturpolitiken

	Regional frigörelse	Regionala allianser	Regionalt mervärde	Regional utveckling
Kommunal position	Frigörelse från staten och formella regioner; lokalt självstyre	Allianser med subnationella, informella regioner + transnationella, informella, semiformella och formella regioner	Förbättrade finansieringsmöjligheter	Kulturpolitiska målsättningar integrerade med hållbar utveckling
Regional position	Frigörelse från staten; regionalt självstyre	Allianser med subnationella, formella regioner + transnationella, semiformella och formella regioner	Komplettera kommunal kulturpolitik + förbättrade möjligheter att upprätthålla god konstnärlig kvalitet	Hållbar utveckling överlevnadsstrategi för kulturpolitik (i positiv bemärkelse)
Statlig position	Ökad mångfald + tvång	Internationella relationer mellan stater	Förbättrade möjligheter att upprätthålla god konstnärlig kvalitet på regional och kommunal nivå	Hållbar utveckling överlevnadsstrategi för kulturpolitik (i negativ bemärkelse)

En ny rumslig ontologi

Med avseende på de betydelser som tilldelas regional frigörelse, uppvisar den kommunala respektive den regionala positionen stora likheter; inom båda positionerna ges uttryck för en mycket positiv inställning till ökat självbestämmande i relation till den statliga nivån. Både de kommunala och de regionala representanterna i intervjustudien är i grunden eniga om

att den ”rumsliga ontologi” (Agnew 2002), som innebär att nationalstaten utgör det dominerande geografiska territoriet vid fördelningen av politisk makt och som tenderat att prägla den svenska kulturpolitiken, måste förändras. Förändringen bör ske till förmån för aktörer på subnationell nivå och den politiska decentralisering från statlig till regional nivå som Region Skåne och Västra Götalandsregionen inneburit är utifrån dessa positioner något som framställs som både positivt och i det närmaste oundvikligt. Härvidlag förenas den kommunala respektive den regionala positionen i tron på att en förstärkt regional nivå kan bidra till en ny rumslig ontologi där kommun, region och stat är mer autonoma och jämbördiga parter på det kulturpolitiska området. En förstärkt regional nivå förväntas också förbättra den kulturpolitiska verksamheten; den kommunala och regionala positionen framställer den statliga nivån som sektorsbunden, detaljstyrd och därmed föråldrad, medan den kommunala respektive den regionala nivån istället står för gränsöverskridande och därmed framtidsinriktad kulturpolitik. Särskilt den regionala positionen har också starka företrädare i den nya typ av semiformella region som Öresundskomiteen representerar, samt i transnationella formella regioner som EU.

Den statliga positionen rymmer en mer kluven inställning till regional frigörelse. Av statliga regionpolitiska företrädare – representerade bland annat av 1995 års Regionberedning och 2007 års Ansvarskommitté – bejakas och förstärks regionaliseringen av den svenska politiskt-administrativa organisationen. De statliga kulturpolitiska representanterna i intervjustudien tenderar att problematisera regionaliseringen i högre utsträckning; även om de möjligheter till ökad mångfald som regionaliseringen föreställs medföra bejakas, uttrycks också oro över att regionaliseringen kan medföra en orättvis fördelning av kulturpolitiska resurser. 2009 års kulturpolitiska proposition kan dock sägas innebära att även statliga kulturpolitiska företrädare accepterat en förstärkt regional nivå i den svenska kulturpolitiken. Vägen fram till detta ställningstagande har varit en tidsmässigt lång process, där den statliga kulturpolitiska positionen hittills präglats av försök att stävja regionalisering. Detta rimmar väl med en nationalstatscentrerad rumslig ontologi som utgår från att andra rumsliga nivåers försök att erhålla politisk agens bör, om inte motarbetas, så i alla fall inte underlättas. Där de kommunala och regionala positionerna synliggör geografins och platsens betydelse för kulturpolitikens utformning, förmedlar den statliga positionen en kulturpolitik som i grunden är platslös – eller snarare, grundad i ett nationalstatligt rum som inte synliggörs som den historiskt kontingenta och socialt skapade plats den faktiskt är.

Den delvis nya rumsliga ontologi som en förstärkt regional nivå bidrar till att skapa, innebär dock inte en frånvaro av fortsatt maktkamp mellan

olika politiska nivåer. En viktig skillnad mellan den kommunala respektive den regionala positionen är en olikartad syn på vad regional frigörelse mer exakt innebär. Där den regionala positionen rymmer regionalt självstyre men fortsatt regional kontroll av kommunerna, förespråkar den kommunala positionen lokalt självstyre från både stat och region. Den regionala positionen – särskilt som den kommer till uttryck i intervjuerna med regionala representanter samt i remissvaren på 2009 års Kulturutredning – innebär att storlekens betydelse för en framgångsrik kulturpolitik betonas. Samtidigt som den regionala positionen är tydligt förankrad i ett geografiskt synsätt, ska storlek här inte tolkas så mycket i geografiska som i ekonomiska och diskursiva termer. Storlek avser således ekonomiska och kunskapsinriktade resurser snarare än geografisk storlek. Utifrån den regionala positionen krävs alltså en viss storlek på budgeten och en viss typ av expertis för att kunna bedriva bra kulturpolitik. Härvidlag återskapar den regionala positionen den statliga positionen på regional nivå; argument om storlekens betydelse i dessa bemärkelser har hittills utgjort viktiga inslag i den statliga positionens argument om varför den statliga nivån är bäst skickad att ta det yttersta ansvaret för den svenska kulturpolitiken.

Region Skånes och Västra Götalandsregionens utökade makt över ekonomiska resurser och diskursiv expertis inom det kulturpolitiska området utgör således ett hot mot den statliga nivån, men samtidigt ett sätt att återskapa den statliga positionen på regional nivå. Den regionala respektive statliga positionen förenas i en tro på storlekens betydelse och den oro för en orättvis distribution av kulturpolitiska resurser som de båda ger uttryck för gäller mindre regioner än Region Skåne och Västra Götalandsregionen, samt kommuner. Att regionerna på detta sätt utgör statens förlängda arm, är ett synsätt som också rymms inom den kommunala positionen. Då detta utifrån den kommunala positionen inte framställs som något positivt, betonas här istället platsbundenheten som ett nödvändigt kriterium för framgångsrik kulturpolitik. I egenskap av de minsta geografiska enheterna i den svenska politiskt-administrativa organisationen, med den ökade närhet till medborgarna som detta förväntas innebära, är det utifrån den kommunala positionen kommunerna som bäst kan garantera en framgångsrik kulturpolitik. Enligt denna position bör stat och region decentralisera kulturpolitiskt ansvar till kommunerna, istället för att tilldela de nybildade regionerna för mycket makt. Den decentralisering som regionaliseringen av svensk kulturpolitik innebär, uppfattas utifrån den kommunala positionen således snarare som en (re)centralisering av det kulturpolitiska ansvaret till regional nivå.

En regional diskurs

Den nya rumsliga ontologi där en förstärkt regional nivå utgör centrum

kan betraktas som uttryck för den regionala diskurs, som sedan 1990-talet kommit att präglade även den svenska politiskt-administrativa organisationen. EU utgör en viktig huvudbärare av denna diskurs, som överskrider den nationalstatliga nivån till förmån för relationen mellan det globala och det regionala (Agnew 2002). Ett centralt inslag i den regionala diskursen är att regioner – subnationella och transnationella – kämpar om uppmärksamhet på en global arena, där målet med att få uppmärksamhet är att i första hand skapa ekonomisk tillväxt (Jensen 2002; Johannisson 2006). Därmed blir kampen – men också allianserna – mellan regioner mer avgörande än relationer mellan nationalstater. Den statliga positionen rymmer också denna diskurs, åtminstone på det regionpolitiska området – representerat av till exempel Regionberedning och Ansvarskommitté. Dock kombineras här tillväxtorienterade argument med demokratorienterade argument för en förstärkt regional nivå, där den ökade närheten till de medborgare som de politiska besluten berör står centralt. På det kulturpolitiska området – representerat av statliga företrädare i intervjuundersökningen samt 2009 års kulturpolitiska proposition – står de demokratorienterade argumenten mycket starkare än de tillväxtorienterade. Den statliga positionen rymmer sammanfattningsvis återigen en dubbel inställning till en ny rumslig ontologi. Ett annat uttryck för detta är att den statliga positionen lyfter fram att kultur och kulturpolitik idag är en global företeelse, men fortsatt fokuserar på relationen mellan nationalstater snarare än på alternativa överskridanden av geografiska gränser.

Både den kommunala och den regionala positionen lyfter dock fram andra typer av transnationella rörelser som grundläggande för kulturpolitiken; rörelser som ger upphov till nya regionala allianser. Båda positionerna gestaltar semiformella transnationella regioner, såsom Öresundsregionen, som alltmer betydelsefulla. Den kommunala positionen rymmer också allianser med informella transnationella regioner, såsom Østfold-Fyrbodalen i projektet UniTon. Överlag präglas den kommunala positionen av ett större fokus än den regionala på informella allianser, mellan kommuner i det geografiska närområdet och mellan kommuner och transnationella regioner. Samtidigt utgör den formella – men transnationella – regionen EU från denna position en viktig finansiär. Den regionala positionen lyfter fram allianser mellan i första hand formella regioner – såsom Region Skåne, Västra Götalandsregionen och EU – och semiformella regioner, såsom Öresundsregionen. Detta kan sägas ligga i linje med det regionala återskapande av en statlig position, som medför att regionerna tilldelas i det närmaste samma autonomi och maktbefogenheter som nationalstaten. Ett uttryck för detta i intervjustudien, är de regionala representanternas utsagor om att regionerna kan sägas bedriva egen utrikespo-

litik. Den kommunala positionen ger inte uttryck för sådana ambitioner, utan lyfter istället återigen fram den geografiska närhetens betydelse för att skapa värdefulla allianser på det kulturpolitiska området, där formella regioner i första hand kan bistå med ekonomiskt stöd.

Inklusion och exklusion i regionalt kulturpolitiskt identitetsbygge

Frågan om vad som utgör det regionala mervärdet – det som gör den regionala kulturpolitiken unik och därmed legitim i relation till den kommunala, statliga och internationella kulturpolitiken – berör kärnan i det regionala kulturpolitiska identitetsbygge som syftar till att etablera regionala kulturpolitiska verksamheter som självständiga aktörer. Den regionala positionen förmedlar en tydlig, men också mångfacetterad, bild av vad detta mervärde består i. Explicit – i såväl regionala kulturpolitiska strategier, remissvar och i intervjuerna med regionala representanter – formuleras mervärdet i termer av att regionen ska komplettera kommunerna på det kulturpolitiska området. Implicit förmedlar den regionala positionen föreställningen om att kommunerna inte på egen hand förmår uppbära ett kulturpolitiskt ansvar. Denna föreställning grundas i resonemanget ovan om den ekonomiska och diskursiva storlekens betydelse för en framgångsrik kulturpolitik. Den regionala positionens kriterier för vad som utgör framgångsrik kulturpolitik innebär i hög utsträckning ett återskapande av den statliga positionens kriterier – åtminstone om fördelningen av regionala bidrag till kulturverksamhet beaktas. Detta innebär att fokus ligger på professionellt institutionsbaserat konstutövande, samt på tillgängliggörandet av detta utövande.

Härvidlag tillämpar den regionala positionen huvudsakligen en kulturpolitisk kvalitetsdiskurs och en kulturpolitisk välfärdsdiskurs (Johannisson 2006). Utifrån den regionala positionen kan inte kommunerna förväntas tillämpa dessa diskurser och därmed behöver de bistånd – inte bara i ekonomisk bemärkelse – från region (och stat). De inkluderande respektive exkluderande moment som allt identitetsskapande bygger på (Kullgren 2000), tar sig således inom den regionala positionen uttryck i att den statliga positionens kvalitetskriterier inkluderas i den regionala kulturpolitiska identiteten, medan den kommunala positionens förmenta fokus på andra kriterier exkluderas. Det regionala mervärdet består då i att upprätthålla statliga kriterier för god konstnärlig kvalitet på den regionala nivån. I detta konvergerar det regionala och den statliga positionen, vilket kan ses som ett uttryck för den regionala nivåns fortsatta anpassning till ett nationalstatligt ramverk (jfr Agnew 1987). Detta innebär att den nationalstatsbaserade rumsliga ontologi som regionaliseringen syftar till att förändra istället förstärks. Trots att regionerna bidragit till att skapa

en ny rumslig ontologi, som också förskjutit ansvarsfördelningen inom den svenska kulturpolitiska berättigandegemenskapen, har således inte det kulturpolitiska innehållet på ett lika tydligt sätt förändrats.

Det är möjligtvis av denna anledning som den kommunala positionen har svårare att identifiera ett regionalt mervärde, bortsett från förbättrade finansieringsmöjligheter. Samma avstånd som den kommunala positionen förmedlar till den statliga nivån, förmedlar den till den regionala. Detta avstånd är både geografiskt och diskursivt, då det betecknar avståndet till vad som framställs som kulturpolitiska maktcentra, det vill säga Stockholm på den statliga nivån och regionernas storstäder på den regionala nivån. Storstädernas problematiska position i den kulturpolitiska geografin lyfts fram också utifrån den regionala respektive statliga positionen. De regionala representanter som intervjuats har dock något olika syn på hur denna problematik ska hanteras: av Region Skånes representanter lyfts både Malmö och Köpenhamn fram som nödvändiga regionala nav, medan Västra Götalandsregionens representanter intar en mer avvaktande inställning till att ytterligare förstärka den enda storstaden Göteborgs dominerande position. Möjligtvis kan detta relateras till de skillnader som finns mellan de båda regionerna i skapandet av en regional kulturpolitisk identitet. Där Region Skåne i sin kulturpolitiska strategi grundar den formella regionen i en kulturellt betingad skånsk landskapsidentitet, förankras Västra Götalandsregionens strategi i en federalistiskt motiverad funktionell administration av olika delregionala (landskapsbaserade) enheter och identiteter. Utifrån den sistnämnda strategin tycks det särskilt nödvändigt att inte koncentrera för mycket ekonomiskt och kulturellt kapital till en enda storstad, utan att sådant kapital sprids även till delregionernas nav. Den regionala positionen delar dock den kommunala positionens avståndstagande gentemot Stockholm, samtidigt som en önskan om att få mer uppmärksamhet även i huvudstaden kommer till uttryck i båda positionerna.

Kulturens roll i samhället

Som framgår ovan, använder den regionala positionen den regionala diskurs som utpekar konkurrensen mellan regioner som avgörande för i första hand ekonomisk tillväxt, samtidigt som diskursen även rymmer demokratiorienterade argument. Denna kombination kan sägas få ett av sina mest genomtänkta uttryck i den föreställning om hållbar utveckling som via Agenda 21 på miljöområdet fått genklang även i Unesco:s (1995) och Europarådets (1997) kulturpolitiska rekommendationer. Hållbar utveckling integrerar ekonomiska, miljömässiga och sociala aspekter i en gemensam modell; en modell som i första hand tack vare dess tillämpning i regionala utvecklingsstrategier präglar även den svenska kulturpolitiska organisationen. Model-

len kan därför ses som ett centralt inslag i den regionala diskursen, där denna diskurs också kommit att integreras i såväl den kommunala som den statliga positionen. På så sätt utgör modellen ett tydligt uttryck för att en ny rumslig ontologi också får faktiska konsekvenser för både kulturpolitikens målsättningar och vem som formulerar och förverkligar dem. Där det tidigare varit den statliga positionen som haft tolkningsföreträde i dessa avseenden, utgör hållbar utveckling ett exempel på att det istället är den regionala positionen som bestämt dagordningen. Härvidlag har således regionerna bidragit inte bara till att förändra kulturpolitikens rumsliga organisation, utan även kulturpolitikens innehåll. Som modell bygger hållbar utveckling på överskridande av tidigare gränser; mellan offentlig, privat och civil sektor och mellan olika verksamheter inom dessa sektorer, som tillsammans arbetar för att uppnå ett gemensamt mål. Modellen ligger således till grund för den alliansdiskurs (Johannisson 2006), som kan märkas på det kulturpolitiska området från 1990-talet och framåt och som innebär att kulturpolitikens territorium utmanas och vidgas.

Inom den regionala positionen utgör modellens tillämpning, med dess sammanlänkning mellan kulturpolitik och regional utvecklingspolitik, en överlevnadsstrategi för den regionala kulturpolitiken. Även inom den statliga positionen utgör modellen en överlevnadsstrategi, men då i negativ bemärkelse: där den statliga positionen framställer anpassningen till modellen som oundviklig, men inte som något som i sig nödvändigtvis är eftersträvansvärt, förmedlar den regionala positionen en syn på anpassningen som en överlevnadsstrategi i positiv bemärkelse. Detta då den regionala positionen – trots sin förankring i kvalitetskriterier formulerade inom den statliga positionen – ger uttryck för en strävan att tydligare relatera både kultur och kulturpolitik till det omgivande samhället. Hållbar utveckling blir ett sätt att åstadkomma det mer framtidsinriktade kulturpolitiska alternativ som den regionala positionen vill förmedla, där den statliga positionens fortsatta sektorsbundenhet och detaljstyrning framställs som förlegade. Modellen är också lätt att relatera till de kulturaliseringsprocesser som medför att distinktionen mellan kultur och icke-kultur blir allt svårare att dra (Fornäs et al. 2007). Istället blir kultur relevant som ekonomisk verksamhet, som ett redskap för att främja social sammanhållning och som ett sätt att problematisera människors förhållande till natur och miljö. Härvidlag kan den regionala positionen sägas rymma en explicit instrumentell kulturpolitik, samtidigt som både regionala kulturpolitiska strategier och intervjudeltagare betonar betydelsen också av icke-instrumentell kulturpolitik. Den statliga positionen har hittills fjärrmat sig från en sådan tillämpning, men den sittande regeringen har visat tydliga uttryck för att hållbarhetsmodellen inte bara fått ett retoriskt utan även ett praktiskt genomslag i statlig kulturpolitik. Den kommunala positionen har

på ett mer oproblematiskt vis anammat modellen, då distinktionen mellan instrumentell/icke-instrumentell kulturpolitik inte betraktas som särskilt relevant och då det i mindre politiskt-administrativa enheter tycks självklart att fokusera på lokalsamhällets positiva utveckling i bred bemärkelse.

Här finns således en viktig skillnad mellan den kommunala positionen å ena sidan och den regionala respektive statliga å den andra. Nästan samtliga kulturpolitiska strategidokument innehåller formuleringar som skiljer på kulturens egenvärde och kultur som redskap för att uppnå mål bortom kulturens område. Här skiljer SKL ut sig, genom att i sin kulturpolitiska strategi behandla distinktionen, men i syfte att explicit avvisa den som irrelevant. Intervjustudien visar att distinktionen mellan en instrumentell och en icke-instrumentell kulturpolitik är i högsta grad levande för de regionala och statliga representanterna, men inte för de kommunala representanterna. Detta betyder inte att de kommunala representanterna argumenterar emot kulturens egenvärde, utan att de – i likhet med SKL – inte ser någon poäng med själva distinktionen. För merparten av de regionala och statliga representanterna framstår dock distinktionen som en avgörande kulturpolitisk utgångspunkt. Detta föranleder den sammanfattande konklusionen att där mediedebatten efter 2009 års kulturutredning och kulturpolitiska proposition framställt regionerna som ”det främmande” i svensk kulturpolitik – de som från kritikernas perspektiv riskerar att förskjuta den svenska kulturpolitikens målsättningar och innehåll – så finns det snarare anledning att tilldela kommunerna denna position.

Kulturpolitiska konsekvenser

Resultaten från denna studie, som har den övergripande målsättningen att skapa kunskap om olika övergripande förhållningssätt till en förstärkt regional nivå på det kulturpolitiska området, pekar på ett antal kulturpolitiska konsekvenser. I det följande identifierar jag några av dessa konsekvenser.

Enighet om strategier – oenighet om organisation

Analysen av kulturpolitiska – och regionpolitiska – strategidokument visar att det verkar finnas en stor enighet avseende kulturpolitikens målsättningar på kommunal, regional, statlig och internationell nivå. Samtidigt visar formuleringar i vissa av dokumenten samt intervjuer med centrala kulturpolitiska aktörer att det finns oenighet om vilken politisk nivå som bäst uppfyller dessa målsättningar, där skillnaderna även bottenar i olika synsätt på kulturpolitikens uppgift. För att bli skarpere arbetsredskap kunde de kulturpolitiska strategierna bättre återspegla de skillnader som faktiskt finns. Möjligtvis är den delvis felaktiga bild av konsensus som ge-

staltas via strategidokumenten en anledning till att den djupaste klyftan inte går mellan olika politiska nivåer på det kulturpolitiska området, utan mellan kulturpolitiken och övriga politikområden. Kanske handlar det istället om att synliggöra de delvis olikartade målsättningar som faktiskt finns på olika nivåer och i olika verksamheter, för att därigenom göra kulturpolitiken till ett område laddat med fler betydelser och därmed till ett mer politiskt prioriterat sakområde?

Legitimitetsproblem och den nya samverkansmodellen

Studien visar att det finns uppenbara legitimitetsproblem i relationen mellan kommunal, regional och statlig nivå på det kulturpolitiska området. Från det regionala respektive statliga perspektivet finns en oro för att kommunerna inte kan hantera ett utökat kulturpolitiskt ansvar, utan att kvaliteten på det kulturpolitiska utbudet drabbas negativt. Från det kommunala perspektivet finns svårigheter med att identifiera mervärdet hos regional, statlig och internationell kulturpolitik, utöver de finansieringsmöjligheter dessa nivåer kan innebära.

I förverkligandet av det som tidigare benämnts ”portföljmodellen” och som nu benämnas ”den nya samverkansmodellen” framstår det därför som viktigt att särskilt fokusera på kommunernas position i den nya rumsliga organisation som den förstärkta regionala nivån medfört för svensk kulturpolitik. Då regionerna tenderar att överta ett statligt perspektiv på vad som är giltigt kunskap om kulturpolitik, bör en diskussion föras om utrymmet för alternativa synsätt i den nya samverkansmodellen. Om inte kommunerna omfattas av den förhandlingsbaserade inriktning som alltmer kännetecknar relationen mellan stat och region, finns en risk för att kommunerna ytterligare fjärrar sig från det de upplever som ett statligt och regionalt uppifrånperspektiv.

Kulturpolitiska forskningsbehov

Liksom den svenska kulturpolitiken, tenderar forskningen om kulturpolitik att utgå från en nationalstatsbaserad grundsyn. Detta har lett till att kulturpolitiska modeller som utvecklats för att gestalta nationalstatlig kulturpolitik, felaktigt överförts även till regionala och lokala kontexter. Därför finns behov av forskning som försöker utarbeta modeller som istället utgår från de regionala och lokala kontexternas villkor. Utifrån resultaten av den studie som presenteras här, finns särskilt behov av följande forskningsinsatser:

- Ytterligare studier av kulturpolitik på regional och lokal nivå. Dessa studier bör gå djupare in i konkreta verksamheter, för att kunna synliggöra den regionala respektive lokala kulturpolitikens förutsättningar,

utformning och konsekvenser. De bör gärna vara av internationellt jämförande slag och även inkludera jämförelser mellan kulturpolitik och andra politikområden, liksom mellan den formella, institutionella kulturpolitiken och den kulturpolitik som bedrivs utanför detta område, till exempel inom den civila sektorn.

- På samma sätt behövs internationellt jämförande studier av hur samarbetet mellan kulturpolitik på olika politiska nivåer fungerar respektive inte fungerar. Beroende på om den övergripande målsättningen är att skapa ett likformigt kulturpolitiskt utbud över hela landet, eller ett likvärdigt utbud utifrån en mångfald olika synsätt och organisationsformer, bör olika modeller som syftar till att förbättra samverkan mellan olika politiska nivåer studeras. Den nya samverkansmodellen utgör ett utmärkt exempel för sådana studier.

REFERENSER

Empiriskt material

Europarådet, EU, Unesco

Council of Europe (1997). *In from the Margins: A Contribution to the Debate on Culture and Development in Europe*. Strasbourg: Council of Europe Publishing, European Task Force on Culture and Development.

Europeiska kommissionen (2007). *En europeisk agenda för en kultur i en alltmer globaliserad värld*. Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén. KOM (2007) 242 slutlig.

Europeiska kommissionen (2009). *Hållbar utveckling som ett genomgående inslag i EU:s politik: 2009 års genomgång av Europeiska unionens strategi för hållbar utveckling*. Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén. KOM (2009) 400 final.

Europeiska rådet (2006). *Renewed EU Sustainable Development Strategy*. 10917/06.

Världskommissionen för kultur och utveckling (1996). *Vår skapande mångfald*. Stockholm: Svenska Unescorådet.

Melleruds kommun

Hemsida: <www.mellerud.se> [2009-09-30].

Intervju med Harald Ericson, 2008-05-12. Ljudupptagning finns i författarens ägo.

Intervju med Claes-Göran Jansson, 2008-05-12. Ljudupptagning finns i författarens ägo.

Intervju med Lars Nilsson, 2008-05-12. Ljudupptagning finns i författarens ägo.

Melleruds kommun (2005). *Kulturpolitiskt program för Melleruds kommun*.

Melleruds kommun (2009a). *Vision 2013*.

Melleruds kommun (2009b). *Årsredovisning 2008*.

Strömstads kommun & Moss kommun (2007). *UniTon: en kulturunion. Slutrapport för perioden 1 november 2005–30 juni 2007*.

Region Skåne

Hemsida: <www.skane.se> [2009-09-30].

Intervju med Chris Marschall, 2008-10-20. Ljudupptagning finns i författarens ägo.

Intervju med Rolf Tufvesson, 2008-10-21. Ljudupptagning finns i författarens ägo.
Region Skåne (2008). *Öppna landskap: Konst och kultur i Skåne*.
Region Skåne (2004, 2009). *Skånsk livskraft: Regionalt utvecklingsprogram för Skåne*.
Region Skåne (2009a). *Remissyttrande avseende Kulturutredningen* (SOU 2009:16). Dnr: 0900530.
Region Skåne (2009b). *Årsredovisning, Kulturnämnden*.

Statens kulturråd

Intervju med Kennet Johansson, 2009-03-10. Ljudupptagning finns i författarens ägo.
Intervju med Anita Jonsson, 2009-03-10. Ljudupptagning finns i författarens ägo.
Statens kulturråd (2003). *Kunskapsstrategier: Kulturrådets strategier för forskning och utveckling 2005–2008*.
Statens kulturråd (2008a). *Entreprenörskap och företagande inom Kulturrådets ansvarsområde*.
Statens kulturråd (2008b). *Kulturens finansiering 2007*. (Kulturen i siffror 2008:7).
Statens kulturråd (2008c). *Prioriterade frågor ur Kulturrådets perspektiv*.
Statens kulturråd (2009a). *Nationella kulturpolitiska mål, med förklaringar*.
Statens kulturråd (2009b). *Remissyttrande avseende Kulturutredningen* (SOU 2009:16). Dnr: KUR 2009/1102.
Statens kulturråd (2009c). *Statliga kulturinsatser regionalt*. (Kulturen i siffror 2009:3).
Statens kulturråd & Gotlands kommun (2009). *Avsiktsförklaring för samverkan mellan Statens kulturråd och Gotlands kommun avseende kulturverksamhet 2009–2010*.
Statens kulturråd & Norrbottens läns landsting (2009). *Avsiktsförklaring för samverkan mellan Statens kulturråd och Norrbottens läns landsting avseende kulturverksamhet 2009–2010*.
Statens kulturråd & Region Skåne (2009). *Avsiktsförklaring för samverkan mellan Statens kulturråd och Region Skåne avseende kulturverksamhet 2009–2010*.
ITPS et al. (2008). *Kultur i regionala utvecklingsstrategier och program: En lägesrapport*. Stockholm: Institutet för tillväxtpolitiska studier, Nutek, Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet, Statens kulturråd, Sveriges Kommuner och Landsting.

Svenskt offentligt tryck

Dir. 2009:97. *En ny modell för samverkan och fördelning av statliga bidrag till regionala och lokala kulturverksamheter.*

Näringsdepartementet & Kulturdepartementet. *Handlingsplan för kulturella och kreativa näringar.* Promemoria 2009-09-16.

Regeringens proposition 1989/90:76. *Om regionalpolitik för 90-talet.*

Regeringens proposition 2009/10:3. *Tid för kultur.*

Rskr 1974:248.

Rskr 1996/97:129.

SFS 1996:1414. *Lag om försöksverksamhet med ändrad regional ansvarsfördelning.*

SFS 1996:1598. *Förordning om statsbidrag till regional kulturverksamhet.*

SFS 2004:1224. *Lag om ändring i lagen (1996:1414) om försöksverksamhet med ändrad regional ansvarsfördelning.*

SOU 1972:66. *Ny kulturpolitik.*

SOU 1995:27. *Regional framtid.*

SOU 1995:84. *Kulturpolitikens inriktning.*

SOU 2007:10. *Hållbar samhällsorganisation med utvecklingskraft: Slutbetänkande av Ansvarskommittén.*

SOU 2009:16. *Betänkande av Kulturutredningen.*

Sveriges Kommuner och Landsting

Intervju med Karin Backman, 2008-06-17. Ljudupptagning finns i författarens ägo.

Intervju med Kerstin Lundberg, 2009-03-10. Ljudupptagning finns i författarens ägo.

Björklund, Jan-Åke (2005). *Regional politik: Hur ser regionerna på utvecklingsfrågorna?*

Sveriges Kommuner och Landsting (2008a). *Del 1: Organisation av kultur respektive fritid i Sveriges kommuner 2007.*

Sveriges Kommuner och Landsting (2008b). *Del 2: Partnerskap, konkurrens och sponsring i Sveriges kommuner 2007.*

Sveriges Kommuner och Landsting (2009a). *Nya rum i samverkan: Mellan det offentliga, näringslivet och det civila samhället.*

Sveriges Kommuner och Landsting (2009b). *Portföljmodell, aspektpolitik och prioriteringar: Sveriges Kommuner och Landstings enkät om kulturutredningen 2009 – analys av Tobias Nielsén QNB Analys och Kommunikation AB.*

Sveriges Kommuner och Landsting (2009c). *Positionspapper: Kultur i det hållbara samhället.*

Sveriges Kommuner och Landsting (2009d). *Remissyttrande avseende Kulturutredningen (SOU 2009:16). Dnr: 09/0827.*

Vellinge kommun

Hemsida: <www.vellinge.se> [2009-09.30].

Intervju med Nils-Arvid Andersson, 2008-10-13. Ljudupptagning finns i författarens ägo.

Intervju med Carina Larsson, 2008-12-02. Ljudupptagning finns i författarens ägo.

Intervju med Kristina Papai, 2008-12-02. Ljudupptagning finns i författarens ägo.

KNUT (2009). Hemsida. Tillgänglig: <<http://pilelandet.com>> [2009-10-01].

Vellinge kommun (2006). *Fritids- och kulturplan för Vellinge kommun.*

Vellinge kommun (2008). *Här är friheten större.*

Vellinge kommun (2009). *Årsredovisning.*

Västra Götalandsregionen

Hemsida: <www.vgregion.se> [2009-09-30].

Intervju med Kristian Berg, 2009-03-25. Ljudupptagning finns i författarens ägo.

Intervju med Lars Nordström, 2009-02-25. Ljudupptagning finns i författarens ägo.

Västra Götalandsregionen (2001). *Instruktion för beredningsgrupp för kultur mellan Västra Götalandsregionen och länets kommuner, benämnd beredningsgrupp för kultur.*

Västra Götalandsregionen (2005a). *Kulturpolitik för Västra Götaland.*

Västra Götalandsregionen (2005b). *Vision Västra Götaland: Det goda livet.*

Västra Götalandsregionen (2006). *Reglemente för Västra Götalandsregionens kulturnämnd.*

Västra Götalandsregionen (2008). *Vägen till det goda livet: Slutrapport från panelen som följer upp genomförandet av Vision Västra Götaland.*

Västra Götalandsregionen (2009a). *Remissyttrande avseende Kulturutredningen* (SOU 2009:16). Dnr: RSK 285-2009.

Västra Götalandsregionen (2009b). *Årsredovisning, Kulturnämnden.*

Öresundskomiteen

Öresundskomiteen (2007). *Stadgar.* Tillgänglig: <www.oresundskomiteen.dk/Om--resundskomiteen/Stadgar/Vedtægter> [2009-10-06].

Öresundskomiteen (2009a). *En kulturvision för Öresundsregionen.*

Öresundskomiteen (2009b). *Öresundskomiteens yttrande angående betänkandet (SOU 2009:16) Grundanalys, Förnyelseprogram och Kulturpolitikens arkitektur av Kulturutredningen.*

Litteratur

- Agnew, John (1987). *Place and Politics: The Geographical Mediation of State and Society*. Winchester, Mass.: Allen & Urwin.
- Agnew, John (2001). "National Boundaries and Europe's Borders". *Reinventing Geopolitics: Geographies of Modern Statehood*. Heidelberg: University of Heidelberg, Department of Geography. (Hettner-Lectures, 4). S. 7–26.
- Agnew, John (2002). *Making Political Geography*. London: Arnold.
- Ahearne, Jeremy (2009). "Cultural Policy Explicit and Implicit: A Distinction and Some Uses". *International Journal of Cultural Policy*, vol. 15, nr 2, s. 141–153.
- Alvesson, Mats & Sköldberg, Kaj (2008). *Tolkning och reflektion: Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. 2., rev. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Aronsson, Peter (1995). *Regionernas roll i Sveriges historia*. Östersund: Expertgruppen för forskning om regional utveckling.
- Bjurström, Erling (2008). "Cultural Policy and the Meaning of Modern and Postmodern Taste, with Concluding Remarks on the Case of Sweden". *International Journal of Cultural Policy*, vol. 14, nr 1, s. 65–78.
- Bjørkås, Svein & Mangset, Per (1996). "Forskning om kulturpolitikk: En introduksjon".
- Bjørkås, Svein & Mangset, Per (red.). *Kunnskap om kulturpolitikk: Utviklingstrekk i kulturpolitikkforskning*. Oslo: Norges forskningsråd. (KULT:s skriftserie, 56).
- Blomgren, Roger (1991). "Den kommunala kulturpolitiken". Pierre, Jon (red.). *Självstyrelse och omvärldsberoende: Studier i lokal politik*. Lund: Studentlitteratur. S. 219–243.
- Blomgren, Anna-Maria & Blomgren, Roger (2002). *Det ostyrbara pastoratet: Teaterpolitikens nätverk*. Uddevalla: Högskolan i Trollhättan/Uddevalla, Institutionen för arbete, ekonomi och hälsa. (Forskningsrapport, 2002:03).
- Bogason, Peter (1996). "Changes in Local Government and Governance". Bogason, Peter (ed.). *New Modes of Local Organizing: Local Government Fragmentation in Scandinavia*. Commack, N.Y.: Nova Sciences Publishers, Inc. S. 1–13.
- Bratich, Jack Z., Packer, Jeremy & McCarthy, Cameron (2003). "Governing the Present". Bratich, Jack Z., Packer, Jeremy & McCarthy, Cameron (eds.). *Foucault, Cultural Studies, and Governmentality*. Albany: State University of New York Press. S. 3–21.
- Danson, Mike, Halkier, Henrik & Cameron, Greta (eds.) (2000). *Governance, Institutional Change and Regional Development*. Aldershot: Ashgate.

- Duelund, Peter (1995). *Den danske kulturmodel: En idepolitisk redegørelse*. Århus: Klim.
- Egeland, Helene (2009). ”Drammen er en internasjonalt sammensatt by – kulturliv i ei tid prega av imagebygging.” Aagedal, Olaf, Egeland, Helene & Villa, Mariann. *Lokalt kulturliv i endring*. Oslo: Fagbokforlaget & Norsk kulturråd. S. 85–126.
- Egeland, Helene & Johannisson Jenny (red.) (2003). *Kultur, plats, identitet: Om det lokalas betydelse i en globaliserad värld*. Nora: Nya Doxa. (Skrifter från SISTER, 9).
- Fink, Hans (1988a). ”Et hyperkomplekst begreb: Kultur, kulturbegreb og kulturrelativisme I”. Hauge, Hans & Horstbøll, Henrik (red.). *Kulturbegrebets kulturhistorie*. Århus: Aarhus Universitetsforlag. (Kulturstudier I, Center for kulturforskning, Aarhus Universitet). S. 9–23.
- Fink, Hans (1988b). ”Kulturen og det ubetinget absolutte: Kultur, kulturbegreb og kulturrelativisme II. Hauge, Hans & Horstbøll, Henrik (red.). *Kulturbegrebets kulturhistorie*. Århus: Aarhus Universitetsforlag. (Kulturstudier I, Center for kulturforskning, Aarhus Universitet). S. 140–154.
- Fischer, Frank (2003). *Reframing Public Policy: Discursive Politics and Deliberative Practices*. Oxford: Oxford University Press.
- Fjord Jensen, Johan (1988). ”Det dobbelte kulturbegreb: Den dobbelte bevidsthed”. Hauge, Hans & Horstbøll, Henrik (red.). *Kulturbegrebets kulturhistorie*. Århus: Aarhus Universitetsforlag. (Kulturstudier I, Center for kulturforskning, Aarhus Universitet). S. 155–191.
- Florida, Richard (2005). *Cities and the Creative Class*. New York: Routledge.
- Foucault, Michel (1991). ”Governmentality”. Burchell, Graham, Gordon, Colin & Miller, Peter (eds.). *The Foucault Effect: Studies in Governmentality*. Chicago: The University of Chicago Press. S. 87–104.
- Foucault, Michel (1994). *The Order of Things: An Archaeology of the Human Sciences*. New York: Vintage Books.
- Fornäs, Johan (1995). *Cultural Theory and Late Modernity*. London: Sage.
- Fornäs, Johan et al. (2007). *Culture Unbound: Dimensions of Culturalisation*. Norrköping: Department of Culture Studies, Linköping University.
- Frenander, Anders (2005). *Kulturen som kulturpolitikens stora problem. Diskussionen om svensk kulturdebatt under 1900-talet*. Hedemora: Gidlunds förlag.
- Hall, Stuart (1997). ”The Centrality of Culture: Notes on the Cultural Revolutions of Our Time”. Thompson, Kenneth (ed.). *Media and Cultural Regulation*. London, Thousand Oaks & New Delhi: Sage in Association with the Open University. S. 207–238.

- Hettne, Björn (1994). *Den europeiska paradoxen: Om integration och desintegration i Europa*. Stockholm: Nerenius & Santérus förlag.
- Hillman Chartrand, Harry & McCaughey, Claire (1989). "The Arm's Length Principle and the Arts: An International Perspective – Past, Present and Future". Cummings, Milton C. & Schuster, J. Mark (eds.). *Who's to Pay for the Arts? The International Search for Models of Arts Support*. New York: ACA Books. S. 43–80. *International Journal of Cultural Policy*, vol. 14, nr 4, 2008.
- Irjala, Auli & Eikås, Magne (1996). *State, Culture and Decentralisation: A Comparative Study of Decentralisation Processes in Nordic Cultural Policy*. Helsinki: The Arts Council of Finland.
- Isar, Yudhishtir, Raj (2008). "Cultural Policy: Issues and Interrogations in an International Perspective". Beckman, Svante & Månsson, Sten (red.). *Kultursverige 2009: Problemanalys och statistik*. Linköping: Swe-Cult och Linköpings universitet. S. 74–79.
- Jensen, Christian (2002). *Maktens språk och språkets makt: Om hur Västra Götalandsregionen blev till*. Göteborg: Kompendiet. Diss.
- Jerneck, Magnus (2000a). "Introduction". Gidlund, Janerik & Jerneck, Magnus (eds.). *Local and Regional Governance in Europe: Evidence from the Nordic Regions*. Cheltenham: Edward Elgar. S. 1–7.
- Jerneck, Magnus (2000b). "Nordic Politics Viewed in a Changing Territorial Perspective". Gidlund, Janerik & Jerneck, Magnus (eds.). *Local and Regional Governance in Europe: Evidence from the Nordic Regions*. Cheltenham: Edward Elgar. S. 11–34.
- Johannisson, Jenny (2006). *Det lokala möter världen: Kulturpolitiskt förändringsarbete i 1990-talets Göteborg*. Borås: Valfrid. Diss.
- Johannisson, Jenny (2009). "A Sense of Place? Tracing a Spatial Approach to Cultural Policy". Pyykkönen, Miikka, Simanainen, Niina & Sokka, Sakarias (eds.). *What About Cultural Policy? Interdisciplinary Perspectives on Cultural Policy Research*. Jyväskylä: SoPhi. S. 173–192.
- Johansson, Jörgen (2000). "Regionalization in Sweden". Gidlund, Janerik & Jerneck, Magnus (eds.). *Local and Regional Governance in Europe: Evidence from the Nordic Regions*. Cheltenham: Edward Elgar. S. 125–159.
- Johansson, Jörgen (2004). *Regionförsök och demokrati: Demokratisk legitimitet och regionalt utvecklingsarbete i Skåne och Västra Götaland*. Halmstad: Högskolan i Halmstad.
- Kangas, Anita (2004). "Decentralisation and Cultural Policy". Røyseng, Sigrid & Solhjell, Dag (red.). *Kultur, politikk og forskning: Festskrift till Per Mangset på 60-årsdagen*. Bø: Telemarksforskning-Bø. S. 133–143.
- Kawashima, Nobuko (1997). "Theorising Decentralisation in Cultural Policy: Concepts, Values and Strategies". *International Journal of Cul-*

- tural Policy*, vol. 3, nr 2, s. 341–359.
- Kleberg, Carl-Johan (1998). "A Cultural Dimension in Agenda 21: Utopia or Desirable Political Reality?". *Nordisk Kulturpolitisk Tidskrift*, vol. 1, nr 1. s. 39–54.
- Kommunforskning i Västsverige (2007). *Finansiell profil Melleruds kommun 2004–2006*. Göteborg: Kommunforskning i Västsverige.
- Kullgren, Carina (2000). *Ack Värmeland: Regionalitet i diskurs och praktik*. Göteborg: Göteborgs universitet. Etnologiska institutionen. Diss.
- Langsted, Jørn (2002). "Armslængde i Norden: Indfald og udfald 4". *Nordisk Kulturpolitisk Tidskrift*, vol. 2, nr 1, s. 3–8.
- Lindkvist, Lars & Månsson, Erica (2009). "Cultural Planning: Om att se på en plats med nya glasögon". Beckman, Svante & Månsson, Sten (red.). *Kultursverige 2009: Problemanalys och statistik*. Linköping: Swe-Cult och Linköpings universitet. S. 25–30.
- Mangset, Per (1984). *Kultursekretæren: Mellom byråkrati og profesjon*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Mangset, Per (1995). "Kulturpolitiske modeller i Vest-Europa". *Kulturår-boka*. Oslo: Det Norske Samlaget S. 12–41.
- Mangset, Per (2007). "En historie om svensk kulturpolitikk: Om Tobias Hardings avhandling 'Nationalising Culture'". *Nordisk Kulturpolitisk Tidskrift*, vol. 10, no. 2, s. 145–161.
- Mangset, Per, Kangas, Anita, Skot-Hansen, Dorte & Vestheim, Geir (2008): "Editors' Introduction: Nordic Cultural Policy". *International Journal of Cultural Policy*, vol. 14, no.1, s. 1–5.
- Massey, Doreen (1999). *Power-Geometries and the Politics of Space-Time*. Heidelberg: Department of Geography, University of Heidelberg. (Hettner Lectures, 2).
- McGuigan, Jim (1996). *Culture and the Public Sphere*. London: Routledge.
- McGuigan, Jim (2004). *Rethinking Cultural Policy*. London: Open University Press.
- McGuigan, Jim (2009). "Doing a Florida Thing: The Creative Class Thesis and Cultural Policy". *International Journal of Cultural Policy*, vol. 15, nr 3, s. 291–300.
- Nilsson, Sven (1999). *Kulturens vägar: Kultur och kulturpolitik i Sverige*. Malmö: Polyvalent AB.
- O'Reilly, Tim (2005). "What is Web 2.0: Design Patterns and Business Models for the Next Generation of Software". Tillgänglig: <www.oreil.lynet.com/pub/a/oreilly/tim/news/2005/09/30/what-is-web-20.html> [2009-10-06].
- Petersson, Olof (2001). *Kommunalpolitik*. 4. uppl. Stockholm: Norstedts Juridik AB.

- Pierre, Jon (2001). "Decentralisering, governance och institutionell förändring". Rothstein, Bo (ed.). *Politik som organisation. Förvaltningspolitikens grundproblem*. Stockholm: SNS Förlag. S. 105–126.
- Premfors, Rune et al. (2003). *Demokrati och byråkrati*. Lund: Studentlitteratur.
- Rorty, Richard (2000). "Universality and Truth". Brandom, Robert B. (ed.). *Rorty and His Critics*. Malden, MA.: Blackwell. S. 1–30.
- Smith, Michael Peter (2001). *Transnational Urbanism: Locating Globalization*. Oxford: Blackwell.
- Throsby, David (2009). "Explicit and Implicit Cultural Policy: Some Economic Aspects". *International Journal of Cultural Policy*, vol. 15, nr 2, s. 179–185.
- Törnqvist, Gunnar (1998). *Renässans för regioner: Om tekniken och den sociala kommunikationens villkor*. Stockholm: SNS.
- Vestheim, Geir (1995). "Kulturpolitikk som regional politikk". Arnestad, Georg (red.). *Kultur- og regionalutvikling*. Oslo: Tano. S. 16–32.
- Viiroman, Ants & Johannisson, Jenny (2008). "Makten över kulturpolitiken". Beckman, Svante & Månsson, Sten (red.). *Kultursverige 2009: Problemanalys och statistik*. Linköping: SweCult och Linköpings universitet. S. 15–19.
- Volkerling, Michael (1996). "Deconstructing the Difference-Engine: A Theory of Cultural Policy". *The European Journal of Cultural Policy*, vol. 2, nr 2, s. 189–212.
- Williams, Raymond (1985). *Keywords: A Vocabulary of Culture and Society*. Rev. ed. New York: Oxford University Press.
- Åhlberg, Lars-Olof (1995). "Om kulturbegreppet". Liss, Per-Erik & Petersson, Bo (red.). *Hälsosamma tankar: 11 filosofiska uppsatser tillägnade Lennart Nordenfelt*. Nora: Nya Doxa.
- Aagedal, Olaf (2009). "Kirkenes: Når lokalt kulturliv blir utanrikspolitik". Aagedal, Olaf, Egeland, Helene & Villa, Mariann. *Lokalt kulturliv i endring*. Oslo: Fagbokforlaget & Norsk kulturråd. S. 33–84.
- Östhol, Anders (1996). *Politisk integration och gränsöverskridande regionbildning i Europa*. Umeå: Umeå universitet, Statsvetenskapliga institutionen. Diss.